

652 /
1964 / 3.

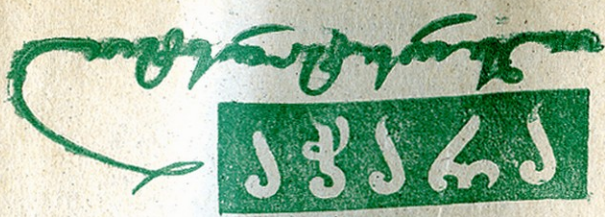
Հայաստանի Հանրապետության
Գլխավոր Գրադարան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

652 /
3

7

19 1 64

ლიბერატორულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ - პოლიტიკური
ჟურნალი

საქართველოს მფლობელთა
კავშირის აპარის
ბანკოფილუმის ორბანო

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ბ. სამხარაძე — ხალხის მედროზე (ლექსი) . . .	3
ლ. ფოტიშვილი — ლენინური სტილი (მოგონება) . . .	4
ნ. გვარამაძე — ლექსები	9
ბ. რუსიძე — ფიცი მწამს... (მოთხრობა) . . .	12
ფრ. ხალვაში — ლექსები	21
ბ. მებრძოლი — ლიანა (მოთხრობა)	24
შ. ზომიძე — ჩემზე ამბობენ (ლექსი).	32
ნ. შამანაძე — ლექსები	33
რ. ჩხარტიშვილი — ლექსები	35
ბ. შერვაშიძე — მღერის ჰავანა (პიესა)	36
რ. ბაგვათოვი — ღალატის ვარსკვლავი (ლექსი, თარგმანა გ. სალუქვაძემ)	52
გედრო სორხე ვერა — ბრიყვი (მოთხრობა, თარგმანა პ. ჩარკვიანმა)	57

საზღვარგარეთ

ალ. ჩხიძე — იტალიური შთაბეჭდილებანი... . . .	62
--	----

კრიტიკა და კულტურისტიკა

ბრ. ბაბილოძე — განუხრელი კულტურული აღმავლობის გზაზე	75
--	----

9418

1

1964

იანვარი
თებერვალი

ფ. ციციშვილი — სიმონ ჩიქოვანის მხატვრული აზროვნების სპეციფიკის შესახებ	79
ვ. გოგოლაძე — ი. ჭავჭავაძის ეტიუდი „უცნაური ამბავი“	89

წიგნის თარო

დ. კილაძე — ესთეტიკურის არსის შესახებ	93
---------------------------------------	----

რედაქტორი შოთა ქურდიე

სარედაქციო კოლეგია:

ნ. ახვლედიანი, ნ. გვარიშვილი, მ. ვარშანიძე (პ/მგ. მდივანი),

პ. ლორია, აღ. ჩავლეიშვილი, ფრ. ხალვაში.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, გოგებაშვილის ქ. № 24.

ტელეფონები: რედაქტორის — 33-71, პ/მგ. მდივნის — 33-72.

გიორგი სამხარაძე

ხალხის მედროზე

საქართველოს კომპარტიის XXII
ყრილობას

ჩემს სამშობლოში ქვაც კი ყვავილობს,
ბალახის ღერიც ტურთა ვარდია.
პარტიის ფრთებით სივრცეში დავქრით,
ვარსკვლავთა შორის გვინავარდია.
ხალხის მედროზე, ხალხის თავკაცი,
ხალხის სიცოცხლე არის პარტია.

ხარაჩოს მხრები იწევენ მაღლა,
თვალწინ იქმნება, თვალწინ იგება.
გამარჯვებათა ფოლადის ფუძე
იყო, არის და კვლავაც იქნება —
ჩვენი რიგების ერთიანობა,
ჩვენი პარტიის ურყევე ნება,
ჩვენი დიადი ბრძოლა და შრომა,
ჩვენი სამშობლოს აღორძინება.

ლ. უოგინა

ლ ე ნ ი ნ შ რ ი ს ტ ი ლ ი

გასაგები მღელვარებით ვშლი „იზვესტიის“ 1922 წლის ოქტომბრის გაყვითლებულ ფურცლებს. აი 4 ოქტომბრის ნომერი, რომელშიც სათაურით „ამხ. ლენინი მუშაობას შეუდგა“ დაბეჭდილია ცნობა: „გუშინ სახალხო კომისართა საბჭოს სხდომას დასვენების შემდეგ პირველად ესწრებოდა ვლადიმერ ილიას ძე ლენინი. ამხ. ლენინი ცხოვლად დაინტერესდა სამუშაო ხელფასისა და ადგილობრივი ბიუჯეტის საკითხებით“.

ვლადიმერ ილიას ძე ავად გახდა 1922 წლის ზაფხულში. თავი იჩინა მრავალი წლის ემიგრაციის, 1918 წელს მძიმედ დაჭრის, განუწყვეტელი, თითქმის დაუსვენებლად დაძაბული მუშაობის შედეგებმა. ავადმყოფობამ ლენინს გორკაში მოუსწრო. იქ მას მოუხდა ოთხ თვეზე მეტ ხანს დარჩენა.

იძულებითი უმოქმედობა ვლადიმერ ილიას ძეს განსაკუთრებით უმძიმდა, ჯანმრთელობის გაუმჯობესების პირველი ნიშნებისთანავე განახლა პოლიტიკური მოღვაწეობა.

გორკაში დარჩენილი ვლადიმერ ილიას ძე სულ უფრო და უფრო ებმება საბჭოთა სახელმწიფოსა და პარტიის სახელმძღვანელო მიმდინარე სამუშაოებში. განსაკუთრებით ინტენსიური იყო მისი საქმიანობა სექტემბერში. ორთვენახევარში — შუა ივლისიდან მოსკოვში დაბრუნებამდე ვლადიმერ ილიას ძემ 70-ზე მეტი დოკუმენტი დაწერა.

მაგრამ ამით სულაც არ ამოიწურება ვლადიმერ ილიას ძის მუშაობა იმ თვეებში. უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა მის საუბრებს ხელმძღვანელ

მუშაყებთან. ასეთი საუბარი ამ პერიოდში ოცდაათზე მეტი გაიმართა. ვლადიმერ ილიას ძე ავადმყოფობის დღეებშიც თავისი ავტორიტეტითა და გავლენით ყველაფერს აკეთებდა იმისათვის, რომ ამხანაგები უმნიშვნელოვანესი საკითხების არასწორი გადაწყვეტისაგან აეცდინა.

ლენინი შეურიგებელი იყო, როცა ლაპარაკი ჩამოვარდებოდა საშინაო და საგარეო პოლიტიკის პრინციპებზე, პარტიის ერთიანობაზე. სექტემბრის ბოლოს ვლადიმერ ილიას ძემ გადაჭრით და უაღრესად აქტიურად გაილაშქრა ცეკას ორგბიუროს კომისიის დადგენილების წინააღმდეგ. კომისიამ მიიღო სტალინის თეზისები „ავტონომიზაციის შესახებ“. ლენინმა დაბეჭდვით განუმარტა ამხანაგებს სტალინური პროექტის მავნეობა და მიადწია პრინციპულად სწორ გადაწყვეტილებას. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირში მოკავშირე რესპუბლიკების ნებაყოფლობით გაერთიანების შესახებ.

სექტემბრის ბოლოდან ვლადიმერ ილიას ძე ენერგიულად ემზადება მოსკოვში დასაბრუნებლად. იმ დღეებში მისი სულ პატარა ბარათებიც კი სუნთქავს ენერგიით, მხნეობით და საყვარელ სამუშაოზე მალე დაბრუნების სასიხარულო შეგრძნობით. ლენინი გზავნის წერილებს, ბარათებს, განკარგულებებს. ვლადიმერ ილიას ძეს აწუხებს ის ამბავი, რომ ყოვნდება სახალხო კომისართა საბჭოსა და შრომისა და თავდაცვის საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილის ა. ციურუბას დაბრუნება, რომელიც მაშინ გერმანიაში მკურნალობდა. ვლადიმერ ილიას ძე თავის აპარატს ავალებს შეარჩიონ და გაუგზავნონ სახალხო კომისართა საბჭოსა და შრომისა და თავდაცვის საბჭოს გადაწყვეტილებები, გაზეთების ამონაჭრები, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ოქმები, ცენტრალური კომიტეტის ყველა ოქმი.

ვლადიმერ ილიას ძე სწერს სახალხო კომისართა საბჭოს საქმეთა მმართველის მოადგილეს ვ. სმოლიანინოვს: „ჩამოვდივარ 1 ან 2 ოქტომბერს. სამშაბათს, 3 ოქტომბერს, თავმჯდომარე ვიქნები. სხდომა 5-9 საათი. შესვენება 1/4 საათი.

გააფრთხილეთ მწევრელები. არ მოსწიონ. მკაცრად. შესვენებისას (მეზობელ ოთახში) ჩაი და მოწვევა“.

და, ბოლოს, 1 ოქტომბერს მივიღეთ სასიხარულო ბარათი: „ხვალ ჩამოვალ, მომიმზადეთ ყველაფერი, ოქმები, წიგნები“.

2 ოქტომბერს ლენინი მოსკოვში დაბრუნდა. მეორე დღესვე, 3 ოქტომბერს, მისი თავმჯდომარეობით გაიმართა სახალხო კომისართა საბჭოს სხდომა. სხდომაზე ბევრი ხალხი იყო. ესწრებოდა 54 კაცი. მოვიდნენ არა მარტო სახალხო კომისართა საბჭოს წევრები და მათი მოადგილეები, არამედ ყველანი, ვისაც ოდნავი უფლება მაინც ჰქონდა დასწრებოდა სახალ-

ხო კომისართა საბჭოს სხდომას. ყოველ მათგანს სურდა რაც შეიძლებოდა მალე და უფრო ახლოს ენახა ძვირფასი ილიჩი.

ამხანაგებს უნდოდათ ამ სხდომას განსაკუთრებით საზეიმო ხასიათი ჰქონოდა. მოიწვიეს ფოტოგრაფი, მოამზადეს მისასალმებელი სიტყვები. მაგრამ ყველაფერი სხვანაირად გამოვიდა. ვლადიმერ ილიას ძე თავისი კაბინეტიდან შეუმჩნევლად შემოვიდა დარბაზში, დაჯდა თავმჯდომარის ადგილზე, გახსნა სხდომა და შეუდგა დღის წესრიგის საქმიან განხილვას, არავის მისცა საშუალება მომზადებული სიტყვები წარმოეთქვათ. ლენინი დათანხმდა მარტო იმაზე, რომ ყველასთან ერთად სურათი გადაეღო, ამასთან მხოლოდ მუშაობის დამთავრების შემდეგ.

როგორც კი სხდომა გახსნა, ვლადიმერ ილიას ძემ წინადადება წამოაყენა მიეღოთ დადგენილება სახალხო კომისართა საბჭოს სხდომებზე საკითხების დაყენების წესის შესახებ, რომლითაც დასტურდებოდა ადრინდელი გადაწყვეტილება: საკითხები შემოვიდეს სხდომის დაწყებამდე 72 საათით ადრე, იმათი გამოკლებით, რომელთა მიმართაც იქნება სახალხო კომისართა საბჭოს ან შრომისა და თავდაცვის საბჭოს სპეციალური გადაწყვეტილება. იმ საკითხებისათვის, რომლებიც შემოვა მცირე სახალხო კომისართა საბჭოსა და საფინანსო კომიტეტებისაგან, ეს ვადა ღროებით 24 საათამდე მცირდებოდა. ეს წინადადება გამოიწვია ლენინის შეუპოვარმა და მუდმივმა სწრაფვამ დამყარებულიყო წესრიგი და ორგანიზებულიობა მთავრობის ორგანოების სხდომებზე საკითხების დაყენებაში. ამავე მიზანს ემსახურებოდა დადგენილება მეორე პუნქტის გამო საკოდიფიკაციო მუშაობის შესახებ, რომელიც მიღებულ იქნა ვ. სმოლიანინოვის მოხსენების შედეგად.

რა საკითხები განიხილა სახკომსაბჭომ ამ დღეს?

დაამტკიცეს ოქტომბრისათვის ხელფასის ფონდი მუშებისა და მოსამსახურეებისათვის, საწარმოებისა და დაწესებულებებისათვის, რომელთა შენახვა გათვალისწინებული იყო სახელმწიფო ბიუჯეტით, ამასთან მითითებულ იქნა, რომ მრეწველობის ფონდი პირველ რიგში უნდა წარიმართოს მძიმე ინდუსტრიის საჭიროებისათვის. მიიღეს დადგენილება ი. რადჩენკოს განთავისუფლების შესახებ საგარეო ვაჭრობის სახალხო კომისარიატში მუშაობისაგან და სახალხო მეურნეობის უმაღლესი საბჭოს განკარგულებაში მისი გადაყვანის შესახებ. დაამტკიცეს შრომისა და თავდაცვის საბჭოს დადგენილება მოსკოვში მოსამსახურეთა ერთდღიანი აღწერის შესახებ. განიხილეს რსტსრ თევზის მეურნეობის სამმართველოს ჩამოყალიბების საკითხი, აგრეთვე პროექტი კანონისა ადგილობრივი ბიუჯეტის შესახებ.

სხდომა ხანმოკლე იყო, ვლადიმერ ილიას ძე თავს კარგად გრძნობდა.

და კვლავ დაიწყო ლენინთან სიახლოვის ჩვენთვის სასიხარულო დღე-
ები. ვლადიმერ ილიას ძე მისთვის დამახასიათებელი ენერგიით შეუდგა
მუშაობას.

ექიმები დაბეჯითებით მოითხოვდნენ მკაცრ რეჟიმს, მუშაობისა და
დასვენების რეგულარულ განაწილებას. ექიმების წინადადებით ვლადიმერ
ილიას ძის სამუშაო დრო უნდა განსაზღვრულიყო დღეში 5 საათით და
განაწილებულიყო შემდეგნაირად: 11-დან 2-მდე და 6-დან 8 საათამდე,
ამასთან კვირადღის გარდა კვირაში კიდევ ერთი დღე მუშაობისაგან სრუ-
ლიად თავისუფალი უნდა ყოფილიყო. ვლადიმერ ილიას ძემ ოთხშაბათი
აირჩია. მაგრამ 11 საათის ნაცვლად თავის კაბინეტში მოდიოდა დილის
9 საათსა და 30 წუთზე და მიღებულ ყველა გაზეთს კითხულობდა. როცა
კაბინეტში მოძრაობას გავიგონებდით, შევიხედავდით ხოლმე. ვლადიმერ
ილიას ძე ღიმილით ამბობდა: „არ ვმუშაობ, მხოლოდ კვითხულობ“.

10 საათსა და 45 წუთზე გამომიძახებდა ხოლმე მოხსენებისათვის, ნიშ-
ნავდა მიღებას, იძლეოდა დავალებებს, რითაც მკაცრ რეჟიმს კიდევ 15
წუთს ართმევდა. 11 საათიდან იწყებოდა ინტენსიური მუშაობა: მიღება,
ტელეფონით ლაპარაკი, თათბირები, სხდომები და სხვა. 2 საათზე ვლადი-
მერ ილიას ძე შინ მიდიოდა, თან ქაღალდების მთელი გროვა მიჰქონდა
და თავის კაბინეტში ბრუნდებოდა საღამოს 6 საათზე, მუდამ ზეპირი ან
უბის წიგნაკის ფურცლებზე დაწერილი და მდივნებისათვის განკუთვნი-
ლი ბევრი დავალებით.

მალე ვლადიმერ ილიას ძის სურვილით სახალხო კომისართა საბჭოსა
და შრომისა და თავდაცვის საბჭოს სხდომები, რომლებსაც იგი თავმჯდომარე-
ობდა, 6 საათიდან 5 საათსა და 30 წუთზე გადმოიტანეს. ამრიგად, მან
კიდევ ნახევარი საათით გაზარდა თავისი „კანონიერი“ სამუშაო დღე. დარ-
წმუნებით შეიძლება ითქვას, რომ იმ დღეებში ვლადიმერ ილიას ძე არა
ნაკლებ ინტენსიურად მუშაობდა, ვიდრე ავადმყოფობამდე.

1922 წლის ოქტომბერ-ნოემბერში ლენინი დაკავებული იყო მრავალ-
რიცხოვანი უდიდესი სამეურნეო და პოლიტიკური საკითხით, საუბრობდა
ბევრ მუშაკთან, აწარმოებდა მიმოწერას, თავმჯდომარეობდა პოლიტი-
ურთა და სხვადასხვა კომისიის სხდომებს, აქტიურად მონაწილეობდა
სხდომებზე კამათში, შემოჰქონდა წინადადებები, განაგრძობდა ჯერ კიდევ
გორკაში აგვისტო-სექტემბერში დაწყებულ საქმეებს: ურკარტის კონცე-
სიაზე; საბჭოთა რუსეთის დამხმარე ამერიკული სატრაქტორო რაზმების
მუშაობაზე; საგარეო ფაქრობის მონოპოლიაზე; სსრ კავშირის შექმნასა
და სხვა საკითხებზე.

ამავე დროს ლენინი ხელმძღვანელობდა რუსეთის ცენტრალური აღ-
მასრულებელი კომიტეტის IV სესიაზე შესატანად კოდექსების შემუშა-

ვებას მიწის, შრომის, ადგილობრივი ბიუჯეტის კანონის შესახებ, დაკავებული იყო გემთშემკეთებელი პროგრამის, ჰიდროტორფის, ელექტრომრეწველობის, ბაქოს ნავთობის მეურნეობის, გზათა სახალხო კომისარიატის, მიჩურინის ცდების, სომხეთის სამეურნეო აღმავლობისათვის დახმარების, საქართველოში ჰიდროელსადგურების აგების საკითხებით.

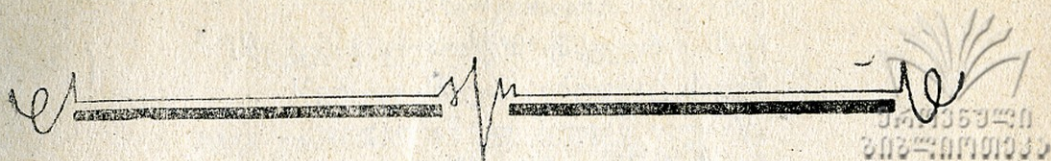
მუშაობით დატვირთული, დაღლილი ვლადიმერ ილიას ძე ადამიანებისადმი ისევე ყურადღებიანი, გულითადი იყო, როგორც მუდამ. იგი კვლავ მზრუნველად ადევნებდა თვალს ამხანაგების ჯანმრთელობას, შემოთხუთებული იყო ა. ციურუბას ჯანმრთელობის მდგომარეობით. სახალხო კომისართა საბჭოს სხდომის მიმდინარეობისას უგზავნის უბის წიგნაკის ფურცელზე დაწერილ ბარათს: „გაკიცხვის ღირსი ხართ. ცუდად გამოჩან-მრთელებულხართ...“.

ჩემს მეხსიერებაში განსაკუთრებით მკაფიოდ აღიბეჭდა ლენინის სახე ოქტომბრის ამ დღეებში მუშაობისას.

საღამოა. ლენინი თავის კაბინეტშია საწერ მაგიდასთან, რომელიც მაგიდის ლამპით არის განათებული. როცა მნახველი არა ჰყავს, ლენინი აქრობს ჭალს, ზოგავს ელექტროენერგიას. ხომ ცნობილია, რომ „რუსეთი წყვდიაღშია...“.

მაგრამ აი ლენინთან მნახველია, იგი გაფრთხილებულია, რომ ვლადიმერ ილიას ძესთან 15 წუთზე მეტხანს არ შეიძლება დარჩეს. მაგრამ 20 წუთიც და მეტიც გავიდა. შევდივარ კაბინეტში, მრავლისმეტყველად დავცქერი საათს. „ჩვენ არ ვმუშაობთ, მხოლოდ ვსაუბრობთ“, — იღიბება ლენინი.

ლენინისადმი მხურვალე სიყვარულითა და მაღლიერებით გვივსებს გულს მისი გმირული ცხოვრება. სასიხარულოა იმის შეგნება, რომ ჩვენი პარტია ცენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელობით მიდის ლენინური გზით, ასრულებს მის ანდერძს. აღმოფხვრილია პიროვნების კულტი, აღდგენილია პარტიული და სახელმწიფო ცხოვრების ლენინური ნორმები, საბჭოთა ხალხი — მომავლის პირველადმომჩენი — სძლევს რა სიძნელეებს, მიემართება კომუნიზმისაკენ.

ნანა გვარამიშვილი

მრავალ ახალ წელს, ამხანაგებო!

კიბეზე მორბის ახალი წელი,
ნაძვის ზეს ბავშვთა ღიმილი აწვიმს.
ალისფერ ჯამში ცვივა თანტელი.
ალავერდი ვარ, სასმისი ასწითლ.

დე კაბუკებმა ლამაზ ასულებს
წამოუშინონ კვლავ თოვლის გუნდა,
ამ წელშიც მქონდეს ზღვა სიხარული,
სხვას გახარება რამდენიც უნდა.
ჩემი სამშობლოს ცისფერ ზეცაზე
მშვიდობის მტრედი დაფრენდეს გუნდად.

ზღვის ნისლევის ხეტიალი

მე ზღვა მიყვარს, ზვირთთა სრბოლა
და ნისლევის ხეტიალი,
იქ, შორეთში ჩაღვენთილი
ოცნებათა ლურჯი ალი.
ნაზ თოლიას ფრთაზე თეთრი,
ფრთაფარფატა აფრის თრთოლვა,
ჩემი ყრმობის ია-ია

განა ყველა ჩაითოვლა?!
ჩემს ძარღვებში მიქროლავ განცდებს
ზღვის ტალღები მატებს ფიქრებს.
„წყალნი წავლენ და წამოვლენ“...
მე ის ქვიშა ვიქნე იქნებ?..
ნუ მატყუებ, თეთრო ნისლო,
ეს ვინ იცის ვისთვის თქმულა...
მე პატარა კენჭი თუ ვარ,
სულ პაწია ჭრელა-ჭრულა.

ჩანახატები ზღვაზე

თოლია დაფრენს პორტთან სულ ახლოს,
კრთიან ტალღების მწვანე სერები.
გემუდარებით, არ დამანახოთ
ზღვაზე პირქუში კრეისერები!

* * *

შეიკრნენ უცებ ნისლები ზვინად,
წამოიმართნენ ღრუბლის კოშკები.
მზემ უცებ ტალღებს გადაურბინა
პაწაწკინტელა ოქროს ქოშებით.
დასალიერთან ტირიფებივით
თმა დაისველეს თეთრმა ნისლებმა.
ზღვაში შეუშვეს ლამაზ დებივით
ჩრდილნი კენარმა კიპარისებმა.

* * *

დარონინებენ შორს იალქნები
ყელმოღერებულ თეთრ-თეთრ გედებად,
ქოჩორწამოყრილ ზურმუხტის ტალღებს
ახლა გიშერის ფერი ედებათ.
სიბნელემ ზღვაში გასცურა ნავით,
სინათლე დარჩათ მარტო ნაპირებს,
ისე გადმოდგა ჩრდილი ჩინარის,
თითქო თევზების ჭერას აპირებს.

* * *

ტალღა ათრთოლებს მეწამულ ფერებს,
უკანასკნელად მზემ გაიელვა.

მერე ტალღებში ობობასავით
ჩაჯდა და ზეცას დაუწყო ქსელვა.

* * *

ზღვა გაისროდა ზვირთების გრაგნილს,
გვეხვია ბინდი და ჩუმაღ ცრიდა.
მე სასოებით იდუმალ ძახილს,
არ ვიცი რატომ, ველოდი ზღვიდან.

* * *

გემბანზე დასხდნენ მწუხრის ქულები,
ზომალდის ანძა ნისლეტში ასხლტა.
ისე ჰკიღია სანათურები,
როგორც აივანს ზაფრანის ასხმა.

* * *

ჩიბუხს აბოლებს გემი,
ტალღას თოლიაც ახლავს...
ნეტავ, სადა ხარ ახლა,
ან მე რისათვის გელი?

* * *

უკაცურ ზღვაში გადაიკარგა
ის ერთადერთი აფრა ეული...
მზეში ბრჭყვიალებს ტალღების სარკე,
ჩემი კენჭებით მიმომსხვრეული.
ქაჯეთის ციხეს გვანან ღრუბლები
და ზვირთებს გაჰკრეს ქაჯთა ეშვებმა.
თითქოს კოშკიდან ნესტანის თმები
ცისფერ ნისლივით ზღვაში ეშვება.

ქავიზონ ჩუსიძე

ფ ი ც ი მ წ ა მ ს . . .

ხვავრიელად ბარდნიდა.

ღრუბლებს ცა თითქოს დაბლა, დანისლულ ზღვამდე ჩამოეტანა.

სანაპიროსთან მოჯარულ, უთვალავი ელნათურებით აბრწყვიალებულ დიდ-პატარა გემებს თოვლის ფიფქი სულ უფრო და უფრო სქლად ეფინებოდა.

ლამპიონებით გადაჩახჩახებული, წყლიანი თოვლით მოთეთრებული ქუჩა შებინდებისთანავე სიწყნარეს მოეცვა.

მოხუც პროფესორს შეორთქლილი ფანჯრის მინა შუაში ამოეწმინდა და იმ სათოფურისოდენა სარკმლიდან უჭვრეტდა უკაცრიელ ქუჩას.

პროფესორის ჭაღარა მეუღლე და ახალგაზრდა დიასახლისი დაბალ სავარძლებში გვერდი-გვერდ დამსხდარიყვნენ და ტელევიზორის ეკრანს მოჯადოებულივით შესცქეროდნენ, მასპინძელი კი, წარმოსადეგი, შავ-უღვაშა მოწიფული კაცი საახალწლო ნუგბარ-ნუგბარი საჭმელ-სასმელით დატვირთული სუფრის თავში კედელს ზურგით მიყრდნობოდა და ჟურნალს ფურცლავდა.

— იცით, რა? — პროფესორი ფანჯარას მოშორდა და ნიკაპზე თოვლისფერი წვერი შეიფხანა. — ერთი სასაცილო ამბავი მომაგონდა... სწორედ ახალწლის ღამეს შემემთხვა... მართალია, ცრუმორწმუნე არასოდეს ვყოფილვარ, მაგრამ... როგორც მოგეხსენებათ, ადამიანები უხსოვარი დროიდან ცდილობდნენ განსაკუთრებით აღენიშნათ ახალი წლის დადგომა, შემოდებული ჰქონდათ და თაობიდან თაობას გადაეცემოდა ხოლმე

ათასგვარი რიტუალი — სიმდიდრის დაბედება, ფერხვა... საახალწლო შეხვედრისას ჭიქა ან თევზი შემთხვევით რომ გასტეხოდათ, ამას რაღაც ავის მომასწავებლად თვლიდნენ და ასე შემდეგ... ერთხელ მეც ავყვე ასეთ „წესებს“ და ის სასაცილო ამბავიც მაშინ შემემთხვა...

პროფესორი შეჩერდა. სათვალე მოიხსნა და ეშმაკურად მოჭუტა თვალები.

— მოგვიყევით, ბატონო პროფესორო! ძლიერ გვაინტერესებს! — მკვირცხლად წამოდგა დიასახლისი.

— სიამოვნებით! — პროფესორმა სათვალე კვლავ ჩამოიღო კეხიან ცხვირზე. — სიამოვნებით მოგიყვებით, ოღონდ ერთი პირობით: თვითუღმა თქვენგანმაც უნდა მოგვითხროს თავისი საახალწლო შეხვედრიდან ისეთი შემთხვევა, რომელიც სასაცილოც იქნება და ცრურწმენათა საწინააღმდეგოც!

— მე უკვე ვხვდები, როგორ შემთხვევებზეა ლაპარაკი, — გაიღიმა ჭაღარა მანდილოსანმა.

— თუ არ ვცდები, მეც! — დასძინა დიასახლისმა.

— მე კი რა მოგახსენოთ, — ხელები გაშალა მასპინძელმა. — არც ცრუმორწმუნე გახლავართ და არც მოყოლის ნიჭი მაქვს... როგორმე უნდა მაპატიოთ!..

— ნუ ჩქარობ, ჩემო ჯუმბერ, — სიცილით შეაწვევტინა პროფესორმა. — ჯერ მოისმინე და მერე ეგებ შენც მოგაგონდეს მსგავსი რამ პირადი ცხოვრებიდან.

— ღმერთმა ქნას! — მსწრაფლ დაეთანხმა მასპინძელი. — თქვენ და თქვენი მეუღლე ჩემი სტუმრები ბრძანდებით, მე კი, როგორც მასპინძელი, მოვალე ვარ სტუმრებს ყველა სურვილი შევუსრულო! შევეცდები, ეს სურვილიც შეგისრულოთ, თუმცა, კვლავ ვიმეორებ, არც ცრუმორწმუნეობა არასოდეს გამომიჩენია და, მაშასადამე, არც სასაცილო ამბავი შემთხვევია!.. თქვენ კი... გისმენთ, პატივცემულო ალექსანდრე!

პროფესორს აღარ გაუპატიჟნია, მანდილოსნების ახლოს ჩაჯდა საგარძელში და ხმადაბლა დაიწყო:

რ ა მ ო ბ ა ქ ვ ს ?

— ეს იყო ოცდაათიან წლებში. ცოლი ახალშერთული მყავდა. სოფლის სკოლა დავამთავრეთ, გვინდოდა ქალაქში გადავსულიყავით და სწავლა მუშფაკში გაგვეგრძელებინა. განცხადება სამაზრო კომიტეტში გავგზავნეთ და პასუხს მოუთმენლად ველოდით. ამასობაში ახალი წელიც მოახლოვდა. ღარიბად ვცხოვრობდით. ღამეს ვითევდით ოდა-სახლად გადაკეთებულ პატარა ბელელში, სადილ-ვახშამს კი ისლის სახურავიან, მიწურ

ქოხში შუაგეცხლზე ვამზადდებით. ღამლამობით იმ ქოხის ერთ კუნძულში გვება ჩვილბოიანი ძროხაც...

ახალი წლის წინ ჩემმა მეუღლემ გამოაცხო ორი თუ სამი ხაჭაპური, შესაბრაწავად გაიმეტა ერთადერთი კვერცხისმდებელი დედალი, დაალაგა ესენი ხის გობზე, გვერდით მიუდგა ერთი ბოთლი ღვინო და მითხრა:

„რა იქნება, ალიოშა, ერთხელ ჩვენც მივბადოთ ძველებს და ეს ხორაგი განთიადამდე არ ავიტანოთ ოღა-სახლში?! განთიადისას შენ ამოიტან და დამიძახებ: „კარი გამილე!“ მე კი სამჯერ გკითხავ: „რა მოგაქვს?“ შენ სამივეჯერ მიპასუხებ: „მომაქვს ბედნიერება, ჯანმრთელობა, სიუხვე და სიხარული, ყველა იმედისა და ოცნების ახდომა!...“ რა გაცინებს?... მომავალ წელზე ჩვენ ბევრ იმედს ვამყარებთ. ასეთი მოქცევა ხელს თუ არ შეგვიწყობს, ზიანს მაინც ვერ მოგვაყენებს!... ჰოდა, რა იქნება, რომ ვცაღოთ!“

კარგი-მეთქი, დავეთანხმე და ის იყო, ოღა-სახლში უნდა ავსულიყავით, რომ გადამთიელი მათხოვარი მოგვადგა კარზე. ჩემმა მეუღლემ ხაჭაპური დასაჭრელად ვერ გაიმეტა, მათხოვარს ცივი მჭადის ნატეხი და ყველის ნაჭერი ჩაუგდო ტომარაში. მათხოვარმა რაღაც უკმაყოფილოდ წაიბუზღუნა და სიბნელეში გაუჩინარდა. ჩვენ ხორაგიანი გობი კერასთან, სამფეხ სკამზე დავდგით, ქოხის კარი გადავრახეთ და ოღა-სახლში მოვისვენეთ.

მეუღლემ მამლის მესამე ყივილზე გამაღვიძა და ქოხისაკენ გამისტუმრა, თან შემახსენა, ხორაგიან გობს რომ მოვიტანდი, მის კითხვაზე როგორ უნდა მეპასუხნა.

რაზა გადავწიე და ქოხში სინჯვა-სინჯვით შევედი, რადგან სამარესავით ბნელოდა. კერას ფრთხილად მივუახლოვდი, სამფეხა სკამიც ვიპოვე და გობზე ორივე ხელი მოვაფათურე, რომ დავრწმუნებულიყავი, ხორაგი კატებს ხომ არ შეუსანსლავთ-მეთქი. ორივე ხელი მოვაფათურე და... ვაი, თქვენს მტერს! სადღაა ხაჭაპურები ან ქათამი! ელდანაცემივით გავიქეცი და ოღა-სახლის ჩაკეტილ კარს მივაწყდი.

„რა მოგაქვს?“ — შემეკითხა მეუღლე ოთახიდან.

„გამილე, ქალო, გამილე კარი!“ — შევღრიალე ნადირივით.

„რა მოგაქვს?“ — კვლავ მკითხა მეუღლემ. მას, ალბათ, ეგონა, დაავიწყდა, რა უნდა მიპასუხოსო. ბრაზმორეულმა კარს ფეხი ვკარი და უფრო ხმამაღლა დავიყვირე:

„კარი გამილე-მეთქი!“

„უიშე, დედავ, — გაიოცა მეუღლემ. — ხომ არ გაგიჟდი?! მიპასუხე და გაგიღებ!.. რა მოგაქვს?“

ველარ მოვითმინე და ავღრიალდი:

„რა მომაქვს და სიკვდილი, გათავება. ცეცხლი და ხანძარი!.. გამიღუკარი, თორემ მართლა გავგიჟდი კაცი!“

ახლა კი მიხვდა მეუღლე, საქმე რომ სახუმაროდ არ იყო, და სწრაფად გააღო...

როგორც შემდეგ გავიგეთ, ეს ოინი იმ მათხოვარმა მოგვიწყო. ჩვენ რომ დასაძინებლად ოდა-სახლში წავედით, იგი თურმე ქოხის კედელს ეფარებოდა. შესულა ქოხში, ხორაგის ნაწილი მიუერთმევია, ნაწილიც საგზლად წაუღია...

— უჰ, რა ბოროტი ვინმე ყოფილა! — გადაიხარხარა მასპინძელმა.

მანდილოსნებიც გულიანად იცინოდნენ.

— ასე, რომ, — განაგრძო პროფესორმა, — ახალი წლის პირველ დღეს გაქურდული აღმოვჩნდით და ხაჭაპურის ნაცვლად მჭადით გავედით. ჩემს მეუღლეს, როგორც იტყვიან, დანა არ გაუღებდა პირს. იგი შიშობდა, ვაი, თუ ამ გაქურდვამ და „სიკვდილის, გათავების, ცეცხლისა და ხანძრის“ დაბედებამ ცუდი საქმე წაგვკიდოსო... მაგრამ პირიქით მოხდა: იმ წელს მუშფაკშიც ჩავგრიცხეს, ქალაქში მშვენიერი ბინაც მოგვცეს და კარგხელფასიანი სამუშაოც გამოგვიძებნეს. ერთი სიტყვით, ჩვენი ნამდვილი ბედნიერება იმ წლიდან დაიწყო!.. ახლა თქვენი ჯერია, ქალბატონებო!

პროფესორის მეუღლემ დიასახლისს გადახედა. ამ უკანასკნელსაც ბევრი თხოვნა არ დასჭირვებია.

კ ა რ ბ ი უ ე ხ ი

— ომის დროს სამედიცინო ინსტიტუტში ვსწავლობდი. სამ წელს ზედიზედ ისე წაეწყო საქმე, რომ ახალი წლის პირველ დღეს ვის ოჯახშიც კი შევდგი ფეხი, ყველგან იმ წელსვე გათხოვდა გასათხოვარი. პოდა, ხმა გამივარდა, კარგი ფეხისა არისო. ერთ ჩემს მეზობელ ქალიშვილს ძლიერ ეჩქარებოდა გათხოვება. მომდგა და ახალ წლამდე ორი თვით ადრე დამიწყო ხვეწნა, როგორმე მიფერხე და სამაგიერო პატივისცემა ჩემზე იყოსო. მეც ავდექი და ვუფერხე.

იგი ეგრეთწოდებული ვერის ბაზრის ზემოთ, ბელინსკის ქუჩაზე ცხოვრობდა, მე კი უფრო ზევით, იმავე ქუჩის თავში. მივედი, მივულოცე, სურვილების შესრულება ვუსურვე და მალე უკანვე გამოვბრუნდი.

ასიოდე მეტრი აღმართი უნდა გამევიღო.

ომის წესების თანახმად, ყველა ფანჯარა სინათლეგაუმტარი ფარდებით ჩაეშავებინათ და ქუჩაში ძლიერ ბნელოდა. ქვაფენილზე თოვლი დაყინულიყო. წამდაუწუმ მიცურდებოდა ფეხი. დაბლიდან, ლენინის ქუჩის მხრიდან მომავალი მამაკაცი დავლანდე. მე რომ ავუჩქარე ფეხს,

იმანაც აუჩქარა. „მომდევს! უთუოდ მე მომდევს! — გავიფიქრე და შიშისაგან ამაცახცახა. — ალბათ, ჩემი ახალი პალტო დაინახა!.. ხომ ამბობენ, ღამით ვიღაც მძარცველები გამვლელებს ტანთ ხდიანო!.. ჰოდა, უთუოდ გასაძარცვავად მომდევს!..“

ამის გაფიქრებამ მთლად მომჭრა მუხლები. სუნთქვა შემეგუბა. მაინც აერბივარ აღმართზე. ისიც მომდევს. ჰა, სადაცაა მწვდება!.. ვაი, თუ პალტოს წართმევას არ დამჯერდა და ან დანა დამკრა, ან... ოხ, ჯანდაბას იქით პალტო, ჯობს მივუგდო და თავიდან მოვიშორო!.. თვალის დახამხამებაში ვიხდი პალტოს, უკან არ ვიხედები, ისე ვესვრი და მინდა გავიქცე, მაგრამ უცებ ქვაფენილზე ვეცემი და გონებას ვკარგავ...

თვალი რომ გავახილე, თავს მადგნენ დედაჩემი, მამაჩემი, უმცროსი ძმა და კარის მეზობლის მდგმური, ახალგაზრდა ვაჟი, რომელიც ჩვენს ინსტიტუტში სწავლობდა, ოღონდ წინა კურსზე. თურმე ის მოდიოდა ქუჩაში, უნდოდა დამწეოდა და გამსაუბრებოდა, მე კი მძარცველად მივიჩინე...

— მერედა, არ იკითხავთ, ვინ იყო ის ვაჟი? — ულვაშებში ჩაილიმა მასპინძელმა.

— ვინ იქნებოდა, თუ არა შენ! — ტკბილად მიუგო დიასახლისმა. — ოჰ, რა შიში ვჭამე!.. მაგრამ ეს როდია მთავარი!.. მე იმ წელსვე გავთხოვდი, ის ქალიშვილი კი, ჭირი რომ მომჭამა, კარგი ფეხისა ხარ და მიფერხეო, ღლესაც გაუთხოვარია!

— საბრალო! — ჩაიცინა პროფესორმა. — ნეტავი, ახლაც ოცნებობს გათხოვებაზე? — და მეუღლეს მიუბრუნდა: — თქვენი ჯერი მოვიდა, ჩემო ირინე!

— კეთილი და პატიოსანი! — მოხუცმა მანდილოსანმა ქმარს სიყვარულით შეხედა. — ერთ შემთხვევას მეც მოგიყვებით, თუმცა ეს უფრო ჩემი ქმრის ცხოვრებიდან იქნება, ვიდრე ჩემი პირადი ცხოვრებიდან...

— შენც ერთი! — ხუმრობით ხელი აიქნია პროფესორმა. — ჩემი და შენი პირადი ცხოვრება ვინ გაყო, ყველაფერში თანაავტორი ხარ!

ჭალარა მეუღლემ ღიმილით დაუქნია თავი და ღიმილითვე განაგრძო:

მ დ ე მ ა რ ი

— ამბავი, რომელიც უნდა მოვითხროთ, ორი წლის წინათ, სწორედ დღევანდელ დღეს მოხდა. როგორც ამ საღამოს თქვენი ქალ-ვაჟი, ისევე იმ დღეს ჩვენი ერთადერთი ქალიშვილი ბალმასკარადზე წავიდა. მე და ალექსანდრე ვსხედვართ გაშლილ სუფრასთან და ველოდებით. საათმა თორმეტჯერ ჩამოჰკრა და წინა კარსაც მოაწყდა ვიღაც. მე და ალექსანდრე დავფეთდით, დერეფანში ერთმანეთს გავუსწარიით და იქ აქოშინებული, დამფრთხალი, აკანკალებული ჩვენი ქალიშვილი შეგვჩაჩა ხელში.

„რა მოხდა, ცირა, რა დაგემართა?!“ — შევყვირეთ ერთად.

„მდევარი... ვილაც უხეში... დამედევნა... აქვე, გზაჯვარედინთან!“ — ძლივს ამოიკნავლა ცირამ.

„მე“მას ვაჩვენებ, როგორ უნდა დადევნება!“ — წამოიძახა ალექსანდრემ და გარეთ გავარდა.

ქუჩაში ერთადერთი ახალგაზრდა კაცი მიიჩქაროდა.

„უთუოდ ის არის!“ — გაიფიქრა ალექსანდრემ, შეჩერდიო, გასძახა და წინ გადაუდგა.

„მე არა ვარ, ბატონო, დამნაშავე!“ — უთხრა ახალგაზრდამ.

ალექსანდრემ იფიქრა, ეს არამზადა თავს იმართლებს და კიდევ ჩემს ქალს ადანაშაულებსო. ველარ მოითმინა და, ჰერი, ბიჭო! აქედანაც და იქიდანაც გააწნა სილა.

„შეჩერდიო, გონს მოდიო, ბატონო! — ახალგაზრდამ ხელი არ შეუბრუნა. — ვილაცაში გეშვლებით!“

ამ დროს მე და ცირაც მივევარდით მოჩხუბრებთან.

ცირამ ახალგაზრდას ერთი შეხედა და შეჰკივლა:

„ეს არ არის, მამაჩემო!.. აჰ, ეს სხვაა!.. იმას ნაცრისფერი ლაბადა ეცვა!.. ვაიმე, უდანაშაულო კაცი შეურაცხყო?!“

„რაო?! ეს არ არისო?! — ამოიგუგუნა ალექსანდრემ. — იქნებ მართლა უდანაშაულო კაცი გამალახვინე! ვაი, სირცხვილო!.. რა გეკუთვნის, გოგოვ, ახლა შენ, ა?!“ — და ქალიშვილისაყენ წაიწია.

ცირას წინ ავეფარე, ის ახალგაზრდაც მკლავში სწვდა ალექსანდრეს, თორემ ჩვენს ქალიშვილს ერთი „კაი ლავაში“ არ ასცდებოდა.

„ფუი, როგორი სირცხვილი ვჰამე! — შეწუხდა ალექსანდრე. — ამ დროულ კაცს ეს რა დამემართა! აღარ ვიცი, რით გამოვისყიდო დანაშაულო!.. ან შენაც დამარტყი, ახალგაზრდავ, ან სხვა რამეთი გადამიხადე სამაგიერო, თორემ...“

„რახან ბოდიშს უხდი, ურიგო კაცი არა ჩანს და გაპატიებს! — შევაწყვეტინე დაბნეულ ქმარს. — მაგრამ შინ აუცილებლად უნდა შევიპატიოთ! დაე, ამ უცნაური შემთხვევის გამო ერთ ჭერქვეშ გავითენოთ ახალი წელი!.. სამახსოვრო იქნება!.. წამობრძანდით, შვილო!“

ახალგაზრდა დიდი ხვეწნა-მუდარის შემდეგ დაგვყვა და სუფრას ერთად მიგუსხედით...

ცრუმორწმუნე არც მე გახლავართ, მაგრამ, მართალი გითხრათ, გულში ხინჯივით ჩამრჩა ეს უხერხულად მოსაგონარი შემთხვევა და ნებით თუ უნებლიეთ ვდარდობდი — ვაი, თუ მთელ წელიწადს ჩემს ქალიშვილს ხულიგნებმა დაუწყეს დევნა, ჩემი ქმარი კი ცემა-ტყეპით შეიქნა ცნობილი-მეთქი!..

გავიდა ხუთი თუ ექვსი თვე.

იმ ახალგაზრდამ, ჩემს ქმარს რომ შეცდომით შემოელახა, ანკარაში თუ პრაღაში უძლიერესი მოჭიდავეები ბეჭებზე დასცა და მსოფლიო პირველობა მოიპოვა. ჩემს ცირას სულ მისი სახელი ეკერა პირზე. ჰოდა, ერთ მშვენიერ დღეს ქალიშვილისაგან ასეთი წერილი მოგვდის: გინდ მომიწონეთ, გინდ არა, მაგრამ მე სხვანაირად მოქცევა არ შემეძლო და იმ ჭაბუკს ცოლად გავყევით!

რა უნდა გვექნა?!

ამნაირად, მოხდა პირუკუ: ახალწლის ღამეს ჩემს ცირას სხვა დაედევნა, შემდეგ კი თვითონ ჩემი ცირა სხვას აედევნა!

— ახლაც მისდევს, უცხოეთში თან გაჰყვა! — დასძინა პროფესორმა და მასპინძელს მიუბრუნდა: — ჯუმბერ ჩემო, უკვე შენი ჯერია, ახლა შენ უნდა მოხსნა გუდას თავი!

მასპინძელმა დიასახლისის ყურში რაღაც წასჩურჩულა, ოთახიდან გაისტუმრა და პროფესორს შემდეგ მიუგო:

— მაპატიეთ, ბატონო ალექსანდრე, მაგრამ, როგორც მოგახსენეთ, ჩემი პირადი ცხოვრებიდან ვერაფერი მომიგონებია იმის მსგავსი, როგორიც თქვენ, თქვენმა მეუღლემ და, ასე განსაჯეთ, ჩემმა მეუღლემაც ფრიად საინტერესოდ გვიამბეთ!

— ვერ დაგიჯერებთ! — მოუჭრა პროფესორმა.

მასპინძელმა მოხუც მანდილოსანს სთხოვა:

— თქვენ მაინც მომეშველეთ, ქალბატონო ირინე!

— ვერც მე დაგიჯერებთ! — სიცილით მიაგება მოხუცმა ქალმაც.

მ რ თ ი ბ ე წ ლ ნ ა ბ ა ვ ი

მასპინძელი კიდევ კარგა ხანს უარობდა.

ამასობაში დრომ შეუმჩნევლად გაირბინა.

ტელევიზორის ეკრანზე გამოჩნდა ფუნჩულა გოგონა და ენამოჩლე-ქით, ტკბილად გაისმა:

— მოგილოცავთ ახალ წელს!..

მასპინძელმა მაჯის საათზე დაიხედა. სრული თორმეტი იყო! ახალმა წელმა უკვე შემოაბიჯა!

„ნეტავი, ამდენ ხანს რა იქნა ჩემი ცოლი?! უკვე დროა, სუფრასთან ვისხდეთ!“ — გაიფიქრა მასპინძელმა, სტუმრებთან ბოდიში მოიხადა და უკანა კარში მიიმალა.

ხუთიოდე წუთის შემდეგ წინა კარზე ზარი აწერიალდა. სამზარეულოდან მაშინვე გამოვარდა დიასახლისი და კარი გააღო. მას ეგონა,

ქალ-ვაჟი დაბრუნდნენ, მაგრამ თავპირმოთხუზნული, ახალ კოსტიუმზე
ნაგავდაყრილი ქმარი რომ დაინახა, ლამის გული შეუღონდა.

— ჯუმბერ!.. რა... რა მოგივიდა?! — ენა ძლივს მოაბრუნა დიასახ-
ლისმა.

— თუ ქალი ხარ, ჯერ წამიყვანე და ტანისამოსი გამომაცვლევენ! —
ნაძალადევად გაიღიმა მასპინძელმა. — ბოდიში, ბატონო პროფესორო!..
ბოდიში, ქალბატონო ირინე!.. ამ წუთას გეახლებით! — და ცოლს უკანა
ოთახში შეჰყვა.

პროფესორმა და მისმა მეუღლემ მრავალაზროვანი ღიმილით გადა-
ხედეს ერთიმეორეს.

ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი მართლაც მალე გამოვიდნენ. მასპინძელს
პერანგიანა და ჰალსტუხიანა გამოეცვალა ყველაფერი.

— მეც თითქმის ბატონ ალექსანდრესავით მომივიდა! — დამნაშავე-
სავით გაუბედავად დაიწყო მასპინძელმა. — თუმცა ღირსიც ვიყავი...

— თანმიმდევრულად მოყვე, ყმაწვილო, თანმიმდევრულად! — შე-
აჩერა პროფესორმა. — დასკვნა კი ჩვენ მოგვანდე!.. აბა, პე, ჩქარა, თო-
რემ მოგვშივდა!

— უიმე, მართლა! სუფრასთან მობრძანდით, ბატონებო! — დაფა-
ცურდა დიასახლისი.

— არა, ჯერ არა, გეთაყვა! — პროფესორი წამოდგა. — ჯერ მოყვეს!..
ვატყობ, საინტერესო იქნება!

— საინტერესო რა ვიცი, მაგრამ სასაცილო კია, — წამოწითლდა მას-
პინძელი. — ახლავე მოგახსენებთ... წედან ჩემს ცოლს რომ რაღაც წავ-
ჩურჩულე, თქვენც შენიშნავდით...

— დაიცა, დაგეხმარები, ჯუმბერ! — გადაიკისკისა დიასახლისმა. —
იცი, პატივცემულნო, წედან რა წამჩურჩულა?... ნაგავი თუ არის
გადაუყრელი, წავიღებ და გადავყრიო. მე ვუთხარი, ნაგავი ერთი ბეწოა,
მაგრამ შენ სტუმრებთან იყავი, მე გადავყრი-მეთქი... მართლაც გადავყა-
რე. უკანა კარში რომ შემოვდიოდი, მეზობლის ქალმა შემიხმო — რაღა-
ცაზე წამეხმარეო. ჰოდა, იქ შევჩი...

— ჰო, შენ საკმაოდ დაგავიანდა, — ახლა მასპინძელმა ჩამოართვა. —
ვიფიქრე, რა მოუვიდა ამ ქალს-მეთქი, და ეზოში ჩავედი. იმ კუთხეში, სა-
დაც სანაგვე ყუთი დგას, ბნელოდა, მაგრამ კარგად დავინახე, ვიღაც მთვრა-
ლი მამაკაცი როგორ ეხვეოდა ქალს, რომელსაც ჩემი მეუღლის ხალათი
ეცვა და ხელში ვედრო ეკავა... სისხლი ტვინში ამივარდა. ერთ წუთში
იმათთან გავჩნდი და უცნობ კაცს მუშტი ჩავარტყი. იგი მაშინვე გაიშხ-
ლართა. ახლა ქალისათვის, ესე იგი ჩემი ცოლისათვის უნდა გამეწნა სილა,
მაგრამ ქალმა უცებ წრიპინა ხმით შემომიძია:

„— უი, ქა, ვინ გიყია, ვინ გადარეული!.. ქმარი ძლივს მომივიდა სა-
ხლში, ეგ კი მიკლავს!.. აჰა, შენა!“ — და მთელი ვედრო ნაგავი თავზე გადამს-
ყარა...

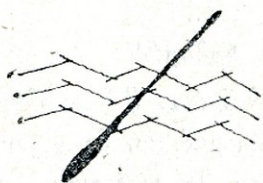
— ოჰო, კაი საახალწლო საჩუქარი მიგიღია! — გადაიხარხარა პრო-
ფესორმა.

მოხუც მანდილოსანსაც სიცილისაგან ცრემლი სდიოდა.

— უთუოდ მოპირდაპირე სახლში მცხოვრები ცოლ-ქმარი იქნებოდ-
ნენ, — ბავის კვნეტიტ თქვა ახალგაზრდა დიასახლისმა. — იმ ქალსაც ზუ-
სტად ჩემი ხალათისფერი ხალათი აცვია, ტანადაც ჩემხელაა. ვაი, თუ გიც-
ნეს!

— რომ ვერ მიმხვდარიყვნენ, რომელ ბინაში შევდიოდი და ვერ ვე-
ცანი, — ცხვირში წაიდუღუნა მასპინძელმა, — ამიტომ გავვარდი ქუჩა-
ში და წინა კარიდან შემოვიჭერი!.. ცნობით ვერ მიცნობდნენ, მაგრამ
ახალთახალი კოსტიუმი კი...

— ახია შენზე! — ნიშნისგებით მიუგო პროფესორმა. — ტრაბახობ-
დი, ცრუმორწმუნე არა ვარო, ის კი არა გასურდა, ძველი წლიდან ერთი
ბეწო ნაგავიც გადაგყოლოდა ახალ წელში! ამაზე უთქვამთ, ფიცი მწამს,
ბოლო მაკვირვებსო!.. ჩინებულია, ყმაწვილო, აწ მაგნაირი ცრურწმენისა-
განაც განიკურნები!.. რაც შეეხება ნაგავში ამოსვრას, არ შეგეშინდეს, ამ
წელიწადში მუდამ სუფთად და აზიზად იქნები!.. აბა, გვეყო, სუფრასთან
ახლა! დროა დავლოცოთ ახალი წლის მობრძანება! — და ქარვისფერი
ღვინით სავსე სასმისი ასწია.

უკიდონ ხალხები

მინაწერი ქველ სურათზე

ვინაც დაეცა და ველარ მოვა,
იმისი ბედი ისევ მაწუხებს.

მომავონდება სექტემბრის თოვსა
და ცივი ქარი მიჭერს მარწუხებს.

ფოთოლთა ცვენა ვამგვანე შიმშილს,
სახლები იდგნენ თვალდახუჭული.

ერთი რომ ჰყავდა,

მშობელი იმ შვილს

მიაცილებდა კვნესა-ჩურჩულით.

დიდი ტკივილი მინდოდა მეთქვა,

შენთვის მინდოდა მეთქვა რაღაცა,

და ნისლმა, ახალ თოვლივით თვთრმა,

ის ფიქრი ცივი ცეცხლით გადაწვა.

მერე მოვიდნენ ღარები დიდი,

აბიზინეს სულში მაისი.

მაგრამ ეს გული ტბასავით მშვიდი

შენ დაგეძებდა თავისთავისით.

შენ, შუადღეზე დაღამებულო,

ჩემზე უმცროსო და ჩემზე დიდო.

მე ომმა იმით დამკოდა გულში,

რომ უშენობის ტკივილი ვზიდო.

აღბათ წინაპარს უთხრა ჯალათმა:
შენ შენი ცრემლი უნდა დალიო.
მაშინ მთებს შავი ჯანლი დაადგა,
ამოიგვენეშა მიწამ, ვაიო.

ვაიო — დაცდა მწუხარე ტოტებს,
აპრილის შუქი კვირტში ქრებოდა.
მტერი გვიწვავდა ენას და ოდებს
და ჩვენს სიმღერას ემუქრებოდა.

ვაიო — კვნესა ჩარჩა ხეობებს
და წლებმა ბევრი წუხილი ზიდეს,
მაგრამ დროს სწამდა — დაირხეოდნენ
ქართული წიგნის ფურცლები კიდეც.

ვაიო, მითხარ, რატომ დაგარქვეს,
სიტყვა ააგეს რომელ მასალით?
დღეს ეს სახელი, სოფელი კარგო,
გაქვს მოშუშებულ იარასავით.

ვიმტანაველი მეზობრები მწვანე კონცხზე

ჩვენ სიყვარულით ავავსეთ თასი,
ერთი აქვს მზე ჩვენს მწვანე მაღლობებს.
და ტკბილი არის, ვით ანანასი,
ეს თქვენი ძმობა და სიახლოვე.
მე მინდა თქვენთვის ქართული სიტყვაც
იყოს ნაცნობი და გასაგები,
რადგან ერთმანეთს გავს ჩვენი სიტბო,
ლიმილი, ზღვები, ხეები, ქეები.

* * *

უშენოდ მართლაც გული მტკიოდეს,
ამიტომ ზოგჯერ შენაც აღელდე.
იმ შენი ქუჩით მე დავდიოდე,
შენ კი ქუჩისკენ კარებს აღებდე.
გამათბოს შენი სახის ამინდმა
და ნუ მაჩვენებ თვალებს უნდობელს,
თუ გაიხედავ ღია კარიდან,
ის გამოხედვა მე მეკუთვნოდეს.

საყვარელი ყვავილების ლანჩქერებით მოვარდნილი,
ძგერს ქალაქი

შორეთიდან მომავალი ხომალდივით.

მკერდი კლდეში ნათალია,

მაგარია, მაღალია.

ის ქვასავით ძველი არის

და ქვასავით ახალია.

რა სახლი არ დაიდგმება,

რა ხილი არ დაირგვება...

დგას ბაგრატის ნანგრევებით,

რომ არასდროს დაინგრევა.

შემიყვარდი, ქალწულებით მოდიმარო ქუთაისო,

ჩემი ნატვრის ასრულებავ,

ჩემი ხვეწნა-მუდარისა.

ჯანმავარი მშრომელი ხარ,

მშვენიერი თვალად, ტანად,

აქ მინდოდა პოეზიის ქანდაკებაც გაეთალათ...

ქარი მკოცნის რიონისა

და შფოთივით ფოთლებს ურევს,

მაგრამ სხვაა, როცა ხიდზე ხვდები ქალებს

ქუთათურებს.

ფიქრებით შეგრჩებიან

და სიყვარულს ჩუმად ელი,

გულს ტკივილი წამოყვება ბედნიერი ქრუანტელით.

შენი ცეცხლი მომაცხუნე,

შენი გული მინაწილე,

მზექალაქო,

საქართველოს სიბერევ და სიყმაწვილევ!

ბორის მუხრანელი

ლიქა

არასდროს დამავიწყდება ის მზიანი დღი. მახსოვს, თვალი გავახილე თუ არა, მზის ბრწყინვამ და ლურჯი ცის კამკამმა უჩვეულო ხალისით ამივსო გული.

ფანჯრების მიღმა, მოსარკულ ცაში პარაშუტებივით ეკიდა ხეხილის წვეროკინები. ნაყოფით მორკალულ ტოტებში დილის მზე გახლართულიყო და ანკარა ცვარ-ნამს სვამდა ფოთლების პეშვებით. სიოც სადღაც გადაკარგულიყო და ფოთოლიც არ ირხეოდა.

უცებ გამახსენდა, რომ შორეული რაიონიდან ჩამოსული სხვის ლოგინში ვიწექი და ჩავფიქრდი:

კარგია, რომ ექიმის რჩევა დავიჯერე. ახლა მეც ვიცი, რომ ზღვა მოუხდება ჩემს ნერვებს, მაგრამ შესაფერი სამსახური თუ ვერ ვიშოვე, ხომ მომიხდება ამ მშვენიერი ქალაქის დატოვება?!

— ნუ დაიწყებ ახლა წუწუნს, ჯობს საქმეს მიხედო! — ხმამაღლა გუთხარი ჩემს თავს და წამოვდექი.

იმ დღესვე მივედი ნერვოპათოლოგთან. ექიმმა გულმოდგინედ გამსინჯა და მითხრა:

— მართალია, თქვენ ჟურნალისტი ყოფილხართ, მაგრამ ჯერჯერობით ამ საქმეს თავი მიაწებეთ. მონახეთ სადმე მსუბუქი ფიზიკური სამუშაო. ერთი წელი მაინც იმუშავეთ ფიზიკურად, თან ზღვაზე იარეთ ადრე დილით, ან გვიან საღამოს. შემდეგ, კარგად რომ გახდებით, დაუბრუნდით თქვენს საყვარელ საქმეს.

მეორე დღეს შემთხვევით გავიცანი ჩემი მასპინძლის მეზობლის ვაჟი ავთანდილი. იგი თურმე ღვინის კომბინატში მუშაობდა ყუთების შემკეთებლად.

მან შირჩია, დროებით მასთან დამეწყო მუშაობა და მეორე დღეს ერთად მივედით კადრების განყოფილების გამგესთან. ცოტა ხნის საუბრის შემდეგ გამაფორმეს ძველი ყუთების შემკეთებლად კომბინატის არაყის საამქროში.

მეწყინა, რომ ავთანდილთან ვერ მოვხვდი. იგი ღვინის საამქროში მუშაობდა.

მეორე დღეს, როდესაც საწყობის გამგემ ოცი კილოგრამი ლურსმანი, შავთულის კონა, გაზი და ჩაქუჩი ჩამაბარა, ძალიან უქმურ ხასიათზე დავდექი; ოთხი წელი რედაქციაში ვმუშაობდი, მსატვრული ნარკვევების ქარგები და გვერდების მაკეტები მეწყო თავში. ახლა კი უცებ ჩაქუჩი და ლურსმანი!

საამქროს ფანჩატურში, სადაც უამრავი დამტვრეული ყუთი ეყარა, გამოვნახე მყუდრო ადგილი და უხალისოდ შევუდექი საქმეს.

ცოტა ხანში ავთანდილმა გამომიარა; მიხვდა ჩემი მოწყენის მიზეზს და თამამად მითხრა:

— ხალისიანად მოკიდე საქმეს ხელი და იმუშავე! რა მოგიწყენია, შე კაცო! შენისთანა ჟურნალისტები ჭერებივით ყრია; ერთ ჩაის ბუჩქთან ორი რეპორტიორი დგას და ერთ მეჩაიეს ორმოცი კორესპონდენტი მისდევს უკან!

მისი სიტყვები ცოტა მკვახე კი იყო, მაგრამ რაღაც სიყვარული დაჰკრავდა, როგორც მწიფობას მიტანებულ ბუსუსებიან ატამს სურნელი.

„ნეტავ, როგორ ამზადებენ არაყს? როგორი ხალხი მუშაობს აქ?“, გავიფიქრე და, ოდნავ რომ დავიღალე, საამქროსაკენ გავწიე. ფართოდ გაღებულ კარებს მივადექი თუ არა, ათი წყვილი თვალი შემომამატერდა, მაგრამ სიამაყით არ ამძგერებია გული; მივხვდი, ვინც არ უნდა ყოფილიყო ჩემს ადგილზე, მასაც ასე მიაჩერდებოდნენ.

ამ საამქროში სულ ქალიშვილები მუშაობდნენ, გარდა ერთი ქალისა და პატარა ბიჭუნასი. ეს იყო საამქროს პირველი განყოფილება, სადაც ჭუჭყიანი ბოთლები ირეცხებოდა.

ქალიშვილები ბოთლების სარეცხ მანქანას მისეოდნენ. ზოგი თბილი წყლით სავსე ბუნკერში ალაგებდა ბოთლებს, ზოგი მანქანის მბრუნავ დისკოზე მიმაგრებულ ჯაგრისიან რკინის რიკულებზე აცვამდა თბილი წყლით სავსე ბოთლებს; ჯაგრისიანი რიკულები სწრაფად ტრიალებდა და ასუფთავებდა ბოთლების კედლებს. ზოგი კიდევ ახალგაზრდებილ ბოთლებს თავდაყირა ალაგებდა საწრეტზე.

ერთი გოგო ცოტა მოშორებით იდგა. იგი ცალი თვალის მოჭუტვით ჩაქეროდა ახალგაზრდის ბოთლებს: ზოგს კონვეიერზე ალაგებდა, ზოგს კი — ჭუჭყიანებს — ყუთებში.

აქედან საამქროს მეორე განყოფილებაში გადიოდა კონვეიერული მელზეც სუფთა ბოთლები მისრიალებდნენ. იქ ბოთლები ავტომატურად ივსებოდნენ უზარმაზარი რკინის კასრებიდან ჩამოდვრილი არაყით, ეტიკეტებს აკრავდნენ და ისევ კონვეიერზე აწყობდნენ.

კონვეიერის ბოლოს, მესამე განყოფილებაში ორი ტანმალა ქალი მუშაობდა და სავსე ბოთლებს გასაოცარი სისწრაფით ალაგებდნენ ცარიელ ყუთებში.

აქაც მთელი დღე ღია იყო კარები. მოდიოდნენ ცარიელი ავტომანქანები, იტვირთებოდნენ არაყიანი ბოთლებით და კაპოტის ცახცახით ტოვებდნენ საამქროს ეზოს.

საამქროს მეორე განყოფილებაში ერთ დიდ მაგიდასთან მიმჯდარიყო საამქროს უფროსი ვალიკო ლომიძე, რომელიც წინა დღით გავიცანი. დამინახა თუ არა, სათვალის ზემოდან ყინულისფერ ცივი მზერა დამადევნა.

ახლა საამქროს დათვალიერების დრო არ არისო, ამოვიკითხე მის თვალელებში და მეც მივაშურე ჩემს სამუშაო ადგილს.

სასადილო შესვენება რომ გამოაცხადეს, მანქანები ერთბაშად დადუმდნენ და ქალიშვილებმა ეზოსა და სასადილო ოთახში იწყეს სირბილი. ზოგი აჩქარებით იბანდა ხელ-პირს, ზოგი აბურდულ თმებს ისწორებდა, ზოგი სავარცხელს ითხოვდა, ზოგი საპონს, ზოგი სარკეს.

ერთ გოგოს გამოველაპარაკე. მან სასადილოში შემიყვანა და გამაცნო დანარჩენი ქალიშვილები.

მათ შორის ერთი, სახელად ლიანა, მაშინვე დამამახსოვრდა. მეტად კეკლუცი და მოხდენილი გოგო იყო. სიცილის დროს ვაშლივით მკვრივი ღაწვები უვარდისფერდებოდა და თაფლისფერ თვალებს ეშხიანად ხუჭავდა.

იმ დღეს კარგად ვიმუშავე. ყუთებს ვაცლიდი დამტვრეულ ლარტყებს და სამაგიეროდ ახლებს ვაკრავდა. თან ლურსმნებზე ვახვევდი და ყუთებს სალტესავით ვუჭერდი მავთულს, რომ სავსე ყუთებს ფსკერი არ გავარდნოდა.

სადამოს, სახლში რომ მივედი, მართალია, სამი თითი მქონდა შეხვეული, მაგრამ კმაყოფილი ვიყავი და თავს ბედნიერად ვგრძნობდი.

მალე დავუშეგობრდი არაყის საამქროში მომუშავე ქალიშვილებს; შესვენების დროს ერთად დავდიოდით სასადილოში. სადილობის დროს, რომ იგრძნობდა ხარბად ვუცქეროდი, ლიანას ამაყური იერი გადაეფინებოდა სახეზე და მორცხვად და უხერხულად ჭამდა.

ერთ ღამეს ძილი გამიტეხეს ტკბილ-მწარე ფიქრებმა: — რა უსუსუ-
რი ვარ! დავყანყალე უსაქმოდ სანაპიროზე და ვერ ვამჩნევ, წლები რო-
გორ მირბიან. ოცდახუთს გადავაბიჯე და საცოლეც არ მყავს. კი, მაგრამ
ლიანა? ლიანა, ლიანა! სუსტნება და უხასიათოა, რა უნდა გამიგოს იმან!
არა, ჯობს სხვა ვინმე გამოვნახო, უფრო განათლებული, კულტურული და
მტკიცე ხასიათის ვოგო.

ალარ მივაქცევ ყურადღებას, ალარ შევხედავ! მივანებებ თავს! მორ-
ჩა და გათავდა!

ასე გადავწყვიტე იმ ღამეს, მაგრამ მეორე დღეს ლიანას აშოლტილ
ტანს და ანაკვერჩხლებულ სახეს რომ შევხედე, ეს გადაწყვეტილება სი-
სუღელედ ჩავთვალე.

იმ დღესვე გადავწყვიტე, რომ ლიანას გამოვტყდომოდი სიყვარულში,
სათქმელი მეთქვა.

ვმუშაობდი და წამდაუწუმ ვიხედებოდი საამქროს ღია კარებისაკენ.
გულის საამო ძვერით ველოდი, როდის გამოჩნდებოდა ლიანა ყუთების
წასაღებად. იგი ახალგაზრდობის ბოთლების წუნმდებლად მუშაობდა და
ყუთები ჭირდებოდა დაწუნებული ბოთლების ჩასალაგებლად.

როგორც იქნა, ამიხდა ნატვრა. თეთრ ხალათში გამოწყობილი ლიანა
მიახლოვდებოდა და თან მოჰქონდა ტკბილი ჟრჟოლა. რომ მომიახლოვ-
და, უცბად წავხდი.

„ნუ ხარ ლაჩარი!“

„მიდი, უთხარი!“ — მიკარნახებდა სიამით ათრთოლებული გული.

„აქ არ ივარგებს!“

„არა, მიდი, უთხარი!“ — მირჩევდა ტკბილი ბურუსით მოცული გო-
ნება.

„არა, არა, უადგილოა, აქ არ შეიძლება, ულამაზოა!“

— ბიჭო, იმუშავე, რავა სულ ზიხარ ზარმაცებით! — მომესმა ლიანას
სიცილნარევი საამო ხმა. მიხვდი, კი არ მესაყვედურებოდა, ისე, უბრა-
ლოდ, გამოლაპარაკება უნდოდა.

წამით მომხედა აწითლებული სახით, ორ ყუთს დასწვდა და წასასვ-
ლელად წელში გაიმართა.

მთვრალივით წამოვდექი:

— ლიანა, მოიცა, ერთი წამით მომისმინე!

მას ანაზღად აღმური მოედო სახეზე. მიხვდა, რის თქმასაც ვაპირებდი.

— ბიჭო, რა დროს ლაპარაკია, გაცხარებული მუშაობაა, — თქვა და-
ბნეულად, მაგრამ ყუთები, რატომღაც, მაინც დააწყო და ჩემს წინ დადგა.
უჩვეულო თრთოლვით რეტდასხმულმა ძლივს ამოვიდგი ენა:

— ლიანა, იცი, რას გეტყვი? ძალიან მომწონხარ და რა ვქნა?

— გაჩუმდი! ხუმრობას თავი დანებე!

ეს თქვა და დაწვებაჭარხალეზულმა უცებ წამოავლო ყუთებს ხელი, კარგად მოიმარჯვა და არეული ნაბიჯით წავიდა საამქროსაკენ.

ვიცოდით, ერთი შემოკვერით ხე არ წაიქცევა და გული არ გამტეხილა. შემდეგ ყოველ საღამოს ვაცილებდი ლიანას სახლამდე. იგი გარეთბანში ცხოვრობდა და ხილნარით დაფარულ სერზე შორიდან მოჩანდა მისი ორსართულიანი თეთრი სახლი.

აი იმ მთის ძირამდე მივყვებოდი ლიანას. იქ ვსაუბრობდით ტკბილად, პირველ ხანებში ორ-სამ წუთს, შემდეგ კი ოცჯერ მაინც ვიტყოდით „კარგად იყავის“ და ბოლოს ძლივს ვცილდებოდით ერთმანეთს.

* * *

უჩვეულო სიამით ამევსო გული, როცა ლიანას ეზოში შევედგი ფეხი. ხალისიანად შემომეგებნენ დედამისი, რძალი და სამი ძმა.

ჩვენთან მუშაობს, ჩემი მეგობარია და სტუმრად მოვიყვანეო, ასე გააცნო ჩემი თავი შინაურებს ლიანამ. მათაც ეშმაკური ღიმილით დაუდასტურეს ნათქვამი.

სასტუმრო ოთახში, დიდ მრგვალ მაგიდასთან დამიდგეს სკამი. თეფშით ყურძენი და ლელვი მომიტანეს, პატარა ჭიქაში კი არაყი დამისხეს. სტუმარო, ჯერჯერობით ეს მიირთვი და მერე ენახოთო, — მითხრა სიცილით ლიანას რძალმა ბაბომ და ქორივით დაედევნა ეზოში ხიდან ჩამოყრილ ქათმებს.

სუფრაზე, როცა მათი ოჯახის სადღეგრძელოს ვსვამდი, დრო ვიხელთე და ვთქვი, სიძობას გვიპირებთ და, თუ მხარს დამიჭერთ, ბედნიერი ვიქნები-მეთქი.

ჩემს გვერდით მჯდომ ლიანას თავი ძირს დაეხარა, ლოყებზე აღმური მოსდებოდა და პატარა თითებით აწვალეზდა მუშამბის ძვიდეს.

ნაშუალამევს ავდექით მაგიდიდან. ახლა ავტობუსს ვერ იშოვო, მითხრეს და დილამდე იქ დამტოვეს.

* * *

მეორე დღეს უხმო სიცილში გარეული ჩურჩული დაცოცავდა არაყის საამქროში. ლიანას მთელი დღე ნალვერდალივით ანთებული ჰქონდა სახე.

შუადღისას, ყუთების რემონტით რომ ვიყავი გართული, საამქროს უფროსი ვალიკო ლომიძე მესტუმრა. დიდკაცურად დადგა ახლოს, ყუთზე დაჯდომა არ იკადრა და მითხრა:

— შენ, ბიჭო, მართლა სიძობას გვიპირებ?

— თქვენ არა, ვალერიანი! — ვუთხარი მე.

— ჰო, გავიგე, გინდა ლიანა წაგვართვა?

- რა ვიცი, ვნახოთ!
- შენ, ბიჭო, იცი რა გითხრა?
- გისმენთ, ვალერიან!
- ბიჭო, კვდარი კვდარს აეკიდაო, ხომ გაგიგია, ასეა თქვენი საქმე!
- რატომ, კაცო?!
- მისმინე, არც შენ გაქვს ბინა, არც ლიანას.
- რა ვუყოთ, მერე იქნება, ვალერიან!..
- დაიცა, მომისმინე! სამსახური არც შენ გივარგა, არც ლიანას. თქვენ, ბიძიკო, ვერ იცხოვრებთ, ავადმყოფ სკასავით გამოიშრიტებით. მე შენ გირჩევ, მონახო უფრო დაქალებული, ცხოვრებაში გამოსული, ბინიანი, კარგი სამსახურის ქალი. რა უნდა ქნათ შენ და ლიანამ თქვენი კაპიკებით! ირონიულად ჩავიცინე:
- გმადლობთ, დარიგებისათვის, ვალერიან!
- შენ თუ ლიანას მართლა შეირთავ, ჭკუა არ გქონია თავში! — მითხრა ამრეზილი სახით და გამცილდა.

* * *

- ბონდო, იცი რას გეტყვი? — მითხრა ერთხელ ნაღვლიანად ლიანამ. შევატყვე, რაღაც არასასიამოვნოს მეტყოდა.
- რას მეტყვი, ლია? — ვთქვი და სმენად ვიქეცი.
- შარშან ერთი იმერელი ბიჭი დაჟინებით მთხოვდა ხელს. მე სასტიკი უარი ვუთხარი. გუშინ იმ ბიჭმა ვალიკო ლომიძე მოგვიგზავნა.
- მერე, მერე! — ძლივს ამოვღერღე ფერდაკარგულმა.
- მერე და ჩვენებს თხოვა, ლიანა თუ არ გამატანეთ, თავს მოვიკლაო.
- მერე, მერე!
- ვალიკო ჩვენებს დაჟინებით ეუბნება, ის ბიჭი ძალიან მდიდარია და ლიანა მის ხელში ბედნიერი იქნებაო.
- მერე, შენ?..
- მე სასტიკი უარი ვუთხარი, რადგან ის ბიჭი არც მომწონს და არც მიყვარს. მაგრამ ჩვენებმა დაიყინეს, ის ბიჭი ბონდოზე უკეთ შეგინახავსო.
- შენ რატომ უსმენ სხვას, შენ გულს ვერ დაეკითხები?! ამ წუთში მითხარი, მე მომყვები, თუ იმას?
- ის ბიჭი სრულებით არ მიყვარს, მაგრამ სუყველა იმას მეუბნება, იმ ბიჭს გაყევით და მეც აღარ ვიცი, რა ვქნა! წამოდი, მოელაპარაკე ჩვენებს.

დაღვრემილი სახით და დარდით გულდამძიმებული მივყევი ლიანას სახლში. პირველი შეხვედრის ხალისი ნისლივით გამქრალიყო მასპინძელთა სახეზე. უხმოდ, უხალისოდ დამიდგეს სკამი.

ნოემბრის ნისლიანი ბინდი უღიმღამოდ იხედებოდა ფანჯრებში. მუქ, გაცრეცილ ფერებში ხვევდა გარეუბნის მთაგორებს. წვიმის წვრილი, ცივი წვეთები უსიამოდ წკაპუნობდნენ ფანჯრების მინებზე.

როდესაც მათ განუცხადე, რომ მე და ლიანა ქორწილს ვაპირებთ-მეთქი, ლიანას უფროსმა ძმამ კაკომ მწყრალად გააქნია თავი.

— ეგ არ მოხდება, ჩემო ბონდო!

— რატომ არ უნდა მოხდეს?!

— ჩვენ ვიკითხეთ თქვენი ამბავი და გავიგეთ, რომ ჯერ არ გაქვთ პირობები. ის ბიჭი კი ყოველმხრივ მზადაა.

— იმ ბიჭივით სოფელში მეც მაქვს მშობლების სახლი.

— არა, ჩემო ბონდო! — გადაჭრით მითხრა კაკომ. — ლიანა იმას უნდა გაყვეს, ვინც უკეთ შეინახავს.

მწარე ღიმილით მივამტერდი კაკოს.

— თქვენ დას ერთხელ მაინც აღარ ეკითხებით, ის ბიჭი უყვარს თუ მე?

— ლიანას რა უნდა ეკითხო? მან ჯერ რა იცის ცხოვრება. რომ გათხოვდეს თავის ნებაზე და გაუჭირდეს ცხოვრება, მერე შე უნდა მომადგეს კარზე...

კამათი დიდხანს არ გაგრძელებულა. ბოლოს მითხრეს, კიდევ შევხვდეთ საქმეს და ვნახოთო.

ორი დღის შემდეგ ლიანა სამსახურში არ მოვიდა. მისი მეგობარი ქალიშვილები მთელი დღე ნაღვლიანად მიცქერდნენ და რალაცას ჩურჩულებდნენ. გულმა ცუდი მიგრძნო.

დღის ბოლოს გულნარამ ცალკე გამიხმო და მოწყენილი სახით მითხრა:

— ბონდო, იცი, ლიანას ბრალი სრულებით არ ყოფილა!

— როგორ, რა მოხდა?!

— წუხელ ჩამოვიდა ის ბიჭი, კოპაძე. ლიანას დედამ, ძმებმა და რძალმა თავგამოდებით დაუჭირეს მხარი იმ ბიჭს და ლიანა ძალით დაითანხმეს. დღეს დილით ნიშნობაც მოაწყვეს და პატარა ქორწილიც. იმ ბიჭმა ხუთასი მანეთი დააწყო ლიანას დასანიშნავად.

მოკლედ, ფულმა გადარია ლიანას ძმები. ლიანა არც სამსახურიდან მოხსნილა, არც არავინ დაპატიჟა კომბინატიდან, შე რომ არ გაგეგო ეს ამბავი. დღის ოთხ საათზე წავიდნენ მატარებლით იმერეთში...

ფერდაკარგული და ენაჩავარდნილი დავბრუნდი სახლში.

* * *

ერთი წლის შემდეგ სამსახურშიც დამაწინაურეს და ბინაც მივიღე. მაგრამ სულ დაღვრემილი დავდიოდი. ორი წელი კიდევ დარდსა და მწარე ფიქრებში გამეპარა.

ერთხელ ავთანდილი შემხვდა ქუჩაში და სიცილით მითხრა:

— ბონდოია, შენი ყოფილი შეყვარებული ლიანა, თავს რომ გვლავლი მისთვის, სანაპიროზე ზის მარტოკა.

— რას ამბობ! — წამოვიძახე დაბნეულად.

— კი, ნამდვილია! გამოველაპარაკე კიდევაც. ქმარს გაცილებია, შენ გახსენე და ცრემლები მოერია.

თვალების ცეცებით გავედი სანაპიროზე. კარგა ხანს ვიარე, მაგრამ ლიანას ვერ მოვკარი თვალი. ხმის გაცემას არ ვაპირებდი. უბრალოდ მაინტერესებდა, როგორ იმოქმედებდა მასზე ჩემი დანახვა. მივდიოდი ალღევებული. ხელში ლამაზყდიანი ჟურნალი მეჭირა და უაზროდ ვიქნევდი იქით-აქეთ.

მაგნოლიებთან რომ გავიარე, სადაც ბლომად ისხდნენ ქალები, ორი თუ ორნახევარი წლის ბიჭუნა ჩაცუცქულიყო მიწაზე და კენჭებს ათამაშებდა. როცა მივუახლოვდი, ჟურნალს ხარბად მიაშტერდა და ისე წამოაჯახდა ჩემკენ, რომ უნებურად შევჩერდი და ჟურნალი მივაწოდე. ბავშვმა უსიტყვოდ ორივე ხელით ჩამომართვა იგი.

— ბონდო, მოდი აქ! — მომესმა ნაცნობი ხმა, რამაც უცნაური ჟრჟოლა მომკიდა ტანში.

გაოგნებული, ცივოფლდასხმული მივტრიალდი ზურგისაკენ; მაგნოლის ძირას, ძელსკამზე, ფერწასული ლიანა იჯდა განმარტოებით და თვალეგაფართოებული მიყურებდა.

— ბონდო, მოდი აქ, ბიჭო! გაუშვი ჟურნალს ხელი! — ლიანა მწყრალად მიაშტერდა ბავშვს და ბრაზიანად დაუქნია ხელი ისე, რომ მიმახვედრა, ბავშვს ეძახდა.

ბავშვს მიწაზე დაეგდო ჟურნალი და ფურცლებს აწვალებდა.

გაოგნებულმა ბავშვთან ჩავიმუხლე:

— ბიჭიკო, შენ რა გქვია? — ვუთხარი ისე, რომ დედამისს გავგონა.

— ბონდო, — ამოილულულა მან.

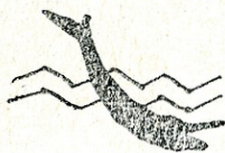
— ეს როგორ მოუვიდა გლაზა დედაშენს?!

— დედა ალ ალის გლაზა. გლაზა მამიკო ალის!

— დედაშენიც გლაზაა... ვერ მოგინახა კარგი მამიკო?!

წელში გავიმართე და ლიანას შევხედე. იგი გულამოძდარი ტიროდა.

მეც მომადგა ცრემლები. ჟურნალი ვიღას გაახსენდა, რეტდასხმული გავცილდი იქაურობას.

შოთა შოშიძე

ჩემზე ამბობენ...

ჩემზე ამბობენ: ყმაწვილს ჭაღარა
გასჩენია და რა ელექსება?..
მათ რა იციან, ეს ჩემი გული
რა ცეცხლითა და განცდით მევესება?!
იქნებ ჰგონიათ თმაში ჭაღარა
იანვრისა და ზამთრის თოვლია?
რა იციან, რომ ზღვასთან ალერსში
ფრთა დამაფერთხა თეთრმა თოლიამ?!
მათ რა იციან, ეს ჩემი სული
აბობოქრდა და აღარ ჩერდება.
ერთი მტრედი ხომ ამიფრინდება,
თუ „მერანი“ არ გამიჰყენდება?!

ნოდარ შამანაძე

და ეს ფიქრი

ძმის შეხვედრით ხომ ვხარობ და ვხარობ,
 ძმიშვილების ნახვა უფრო მახარებს,
 ომის შემდგომ გაჩნდნენ ლხენის წყაროდ,
 წამოგვესწრო ეს ამდენი სახარე.
 ძმაც იბრძოდა, სპობდა ღრუბლებს აშლილს,
 ჩვენს მიწაზე სვავები რომ დაეშენენ;
 და ეს ფიქრი ცეცხლად მივლის ტანში,
 ერთ ბრმა ტყვიას ხომ შეეძლო მაშინ, —
 მუდამ მევლო ამ ძმიშვილთა გარეშე!

ეს იქნება

შემიძლია ახლაც ვსდიო ჩიტუნებს
 და მიზანში სწორად ვსტყორცნო შურდული;
 სავსე ბაღში უხელულა ვისკუბებ,
 ვერ შემაკრთობს ღობე გადაღურსმული.
 ლახტის წრეში უყოყმანოდ ჩავდგები,
 დე დაჭრელდეს დალაბტული წვივები!
 ნაწვიმარზე ცისარტყელას გავყვები
 და ოცნებით მზეს და მთვარეს მივწვდები.
 ქუდს მოვიხდი, — პეპლებს ვესვრი ფრთაჭრელებს,
 ეფვანს შევხსნი ნიშას თვალეხსაცერას,

ცხენს დავიჭერ, შარავზაზე ვაჭენებ
და შევსძახებ: მე ვარ ბიჭი არსენა!
შემოვხვდები გოგოს თვალეცმციმას,
გუნდებს ვესვრი ამოვლებულს გუბეში,
რომ შემხედავს, თვალს ჩავუკრავ სიცილით,
შევირიგებ „უზრდელი“ და „უხეში“.
დერეფანში სათოფელას დავკიდებ,
კარს მეზობლებს უკითხავად შევუღებ,
მარცვალ-მარცვალ ჩამოვკენკავ აკიდოს,
დავაბრალე მერე საწყალ ბელურებს.
პეშეს ავივსებ ლოლუების ნაჟურით
და გადავკრავ, როგორც სავსე ფიალას;
მაგრამ ვაგლახ! ეს იქნება ბავშვური
და ბავშვობა კი არა!

ჩვენს ჩხარგიუხილი

თ ო ვ ლ ი

მოდის ჩუმ-ჩუმად და მაინც გროვად
ჩამოწვა ბარში, მთასა თუ გზაზე...
მწამს: ქვეყნად მისებრ უხმაუროა
ნიჭი, სიკეთე და სილამაზე.

ფ ი რ ო ს მ ა ნ ი

ნეტავ, სად სძინავს ფიროსმანს,
გულს რომ უშლიდა ღვინოსა,
ჭირი წაიღო იმ სოფლად,
ლხინი ჩვენ გადმოგვილოცა.

აშვიან შარვაშიძე

მ ლ ე რ ი ს კ ა ვ ა ნ ა

დრამატურგმა ა. შერვაშიძემ დაწერა ახალი პიესა „მღერის ჰავანა“, რომელიც წარმოადგენს მისივე „ვივა კუბის“ თავისებურ გაგრძელებას.

„მღერის ჰავანა“ ასახავს რევოლუციური კუბის არსებობის პირველ წლებს (1959-1962 წ.) და გვიჩვენებს, თუ როგორ ებრძოდნენ ახალ კუბას ამერიკელი იმპერიალისტები შინაურ კონტრრევოლუციასთან ერთად, რა ვერაგულ მეთოდებს მიმართავდნენ ისინი თავისუფლების კენჭის წინააღმდეგ.

ვბეჭდავთ ამ პიესის პირველ მოქმედებას მცირეოდენი შემოკლებით.

ს უ რ ა თ ი პ ი რ ვ ე ლ ი

სენიორა როსარიო ერნანდესის სახლის სასტუმრო ოთახი, ქუჩიდან მოისმის ხალხის მხიარული ხმაური და „26 ივლისის“ მარშის მელოდია. როსარიო ფანჯარასთან დგას და შორს გასცქერის.

როსარიო — ესეც ახალი ხელისუფლება, მშრომელი ხალხის ხელისუფლება! ოდესღაც დაჩაგრული და ახლა კი თავისუფალი ხალხის ხელისუფლება! ბოლოს, როგორც იქნა, გაიმარჯვეს ფიდელისტებმა. ვნახოთ რა იქნება. საით, წაიყვანენ ჩვენს განაწამებ ქვეყანას? (შემოდის მერსედესი, აღელვებულია).

მერსედესი — ჰავანაში... მე ჰავანაში მივდივარ... დაუყოვნებლივ და გადაუდებლად! ღმერთო ჩემო, რა ხდება, რა დღეში ვარ.

როსარიო — მერსედეს, რა დაგემართათ, თქვენ ტირით?

მერსედესი — დავიღუპე, განადგურებული ვარ, სენიორა როსარიო.

როსარიო — იქნებ, მაინც მითხრათ, რა მოხდა?

მერსედესი — ო, რა ჯილდო მერგო იმდენი მსხვერპლის, ერთგულებისა და უმწიკვლო სიყვარულის საზღაურად! არ მეგონა, არასოდეს არ მეგონა, რომ მისი უზნეობა ასეთ საძაგლობამდე მივიდოდა.

როსარიო — მოხარული ვიქნები, თუ პატივს დამდებთ და ამიხსნით თქვენი უბედურების მიზეზს.

მერსედესი — ლაფში გამსვარა, გამანადგურა, მზად ვარ საკუთარი ყელი გამოვიღადრო, დავხოცო ყველა, ყველა!

როსარიო — თქვენ უცნაური, ძლიერ უცნაური ბრძანდებით, სენიორა მერსედეს!

მერსედესი — გაყიდა ყველაფერი, რაც კი შეეძლო... თან წაიღო ჩვენი დანაზოგი, მთელი ჩვენი ქონება და ჰავანიდან შტატებს მიაშურა, მაიამიში ამოყო თავი... თან წაიყვანა ის საზიზღარი გომბიო ანჰელა.

როსარიო — ვინ? თქვენმა ქმარმა? ალბერტომ?

მერსედესი — ო, ალბერტო, რამდენ წვალეზად, რამდენ ცრემლად და რამდენ მწარე წუთებად მიღირხარ! რაღა ვარ ახლა მე? ღატაკი, სულს იქით არაფერი გამაჩნია, სრულებით არაფერი, გარდა მამის დანატოვარი კაბარე „პანტერასი“.

როსარიო — მე ვალდებულად ვთვლი თავს ავინაზღაუროთ საფასური ძვირფასი ყელსაბამისა, რომელიც ჩემს ოჯახში დაიკარგა, ან ფულით, ანლა ამავე ღირებულების ძვირფასი სამკაულით. არჩევანი თქვენზეა.

მერსედესი — სენიორა როსარიო!

როსარიო — ახლა უარს ვერ მეტყვით, თქვენ ხელმოკლედ ხართ და მე ვალდებული ვარ...

მერსედესი — მაგრამ... (მოისმის კლოდომირას სიმღერა).

როსარიო — კლოდომირა კი კვლავ მღერის.

მერსედესი — რამდენი ნალველია მის ხმაში.

როსარიო — მიეზლო მისი დაუღევრობისათვის. იგი სპეტაკი გულითა და კეთილი სურვილებით მოვიდა პარტიზანებთან, მათ კი ეჭვით შეხედეს, საიდუმლო ძაფები აქვს გაბმული რიკარდო მასფარგრასთანო, რომელსაც თავის დროზე კლოდომირამ ტყვია ესროლა.

მერსედესი — ამბობენ, რიკარდო რაღაც სასწაულით გადარჩა და ახლა სადღაც იმალებაო. კლოდომირას დავუძახებ.

როსარიო — დაუძახეთ! მე კი ახლავე დავბრუნდები (როსარიო გადის. მერსედესი ტელეფონის ნომერს აკრებს. უსმენს, მაგრამ არ უბასუხებენ. მილაცს დადებს. ამ დროს შემოდის როსარიო, რომელსაც ხელში ორი ძვირფასი ყუთი უჭირავს).

როსარიო — რაო, კლოდომირამ?

შერხედესი — ეტყობა, სადღაც წავიდა.

როსარიო — (გახსნის ორივე ყუთს) აირჩიეთ, ფული ან... (მოულოდნელად შემოდის ორი შეიარაღებული პარტიზანი — ლიკო და კიკო. თითქოს დაყნოსესო, პირდაპირ ძვირფას ყუთებთან მივლენ).

ლიკო — ეტყობა, გველოდნენ.

კიკო — კი, თვითონვე მოამზადეს.

როსარიო — როგორ ბედავთ?!

შერხედესი — აქ როგორ მოხვდით?

ლიკო — იყუჩეთ, სენიორა!

კიკო — კი, ცოტა ხმადაბლა, უმაღლესო კლასო! (მარმარილოს ბიუსტზე მიუთითებს) ვისი ძეგლია?

როსარიო — ჩემი ქმრისა. რა გნებავთ ჩვენგან?

კიკო — წარმავალ კლასო! ჩვენ რევოლუციის სახელით მოვედით. ჩაგვაბარეთ თქვენი კაპიტალი! (ოთახის მდიდარ მორთულობას გადახედავს). ლიკო, ხედავ, როგორ გამძლარან ჩვენი სისხლით, ჩვენი ოფლით?

როსარიო — მე როსარიო ერნანდესი ვარ.

ლიკო — კიკო, გესმის? როსარიო ერნანდესი ვარო!

კიკო — იქნებ რომის პაპია! წურბლები!

შერხედესი — როგორ ბედავთ! სენიორა როსარიო ერნანდესი ჩვენი ხალხის სიამაყეა, იგი დიდი პოეტია, იგი...

ლიკო — კმარა ლაყბობა. გადმოალაგეთ მთელი თქვენი კაპიტალი, ცოცხლად!

შერხედესი — ხომ არ გაგიჟდით?!

კიკო — სენიორა, თქვენ ცოტა არ იყოს, ზრდილობა გაკლიათ.

ლიკო — თქვენ უნდა ისწავლოთ, როგორ უნდა ილაპარაკოთ ნამდვილ მამაკაცებთან (ყუთები უნდა აიღოს, მაგრამ როსარიო გადაეღობება).

როსარიო — არ გაბედოთ, უფლება არა გაქვთ! მე პროტესტს ვაცხადებ!

ლიკო — გესმის, კიკო? პროტესტი გამოგვიცხადა.

კიკო — თქვენ რევოლუციის წინააღმდეგი ხართ?

როსარიო — რევოლუციონერები კი არა, მძარცველები ხართ. ბოლოს და ბოლოს, არსებობს თუ არა რაიმე კანონი?!

კიკო — გესმის, ლიკო? მაღალი კლასი ღელავს.

ლიკო — არაფერია, კიკო, ამით ქარიშხალი არ ამოვარდება (როსარიოს გასწევს და ყუთებს წაავლებს ხელს).

როსარიო — ყაჩაღები!

ლიკო — სენიორა, წყნარად, აქ კარძის ზღვა არ არის, ზვირთებს ნუ ისვრით...

კიკო — გადმოალაგეთ კიდეც რაც გაქვთ, ცოცხლად! ბევრი დრო არ გვაქვს! **მერსედესი** — ბანდიტებო!

ლიკო — ფრთხილად, სენიორა, ფეხი არ წამოიკრათ.

კიკო — კაპიტალი ჯერჯერობით აქ დარჩეს, მერე გავარკვევთ. ახლა კი გაათავისუფლეთ სახლი და მოუსვით აქედან, ცოცხლად! (როსარიო ნაღვლიანად გადახედავს ოთახს, ქმრის ბიუსტთან მივა და მიმართავს პარტიზანებს):

როსარიო — ნება დამრთეთ თან წავიღო ეს ბიუსტი, წიგნები და ხელნაწერები.

კიკო — არ შეიძლება!

ლიკო — სწორია!

მერსედესი — დაპატიმრებული ვართ?

ლიკო — არა, მხოლოდ დროებით დაკავებულად ითვლებით, მერე კი ვნახოთ...

კიკო — (წინ გაიგდებს როსარიოსა და მერსედესს) წავიდეთ, ლიკო!

სუკათი მემოკი

პატარა, ღარიბი და ბნელი ოთახი, სინათლე მხოლოდ როსარიოს ანათებს. იგი მარტოა.

როსარიო — როგორი უკუენეთი ჩამოწვა ირგვლივ. ნუთუ რაც ხდება, ყველაფერი მართალია, სინამდვილეა? ნუთუ, ასე დაეცა ქვეყანა? ვხედავ და თვალებს არ ვუჯერი, ვგრძნობ და გონება არ მემორჩილება... არა, ეს მოჩვენებაა, მხოლოდ მოჩვენება (შემოდის კლოდომირა).

კლოდომირა — დედა, ჩემო დედიკო! მე ხომ გეუბნებოდი, რომ შეცდომაა-მეთქი, რომ ეს წარმოუდგენელია, რომ ეს თვითნებობაა უვიცი და უზნეო ადამიანებისა, რომლებსაც რევოლუცია თავისებურად წარმოუდგენიათ.

როსარიო — მაპატიე, შვილო, არ მესმის შენი სიტყვები.

კლოდომირა — მე უკვე ვიყავი, სადაც ჯერ არს. ისინი ძლიერ აღშფოთებული არიან ამ უვიცი ადამიანების საქციელით. ბოროტმოქმედნი უკვე დაისაჯნენ. სახლს გვიბრუნებენ და რევოლუციური ხელისუფლების სახელით ბოდიშის მოსახდელად შენთან მოვა რევოლუციის სახელგანი გმირი — კამილო მაჩადო (კარებში გამოჩნდება კამილო მაჩადო).

კამილო — პატივცემულო სენიორა როსარიო! მე კამილო მაჩადო გახლავართ და დავალებული მაქვს ბოდიში მოვიხადო თქვენს წინაშე უპასუხისმგებლო ადამიანთა საქციელისათვის. გადმოგცემთ გასაღებებს თქვენი სახლისას, რომელიც ესოდენ წმინდა და პატივსაცემია ყველა კუბელისათვის.

როსარიო — გმადლობთ, სენიორ პარტიზანო! (ოთახში შემოიჭრება მერსედესი).

მერსედესი — ღმერთო ჩემო, რა საშინელებაა! სენიორა როსარიო, თქვენი სახლი იწვის... ერთნი ამბობენ, რომ მას ცეცხლი წაუკიდეს დედისტებმა.

კამილო — სენიორა, როგორ ბედავთ...

მერსედესი — (ყურადღებას არ აქცევს) მეორენი ამბობენ, ამ საქმეში „კუბის ოქროს ახალგაზრდობის ორგანიზაციის“ ხელი ურევიაო. ღმერთო ჩემო, რამოდენა ხანძარია!

როსარიო — (მერსედესსა და კლოდომირას) ნუ გახვალთ... მე არ მინდა, რომ უღირსმა ადამიანებმა უცქირონ ჩვენს ცრემლებს... (ფანჯრიდან შემოჭრილი ხანძრის სინათლე ოთხივეს სახეზე დასთამაშებს).

კამილო — ჩვენ უეჭველად აღმოვაჩენთ დამნაშავეებს. ისინი სასტიკად დაისჯებიან.

კლოდომირა — დედა, დავილუბეთ, ჩემო დედიკო! (თვალებზე ხელს იფარებს).

როსარიო — ნუ სტირი... გამხნევდი და პირდაპირ თვალებში უცქირე ადამიანთა სისაძაგლეს.

კლოდომირა — ფანატიკოსები...

კამილო — სანამ ადამიანებს სხვადასხვანაირი და ერთმანეთის საწინააღმდეგო იდეები აქვთ, სხვადასხვაგვარად ესმით ხოლმე მოვლენები.

როსარიო — ადამიანები!! ადამიანებს მხოლოდ შიში და გამორჩენა ამოძრავებთ. მე მრცხვენია, რომ ადამიანი ვარ! ღმერთო ჩემო, სანამდე მივდი!

კამილო — დიახ, სენიორა, თქვენ კარგავთ წონასწორობას... ადამიანი არც მხეცია და არც ანგელოსი. იგი უმაღლესი არსებაა და ნამდვილ ადამიანებს ამოძრავებთ არა შიში და გამორჩენა, არამედ იდეები... და როდესაც არის იდეა, რომელიც ბედნიერებისათვის მსხვერპლის გაღებას ასწავლის და როცა თავაწეული მილიხარ სამსხვერპლოზე ამ ბედნიერების დასამკვიდრებლად, მაშინ თამამად შეგიძლია იამაყო, რომ ნამდვილად ადამიანი ხარ.

მერსედესი — რა მოსაწყენი საუბარია.

როსარიო — (კამილოს) თქვენს სიტყვებში სიმაართლის ანარეკლს ვგრძნობ, მაგრამ... ნუ დაივიწყებთ, რომ დიდი გარდატეხების ეპოქაში ფასეულობათა გადაფასება ხდება და მკვეთრად იცვლება ყველასი და ყველაფრის სახე და შინაარსი... და აი, სწორედ აქ, აქ უნდა გამოიჩინოთ აზრის სიმტკიცე და არ დაკარგოთ წონასწორობა...

მერსედესი — ცხოვრება — სიხარული, ზეიმი, მუსიკა, სიყვარული და

მხიარული დროსტარებაა... თქვენ კი — იდეები! თქვენ დალუპავთ კუბას!

კამილო — თქვენთვის — ჰო! ხალხისათვის კი კუბა ბედნიერების ქვეყანა გახდება.

მერსედესი — (უკმაყოფილოდ) მე დღესვე მივდივარ ჰავანაში.

კამილო — (კლოდომირას განზე გაიხმობს) თქვენც უნდა წახვიდეთ ჰავანაში.

კლოდომირა — მე? ჰავანაში?!

კამილო — ჰო, და დაუყოვნებლივ.

კლოდომირა — რისთვის? (კამილო გაიხმობს და ჩუმად საუბრობს კლოდომირასთან).

როსარიო — მერსედეს, მე სიამოვნებით, მაგრამ ამჟამად, როგორც ხედავთ, არ შემიძლია გადაგიხადოთ თქვენი...

მერსედესი — რას ამბობთ, სენიორა როსარიო... მე მხოლოდ როგორმე მივალწიო ჰავანამდე და...

კამილო — მე გაგამგზავრებთ... სრულიად უხიფათოდ და კომფორტითაც კი...

მერსედესი — გმადლობთ.

კლოდომირა — დედა, მეც მივდივარ.

როსარიო — შენ, ჰავანაში? რისთვის?

კლოდომირა — ამის შემდეგ სანტ-იაგოში ველარ დავრჩები.

მერსედესი — წამოვიდეს, ჩემთან იქნება (როსარიო დუმს).

კლოდომირა — გმადლობთ, დედა!

კამილო — (კლოდომირასა და მერსედესს) წავიდეთ, თქვენ ახლავე შეგიძლიათ გაემგზავროთ (კლოდომირა და მერსედესი ემშვიდობებიან როსარიოს). მე მალე დავბრუნდები, სენიორა როსარიო, რევოლუციური ხელისუფლება უყურადღებოდ არ დაგტოვებთ.

სუბათი მისამე

ჰავანა. სენიორა მერსედესის კაბარე „პანტერა“. წინა პლანზე მაგიდას უსხედან ერნესტო და გარსია. კულისებიდან მოისმის სენიორა მერსედესის სიტყვები: „მღერის სენიორიტა კლოდომირა ერნანდესი“. ჯერ ორკესტრი დაუკრავს, მერე კი კლოდომირა ერნანდესის სიმღერა მოისმის. შემოდის სამი უცნობი. ისინი ერნესტოსა და გარსიას მაგიდის გვერდით დასხდებიან. სიმღერა შეწყდება. მოისმის ტაში და „ბრავოს“ ძაზღა.

ერნესტო — (ცდილობს მეზობლებსაც გააგონოს) მღერის სენიორიტა კლოდომირა ერნანდესი... გესმის, გარსია, კლოდომირა კაბარეში მღერის, გილიერმო ოფიციატია.

- გარსია — არაფერი არ შეცვლილა, ყველაფერი ძველებურად დარჩა.
- ერნესტო — პირიქით, უფრო ცუდი დრო დადგა. ჩვენ კი...
- გარსია — ბრძენმა თქვა: ცის ქვეშ არ იქნებოდა ამდენი უმსგავსოება. ადამიანები ხელს რომ უშლიდნენ ერთმანეთს. მე არ ვიცოდი, რომ პატარა წყალში დიდ თევზს ვერ დავიჭერდი.
- ერნესტო — კი, ჩვენ ხეზე ავედით და კიბეს თვითონვე გკარით წიხლი.
- რიკარდო — სემ! (შემოდის ოფიციალტი გილიერმო).
- ბროგასი — სამი ვისკი სოდით.
- ერნესტო — სემ, ორი ბოკალი „კუბა ლიბრე“
- გარსია — სალამი, გილიერმო! როგორ ცხოვრობ?
- გილიერმო — გახსოვს, სამშობლო ან სიკვდილი? სიკვდილი ყოველ ნაბიჯზე გვიდარაჯებს, სამშობლომ კი გაგვაცურა.
- გარსია — და ჩვენმა ცარიელმა გოგრამ. ჩვენ უქკუონი აღმოვჩნდით.
- გილიერმო — ყველაფერში რიკარდო მასფარერაა დამნაშავე. იმან გაგვაუბედურა. ის რომ არ ყოფილიყო, ფიდელი ისე სასტიკად არ მოგვებყრობოდა (გადის).
- რიკარდო — საინტერესო ტიპია ეს ოფიციალტი.
- ველასკო — საერთოდ, ცხოვრებაში ბევრი რამეა საინტერესო.
- გარსია — ბრძენმა თქვა: საინტერესო მხოლოდ ისაა, რაც მხოლოდ მე მაინტერესებსო (გილიერმოს შემოაქვს ვისკი და „კუბა ლიბრე“. ორივე მაგიდას მოემსახურება და გადის).
- რიკარდო — მაგალითად, ჩვენ „კუბა ლიბრე“ გვაინტერესებს. ამ ორი წლის განმავლობაში, მას შემდეგ, რაც კასტრომ გაიმარჯვა, ირგვლივ ყველაფერი შეიცვალა. ჰავანასაც ველარ ვცნობთ. გარდა ამისა, თითქმის ყველაფერს „კუბა ლიბრე“ — თავისუფალი კუბა შეარქვეს.
- ერნესტო — ეს სასმელი ამჟამად ჩვენში ყველაზე უფრო პოპულარულია.
- რიკარდო — მაგარია?
- ერნესტო — არც ისე.
- გარსია — მაგრამ თუ სამ ან ოთხ ბოკალს ზედიზედ გადაკრავთ, ადვილად დაამტკიცებთ, რომ გალილეი მართალი იყო.
- ბროგასი — სემ! (შემოდის გილიერმო) სამი ბოკალი „კუბა ლიბრე“ (გილიერმო გადის. ბროგასი გაზეთს კითხულობს): ფიდელ კასტროს გამოსვლა კამატუეში... დივერსანტთა და ჯაშუშთა ხროვის განადგურება (გაზეთს გადაადგდებს). ეშმაკმა წაიღოს, ისევ ჩავარდნენ! (ბროგასი აღშფოთებული წამოდგება და გადის, მას ველასკოც მიყვება).
- ერნესტო — ეტყობა, მოჭიდავეა.
- რიკარდო — არა, მისტერ ნიკერბოკერი კოლუმბიის უნივერსიტეტის პროფესორია. ჩვენც შტატებიდან გახლავართ.

გარსია — ტურისტები ბრძანდებით?

რიკარდო — არა. პროფესორი ნიკერბოკერი, მაგალითად, ტროპიკულ

სნეულელებს სწავლობს აქ... ჩვენ კი მისი ასისტენტები ვართ.

ერნესტო — დარწმუნებული ვარ, ჰავანა მშვენიერი ადგილია თქვენი მეცნიერული მუშაობისათვის.

რიკარდო — რასაკვირველია.

ერნესტო — დიდ დროს ატარებთ ჯებირებთან?

რიკარდო — რამდენიც საჭიროა ცდებისათვის. გარდა ამისა, ჩვენ იქ თევზის ჭერითაც ვირთობთ თავს.

გარსია — ბევრი დაიჭირეთ?

რიკარდო — მაგალითად, დღეს ჩინებულად ვითევზავეთ. სხვანაირად არც შეიძლებოდა... ჩვენ საუცხოო ანკესები გვაქვს.

ერნესტო — და თქვენს ანკესებს ფრიად საინტერესო სამძიმებლები ამშვენებს.

რიკარდო — როგორ?!

ერნესტო — თქვენ მათ ქონს უცხებთ... რასაკვირველია, მხოლოდ იმისათვის, რომ კარგად გაიგოთ წყლის ხასიათი და სიღრმე.

რიკარდო — ეს იმიტომ, რომ ისეთი ჯიშის თევზი, რომელიც ჩვენ გვანტერესებს, მხოლოდ იქაა, სადაც სილანარევი ფსკერია.

ერნესტო — და ისიც განსაზღვრულ სიღრმეზე... აი რისთვის არის თქვენი ანკესების ჯოხებზე სხვადასხვა ზომა აღნიშნული.

რიკარდო — ვხედავ, თქვენთვის ცნობილია ყველაფერი, რაც თევზის ჭერას ეხება. საინტერესოა, საიდან იცით?

ერნესტო — ჩვენ ისიც ვიცით, თუ ვინ ბრძანდება მისტერ ნიკერბოკერი... (უბის ჯიბიდან ფოტოსურათს ამოიღებს) აი, შეხედეთ!..

რიკარდო — არ უნდა... საკმარისია, მაგრამ არც ჩვენ ვართ უცოდინარები, სენიორ ერნესტო სანტოს!

ერნესტო — აა, ესე იგი, ჩვენ ძველი ნაცნობები აღმოვჩნდით, სენიორ რიკარდო მასფარერა.

გარსია — კარამბა... ბრძენმა თქვა...

ერნესტო — რა დროს ბრძენია...

რიკარდო — (სათვალეს მოიხსნის) სავსებით სწორია... ბრძენთა ნათქვამი არავის სჭირდება, თვითონ უნდა გამოიჩინო სიბრძნე, რომელმაც გილალატათ და... ახლა ჩვენთვისაც კარგად არის ცნობილი, თუ რა დღეში ხართ.

გარსია — ცეცხლზე ნავთს გვისხამს.

ერნესტო — იყუჩე, გარსია!

- გარსია** — ეს ხომ თვითონ რიკარდო მასფარერა ყოფილა. დაუყოვნებ-
ლივ უნდა შევიპყროთ.
- რიკარდო** — მე მზად ვარ, შემიპყარიო. მე დავიღუპები, მაგრამ არც თქვენ
დავადგებათ კარგი დღე: ჩემს გამო ერთხელ უკვე იგემეთ მაგარი
პანდური. მეორეჯერ კი ადვილად შემიძლია დავარწმუნო ისინი, რომ
თქვენ ჩვენი მოკავშირეები ხართ...
- ერნესტო** — როგორც ვატყობ, თქვენი მიზანია დავვაშინოთ.
- რიკარდო** — როგორ გეკადრებათ, ჩვენ სულ სხვა რამე გვსურს.
- ერნესტო** — ვისთვის?
- რიკარდო** — თქვენთვის.
- ერნესტო** — ერთხელ სასტიკად მოვტყუვდით, როცა თქვენ დაგენდეთ.
ახლა კი...
- რიკარდო** — თქვენ სასტიკად მოტყუვდით, როცა ბრმად დაენდეთ რევო-
ლუციას. მაგრამ შეცდომა უნდა გამოასწოროთ. ნამდვილი შეცდო-
მა არის მხოლოდ ის შეცდომა, რომელსაც არ ასწორებენ.
- გარსია** — ჩვენი შეცდომა ის არის, რომ...
- რიკარდო** — არ არის საჭირო. მხოლოდ სულელს შეუძლია დაიცვას თა-
ვისი შეცდომა.
- გარსია** — ბრძენმა თქვა: ქვეყნად ჯერ არ ყოფილა ისეთი ადამიანი, რო-
მელსაც შეცდომა არ ჩაუდენიაო.
- რიკარდო** — ბრძენმა ისიც თქვა: ბევრი ვინმე სიკეთისა და კმაყოფილე-
ბას მონანიებაში ხედავს, ვიდრე იმ ცდაში, რომელსაც ადვილად შე-
უძლია მათი აცილება. მთავარია — შეცდომა არ განმეორდეს.
- ერნესტო** — რას გვთავაზობთ?
- რიკარდო** — მიუხედავად იმისა, რომ რევოლუციამ თქვენი დამსახურება
წყალს გაატანა, თქვენ მაინც განსაკუთრებული მდგომარეობით და
ავტორიტეტით სარგებლობთ კუბაში... ჩემს მეგობარს შეუძლია
თქვენს ამ მდგომარეობას სათანადო თანხაც დაუმატოს.
- ერნესტო** — რა დამსახურებისათვის?
- რიკარდო** — იგი ძლიერ დაინტერესებულია იმ დახმარებით, რომელიც
მხოლოდ თქვენ შეგიძლიათ აღმოუჩინოთ. ვინც ჰქვია, უკვე დარ-
წმუნდა, რომ ახლა იდეების დრო აღარ არის... ფული, მხოლოდ ფუ-
ლი, აი რა არის ახლა მთავარი ადამიანისათვის.
- ერნესტო** — მაინც, რა გაქვთ მხედველობაში?
- რიკარდო** — ძალიან საინტერესო და სარფიანი საქმე... მაგრამ მე არ ვარ
უფლებამოსილი ყველაფერი დაწვრილებით მოგახსენოთ... ამას თვი-
თონ ჩემი მეგობარი გააკეთებს თქვენთან შეხვედრის დროს.
- ერნესტო** — ვინ არის ის თქვენი მეგობარი?

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

რიკარდო — მისტერ ბროგარი.

ერნესტო — თანახმა ვართ.

გარსია — (უკმაყოფილოდ) ერნესტო!

ერნესტო — გარსია, დროა ჭკუას მოვუხმოთ და საკუთარ თავზეც ვიფიქროს.
ქროთ... რაც არ უნდა დაგვიჯდეს, ჩვენ უნდა დავუმტკიცოთ კასტროს,
რომ არც ისეთი წყალწაღებულები ვართ, როგორც მას ეგონა.

რიკარდო — მოიტათ ხელი! (ისინი ხელს მაგრად ჩამოართმევენ). მაპატი-
ეთ, მაგრამ ხელში რა გიჭირავთ?

ერნესტო — ყელსაკიდი, ძვირფასი ყელსაკიდი, რომელიც ოდესღაც სე-
ნიორა მერსედესს ეკუთვნოდა და ერნანდესების სახლში დაკარგა
სანტ-იაგოში ყოფნის დროს.

რიკარდო — თქვენთან როგორ მოხვდა?

ერნესტო — იგი ვიპოვეთ თქვენს საფულეში, რომელიც ჩვენი ბანაკიდან
გაქცევისას დაგეკარგათ.

რიკარდო — კმარა.

გარსია — რატომ?! თქვენი გულისთვის ფიდელმა სასტიკად დაგვსაჯა.
როგორც ჩვენ, ისე კლოდომირა... ფოტოსურათები, რომლებიც თქვე-
ნი გაქცევის შემდეგ აღმოაჩინეს, ბრალდებად წაუყენეს კლოდომი-
რას... როგორც თქვენთვისაც ცნობილია, იმ სურათებში საკმაოდ ინ-
ტიმურ პოზაში ხართ აღბეჭდილი თქვენ და კლოდომირა.

ერნესტო — კლოდომირაზე ეჭვი მიიტანეს და გააძევეს, როგორც არა-
საიმედო პიროვნება. მაგრამ ფიდელისტები ამით არ დაკმაყოფილ-
დნენ და ერნანდესების სახლი სანტ-იაგოში მთლიანად გადაბუგეს.

რიკარდო — ვინ, პარტიზანებმა?!

ერნესტო — ჰო, თუმცა ფიდელისტები გაჰყვირიან, რომ ეს რეაქციონე-
რების ნახელავიაო.

გარსია — ბრძენმა თქვა: ცეცხლი თივაში არ დაიმალებაო.

ერნესტო — კმარა, გარსია! ჩვენ უკვე შევთანხმდით (რიკარდოს): ამ ყელ-
საკიდის გამო კლოდომირა სენიორა მერსედესის კაბარეს მომღერა-
ლი გახდა... ვალი სიმღერით უნდა დაფაროს... გარდა ამისა...

რიკარდო — მაგრამ ყელსაკიდი რომ პატრონს დაუბრუნდეს?

ერნესტო — მაგ შემთხვევაში კლოდომირა...

რიკარდო — თავისუფალი იქნება... სამი ათასი პესო... საკმარისია?

ერნესტო — მაგრამ... ეს ჩვენ უფასოდ გვერგო და...

რიკარდო — მე კი სამ ათას პესოს ვიძლევი (ფულს გადასცემს და ყელსა-
ბამს ჯიბეში ჩაიდებს), მხოლოდ ერთი პირობით — ამ ყელსაკიდზე
თქვენ არაფერი იცით...

ერნესტო — კი, მაგრამ ფული?!

რიკარდო — მაგ ფულს ჩვენ კიდევ დავუმატებთ... მაგალითად, კიდევ
ორმოც ათასს.

გარსია — ორმოც ათასს?!

რიკარდო — მხოლოდ იმ პირობით — ჩვენი მოკავშირეები იქნებით.

ერნესტო — თანახმა ვართ.

რიკარდო — ხელწერილი.

ერნესტო — სიამოვნებით.

რიკარდო — გთხოვთ! (რიკარდო, ერნესტო და გარსია გადიან. შემოდის
ბონიტე, მას ერთ ხელში ბოკალი და მეორეში ღვინით სავსე ბოთლი
უჭირავს).

ბონიტე — გაიძვერა მისტერი კიდევ არ ცხრება... იგი თურმე კუბის სა-
კეთილდღეოდ იღვწის. კი, იანკი იღვწის ჩვენი ქვეყნისათვის და არა
საკუთარი სიკეთისათვის, რომელიც თითქმის მთლიანად გაუსხლტა
ხელიდან. როგორი ცბიერებაა, როგორი ფარისევლობა! ეხ, მისტერ
ბროგარ, მისტერ ბროგარ! ადამიანებო, სად არის თქვენი სინდისი?!
ხა-ხა! აი, სინდისი... (ღვინით სავსე ბოთლს უყურებს, დაისხამს, შეს-
ვამს). მისტერ ბროგარი თურმე მართლა ფიქრობს, რომ მე ემიგრაციაში
წავალ და ისიც მაინცდამაინც შევიცარიაში... ალბები... ძა-
ლიან მჭირდება თქვენი ალბები! აი, ჩემი ალბი! (ისევ დაისხამს და
სვამს). კი, აქ მე ნამდვილი ალბინისტი ვარ (პაუზა). აგრარული
რეფორმა! კასტრო თითქმის ყველა გუახიროს მიწას ურიგებს, მაგ-
რამ ვისია ეს მიწა, ვისი? გაგვძარცვა, თითქმის კულის ძირამდე გაგვ-
ყვლიფა... ჩვენ კი? საჭიროა მოქმედება... უნდა ვკლათ, ვხოცოთ, გა-
დავებუგოთ, გავანადგუროთ. კი, საჭიროა მოქმედება... და მისტერ
ბროგარი მოქმედებს, იგი ჩვენს წისქვილზე ასხამს წყალს. იანკები
გვეხმარებიან. მე კუბელი ვარ, მაგრამ ახლა ჩვენ ძმები ვართ... გეს-
მის, მისტერ ბროგარ? მტრებთან ბრძოლაში შეიძლება ეშმაკსაც რომ
დაუმეგობრდე! კი, ეშმაკსაც, თუ კი იგი შენი მოკავშირე გახდება.
ამბობენ, წყალში ჩავარდნილი გველსაც კი წაებოტინებო. ჩვენა
მეგობრობის სადღეგრძელო უნდა შევსვა, გესმით, მისტერ ბროგარ?
სადა ხარ? ხმა გამეცი! სატანა, მორიელო, ფალანგა! (გადის. მოისმის
კონვენუსიური ჯაზის რიტმი. დაძრწიან გახელებულ მოცეკვავეთა
ჩრდილები. შემოდის ლამაზი, ელეგანტური ალფა).

ალფა — ვიცი, იგი აქ არის, იგი მხიარულობს. იგი, ალბათ, ისევ იმ საძა-
გელ სანტ-იაგოელ ქალიშვილთან ერთადაა. იგი მღერის და რიკარდო,
ალბათ, სიამოვნებით უსმენს. მე არ ვმღერივარ, მაგრამ შენ მაინც
მომისმენ. ოო, ლამაზო რიკარდო მასფარერავ, სიყვარული შენთვის
გასართობი ყოფილა თურმე. შენი სილამაზე ვეშაპივით შთანთქავს

ქალთა გულებს, მაგრამ ყველაფერს ბოლო აქვს. მიყვარდი, ძლიერ მიყვარდი, ახლა კი... მეზიზღები! გესმის, რიკარდო მასფარერა? (შემოდის კამილო). იმედი მაქვს, უარს არ იტყვით იცეკვოთ ლამაზ ქალიშვილთან!

კამილო — სიამოვნებით, სენიორიტა! (ცეკვავენ. ცეკვის დამთავრების შემდეგ ალფა იცინის).

ალფა — სანტა მარია! ჩემს ცხოვრებაში პირველად მოვხვდი ასეთ ადგილზე და ისიც მარტო... პირველად ვთხოვე მამაკაცს ეცეკვა ჩემთან და ისიც უცხო მამაკაცს.

კამილო — ნანობთ?

ალფა — არა, მაგრამ ეს ხომ სასაცილოა.

კამილო — ჩემი აზრით, თქვენ უცნაური ქალიშვილი ბრძანდებით, სენიორიტა! როგორ მოხვდით აქ და ისიც მარტო?!

ალფა — ჩემთვის აუცილებელია აქ ყოფნა. გესმით, ძლიერ საჭიროა ერთი-ორი საათი რომ დავრჩე აქ, მაგრამ მარტო ყოფნა უხერხულია.

კამილო — მე თქვენს განკარგულებაში ვარ.

ალფა — გმადლობთ... მაგრამ ჩვენ ხომ ერთმანეთისათვის უცნობები ვართ? ვთხოვთ მიცნობდეთ, მე არქიტექტორ კრესენიო რივერა აგრამონტეს ქალიშვილი ვარ.

კამილო — სასიამოვნოა. თქვენი სახელი?

ალფა — ალფა. თქვენი?

კამილო — ომეგა.

ალფა — თქვენ ხუმრობთ... მსგავსი ნაკვესი მე ზშირად მსმენია.

კამილო — მაპატიეთ, სენიორიტა!

ალფა — მიპატიებია... მაგრამ თქვენ ვინღა ბრძანდებით?

კამილო — მე კამილო მაჩადო გახლავართ, რევოლუციის არმიის მაიორი.

ალფა — მოხარული ვარ თქვენი გაცნობით... ბევრი მსმენია თქვენზე... მართალი გითხრათ, არასოდეს მომწონდა თქვენი მოქმედება, მაგრამ თქვენს ვაჟკაცობას მუდამ აღტაცებაში მოვყავდი.

კამილო — ბედნიერი ვარ, მშვენიერო სენიორიტა! არასოდეს არ შევხვედრივარ თქვენსავით წარმტაც ქალიშვილს.

ალფა — ო, თქვენ საშიში მამაკაცი ყოფილხართ.

კამილო — ამბობენ: თუ გულს არ უნდა, თვალები ვერ ხედავენ.

ალფა — თუ ეგ თვალები კეთილშობილი გულისაა — მოხარული ვარ... ახლა კი, წავიდეთ, მიკავალრეთ, მე მინდა ხალხში გავფერიო.

კამილო — წავიდეთ (გადიან. შემოდის როსარიო მერსედესთან ერთად)
როსარიო — როგორ დაეცა ჩვენი ოჯახი, ჩემი ქალიშვილი კაბარეში მღერის... და ამ საქმეში...

მერსედესი — დამნაშავე მხოლოდ მე ვარ, არა?

როსარიო — მაგრამ ყველაფერს ბოლო აქვს... იმედი მაქვს, თქვენ უკვე მიიღეთ დაკარგული ყელსაკიდის საფასური?

მერსედესი — მივიღე და მადლობელი ვარ.

როსარიო — მადლობას მიცხადებთ? უმჯობესია ქალიშვილი დამიბრუნოთ.

მერსედესი — სანტა მარია! თქვენმა ქალიშვილმა თვითონ მთხოვა სამუშაო. თქვენ კი... თუმცა, უმჯობესია ამაზე თვითონ კლოდომირას ესაუბროთ. აგერ ისიც.

როსარიო — იგი მარტო არ არის.

მერსედესი — მასთან ერთად ამერიკელი მეცნიერია...

როსარიო — უმჯობესია თქვენთან მოვუყადო.

მერსედესი — თქვენ მართალი ხართ, მით უმეტეს, რომ კლოდომირა ნახევარ საათში დაამთავრებს გამოსვლას. გარდა ამისა, თქვენ ტყუილ-უბრალოდ სწუხხართ. კლოდომირა დიდი წარმატებით სარგებლობს და, დარწმუნებული ვარ, ჩემი კაბარე ერთგვარი ტრამპლინი იქნება კლოდომირას ნახტომისათვის უფრო დიდ ხელოვნებაში.

როსარიო — იგი უკვე გადახტა იმ ხელოვნებაში, მაგრამ ტლაპოში აღმოჩნდა (როსარიო მერსედესთან ერთად გადის. შემოდის კლოდომირა, უკან მოსდევს რიკარდო).

რიკარდო — მომისმინეთ...

კლოდომირა — ვიღაცა ხართ, უზრდელი ყოფილხართ, სენიორ!

რიკარდო — მაპატიეთ, მაგრამ მინდა მომისმინოთ.

კლოდომირა — დავიყვირებ!

რიკარდო — არ მეგონა, თუ ასეთი მხდალი იყავით... მაგრამ ეს ეპატიება ლამაზ სენიორიტას.

კლოდომირა — თქვენ საექვო პიროვნება ხართ.

რიკარდო — მხოლოდ ზოგიერთებისათვის.

კლოდომირა — რომ გაგცეთ?

რიკარდო — თქვენ ამას არ იზამთ.

კლოდომირა — სადღაც შეგხვედრივართ... სად? (ღელავს) ოი, თქვენ რიკარდო მასფარერა ხართ... მხოლოდ უარი არ თქვათ, არ იცრუოთ.

რიკარდო — (შლაპას მოიხდის და სათვალეს მოიხსნის): ჰო, სენიორიტა!

კლოდომირა — როგორ მინდა ტყვია დაგახალოთ...

რიკარდო — თქვენ ერთხელ უკვე მესროლეთ. გახსოვთ, სიერა-მაესტრა? მაგრამ ვერ მომახვედრეთ, ან განგებ, ანდა იმის გამო, რომ ცუდად ისვრით.

კლოდომირა — ცდებით, სენიორ. მაშინ თქვენ ბედმა გაგიღიმათ.

რიკარდო — კმარა, კლოდომირა! მე ყველაფერი ვიცი. შენ გძულს ისინი.

შენ უკვე შეიგნე შენი შეცდომა და დროა ჰკუას მოუხმო. შენი მეგობრები გამოსწორდნენ და ჩვენთან არიან, შენ რაღას ფიქრობ?

კლოდომირა — მაპატიე, რიკარდო, დამნაშავე ვარ, მაგრამ არც შენ ხარ მართალი ჩემს წინაშე. ჩვენი სიყვარული შენ უბრალო გართობად გადააქციე... და მე, შენგან შეურაცხყოფილს, მინდოდა შური მეძია, მაგრამ სასტიკად შევეცდი... ახლა მე...

რიკარდო — ახლა შენ ვალდებული ხარ უფრო ფხიზელი თვალით შეხედო ცხოვრებას.

კლოდომირა — თუ გვიან არ არის.

რიკარდო — ამ ღამით შენთან მოვალ.

კლოდომირა — მაგრამ სენიორა მერსედესი?

რიკარდო — მან ყველაფერი იცის და იგი ჩვენთან ერთად არის. შენ?

კლოდომირა — მით უმეტეს... მე მინდა შური ვიძიო დაკარგული ბედნიერებისათვის!

რიკარდო — ჩვენ ერთად ვიძიებთ შურს.

კლოდომირა — მზად ვარ, ყოველგვარი დავალება შევასრულო.

რიკარდო — ამ ბრძოლაში ჩვენ არაფერს ვკარგავთ... მოგებით კი შეგვიძლია ბევრი მოვიგოთ. გამარჯვების შემთხვევაში ჩვენ დავგიბრუნებთ წინანდელი პრივილეგია, შესაძლებელია უფრო მეტიც. წარუმატებლობის შემთხვევაში კი... მივაშუროთ შტატებს!

კლოდომირა — ჰო, რიკარდო! (კაბარეში სინათლე თანდათან ქრება). მაგრამ, ვხედავ, თავზეხელაღებულივით მოქმედებ... თავს გაუფრთხილდი. უკვე გვიან არის, ბევრი წავიდა, მაგრამ ბევრი დარჩა და მათ შორის მე შევამჩნიე კამილო მაჩადო და რამდენიმე ნაცნობი პარტიზანი. ფრთხილად იყავი.

რიკარდო — ნუ სწუხხარ, კლო! ყველაფერი კარგად იქნება! (ისმის ნაბიჯების ხმა, რომელიც თანდათან ახლოვდება) ახლა კი წადი, მერსედესთან შევხვდებით (ერთმანეთს კოცნიან. კლოდომირა გადის. შემოდის ალფა. რიკარდო და ალფა პირისპირ დგანან).

ალფა — ტუჩებზე პომადა გაცხიათ.

რიკარდო — საინტერესოა, რას იტყვით ამაზე?

ალფა — რაზე?

რიკარდო — რომ ტუჩებზე პომადა მაცხია.

ალფა — თუ თქვენ ქალი არა ხართ, მაშინ თქვენთვის ქალს უკოცნია.

რიკარდო — გმობთ ჩემს საქციელს?

ალფა — ადამიანის საქციელი იგივეა, რასაც თვითონ ადამიანი წარმოადგენს. რიკარდო, შენ გიყვარს ის კუდიანი სანტივაგოელი.

რიკარდო — მე მხოლოდ შენ მიყვარხარ, ალფა!

ალფა — ტყუი!

რიკარდო — მე ძველებურად მიყვარხარ.

ალფა — შენ ძველებურად ტყუი.

რიკარდო — მე არასოდეს არ ვტყუივარ.

ალფა — შენ ტყუი, როცა მეუბნები, კვლავ ძველებურად მიყვარხარო...

და მე მრცხვენია შენს მაგიერ, რიკარდო!...

რიკარდო — შენ იქნები კუბის ყველაზე ბედნიერი ქალი... მე ასე მინდა
და ასეც იქნება.

ალფა — ჩვენ მუდამ ერთად ვიქნებით... და მე შენი ცოლი ვიქნები?

რიკარდო — იქნები, ძვირფასო, იქნები... და მე ვიამაყებ შენით.

ალფა — არ მჯერა! რით დამიმტკიცებ, რომ მართალს ამბობ?

რიკარდო — რით დამიმტკიცებ, რომ გიყვარვარ?

ალფა — მე მზად ვარ ყოველგვარი გამოცდისათვის.

რიკარდო — ყოველგვარი?

ალფა — ჰო!

რიკარდო — მამაშენი ნავსადგურის გაფართოებისა და დამბების მშენე-
ბლობის უფროსია ჰავეანიდან რეგლამდე.

ალფა — დიახ, ასეა!

რიკარდო — მიიღოს სამუშაოზე ჩემი მეგობრები, მხოლოდ ერთი პირო-
ბით — მან არ უნდა იცოდეს, რომ ისინი ჩემი მეგობრებია.

ალფა — სიამოვნებით. მამაჩემი უარს ვერ მეტყვის და მოხარული ვიქ-
ნები დავეხმარო შენს მეგობრებს... მაგრამ შენ?

რიკარდო — ჩემი მდგომარეობა ჯერჯერობით საიმედოა, რასაც ვირველია,
თუ არავინ შეიტყობს, რომ მე რიკარდო მასფარერა ვარ, რომელიც,
როგორც ყველასათვის ცნობილია, სიერა-მაესტრას მთებში მოკლეს...
ამჟამად მე არგენტინელი ერიბერტო ნავარა განხლავართ. აქ კი კოლუ-
მბიის უნივერსიტეტის პროფესორს ჩამოვყევი პრაქტიკაზე. ჩვენ
ტროპიკულ სნეულებებს ვსწავლობთ.

ალფა — ოღონდ შენ იყო და ჩემთვის სულერთია, რაც უნდა გერქვას.
ახლა კი მამა უნდა გაგაცნო. თქვენ აუცილებლად მოგეწონებათ
ერთმანეთი.

რიკარდო — სანამ მამაშენს გამაცნობ, საშუალება უნდა მქონდეს გავე-
ცნო იმ მშენებლობის პროექტებს, რომელსაც მამაშენი ხელმძღვა-
ნელობს. ეს საშუალებას მომცემს მამაშენის წინაშე მცოდნე აღამი-

ანად წარვსდგე. ამით მე ადვილად მოვინადირებ მის გულს და, რო-
გორც სასიძოს, ველარ დამიწუნებს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ალფა — ჰკვიანი ხარ, ჩემო რიკარდო!

რიკარდო — ერიბერტო.

ალფა — ჰო, ერიბერტო... მაგრამ ქორწილი?

რიკარდო — მომეცი საშუალება ფართოდ გავშალო ფრთები... და ამას
ნანატრი ქორწილიც მოყვება.

ალფა — მაკოცე, რიკარდო! (ერთმანეთს კოცნიან). ახლა კი ჩვენთან წა-
ვიდეთ.

რიკარდო — მაგრამ... ეს ხომ ჩემთვის სახიფათო იქნება?

ალფა — ჩვენ მარტო ვიქნებით... მამა რეგლას გაემგზავრა და მხოლოდ
ხვალ საღამოს დაბრუნდება. შენ ღლესვე შეგიძლია ნავსადგურისა
და დამბების პროექტების გაცნობა, რათა ღროზე მოემზადო მამაჩემ-
თან შესახვედრად. ჰო, ერიბერტო?

რიკარდო — ჰო, ალფა!

ალფა — წავიდეთ.

რიკარდო — წავიდეთ (ერთმანეთს ხელს გადახვევენ და გადიან).

ფარდა

რასულ გაგათოვი

დაღისტნის ვარსკვლავი

ვარსკვლავი ვარსკვლავს ესაუბრება.
დერმონტოვი.

მინახავს ქვეყნად ბევრი ქალაქი
და თეატრების თბილი სვეტები,
აბოლონთა და ლომთა ქანდაკი,
გამოკვეთილი ქვისგან ღმერთები.

და ქალ-ვაჟები დახატულები
დარბაზში ფარდის ახდას ელოდნენ
და ისე, როგორც ნაკადულები,
მარმარილოზე ირეკლებოდნენ.

ვნახე ისინი, რა გახარებით
ავსებდნენ პარტერს, ქანდარას, ლოქას...
ვნახე მოხუცნიც, შუბლზე ღარები
რომ დაეჩნია უღმომბელ დრო-ჟამს.

ოტელოს, ეჭვით მთლად განახელებს
ვუმზერდი მაღლა ბალკონზე მჯდარი,
მეგონა ჩემს ყელს უჭერდა ხელებს,
ღეზღემონას რომ ახრჩობდა მაერი.

დონ-კიხოტს ხშირად ვუხსნივარ ბავშვი,
გრძნეული კატის მახსოვს ზღაპრები.

ავუტაცნივარ მეც დემონს ცაში
და კავკასიის თავზე დავფრენდით.

მარია ჩემი იყო მგონია,
იმ ბებერ ჰეტმანს მივცემდი განა?
და ბროლის ქოშიც მე მიპოვნია,
ზოლუშკასათვის რომ მიმეტანა.

მარად ბოროტის მგმობლად ვრჩებოდი,
სიკეთისათვის ბევრჯერ ვეწვალე.
მეც სხვისი ტანჯვით ვიტანებოდი
და სხვათა ცრემლი მივსებდა თვალებს.

ქუხდა დარბაზი უცხოდ ნაფერი,
აღტაცებული ისმოდა ტაში.
მე არ მესმოდა აღარაფერი,
ქოხებს ვხედავდი დაღისტნის მთაში.

რამდენი იყო ოხვრა და ტანჯვა,
რამდენი იყო ეჭვების მონა.
ხელის კანკალით სინჯავდნენ ხანჯალს
და თავზე ადგნენ ლეკ დეზდემონას.

დრო — ასი წელი უღმობელია,
რამდენი გაქრა ილბალის ცდაში!
იყვნენ ჰამლეტი და ოფელია,
ოღონდ შექსპირი არ იყო მთაში.

მთაში ისმოდა მუსიკა ლალი,
ჩიტებმა, ლელემ ხმები მომართეს,
მაგრამ არ ჩანდა მთიელი ბაზი,
არც ბეთჰოვენი წერდა სონატებს.

და ჯულიეტას — წარმტაც ფერიას
როცა დაუხშეს შუქის კარები,
ამაზე მგოსნებს არ უმღერიათ,
ტყვიით გასწორდნენ მოსისხარები.

როცა ლექსებით მთიელს მთიელი
ანდობდა სევდას ძველსა და არჯილს,
ნაყიდი მკვლელის ბოროტი ხელით
მგოსანს მალულად ჩასცემდნენ ხანჯალს.

ხალხის მოსარჩლე რამდენი მოსპეს,
ათას წელიწადს სიმაართლე დევნეს,

ენას აგლეჯდნენ სახალხო მგოსნებს
და შხამს ასმევდნენ თასებით ბრძენებს.
მეასედ ვლოცავ „ავრორას“ გრიალს,
ბედნიერების მაცნედ რომ იქცა,
ძველი სამყარო რომ შეარყია
და ჩემი მთებიც გამოაღვიძა.

ვიყავი სტუმრად მრავალ ზღვის გაღმა,
ვნახე ტოკიო და სინგაპური,
კარგად გაიგო უბრალო ხალხმა
ჩემი სიმღერა დაღისტანური.

სად არ ვიყავი, ვერ ვიგრძენ დაღლა,
ვნახე ნილოსი, განგესი, სენა,
ყველგან ვხედავდი მშობლიურ ვარსკვლავს
და ჩემი მთების მესმოდა ენა.

ციცქნა ვარსკვლავის კრთომას და ციმციმს
მთების მგოსანი მტკიცედ მიჰყვება,
თუ ის ჩამიჭრა, მე კარგად ვიცი,
თვალს სხვა სინათლე არ ეღირსება.

ვერ გამოვიდა, მაინც არ ვიცი,
ზოგი მთიელი რად მსჯელობს ასე:
„საკმარისია, ყველა ხალხისთვის
ერთი მნათობი რომ ენთოს ცაზე“.

აუტკივარ თავს რად ვიტკივებთო,
რადგან ვარსკვლავი ბევრია, ბარემ,
ყველა ისინი სჯობს შევეერთოთ
და ერთი დიდი ავანთოთ მთვარე.

მისი სინათლე გვეყოფა ჩვენაც,
მცირე ვართ, მიწაც მცირეა ჩვენი.
მეზობლისაგან ვისესხოთ ენა,
ჩვენც ვისაუბროთ მეზობლის ენით.

და მეცნიერის — თანასოფლელის
სიტყვები გულზე ეკლად მესობა:
— მოდი, კერაზე ავიდოთ ხელი
და ცეცხლი ვთხოვოთ კარის მეზობელს.

სამშობლოვ, ჰყვავის ბაღები შენი
და მოსავალიც უხვი იქნება.

ჩვენს მიწა-წყალსაც ხეხილი შვენის
და ჩემს ბაღშიაც ხილი მწიფდება.

რა ვუყოთ, თუკი ნაზი აქვს ყლორტი
და თუ ნაყოფით სავსე არ არი,
შენს ხეს ვერ არყევს დღეს ქარაშოტი,
წინათ არ იყო ასე მაგარი.

მესმის სიტყვები შემაშფოთები —
ბოროტ მისანთა სიტყვები მესმის,
ჩვენს ხეს დასცვივა თურმე ფოთლები
და გაუხმება სულ მალე ფესვი.

არ ასრულდება სიტყვები მისნის,
ვერაგინ ნახავს ჩვენს ფესვებს გამხმარს,
ტყუილად მორწყო ცრემლით და სისხლით
ფესვები იგი მთიელმა ხალხმა?

დავნაძლევდები რაზედაც გინდათ, —
ავარელები ხომ არ ვართ ბევრნი, —
ჩვენც გვეყოლება მთიელი გლინკა
და გვეყოლება პუშკინი ჩვენი.

ჩემმა მთამ მომცა, მე კარგი რაც მაქვს,
და მისი მადლი მუდამ თან მახლავს...
იქნებ კოსმოსში აჭრილმა კაცმა
ჩემი სიმღერაც წაიღოს საგზლად.

აქ არ შობილა შექსპირი, ბაზი,
აქ არც პეტრარკა მღეროდა ნაზად.
ვისი ბრალია, რომ ჩემი ხალხი
ბრმად დაიბადა ამ ქვეყანაზე.

რომ გაელწიათ ღამის ჩეროდან
ტანჯვა-წამებას იტანდნენ რამდენს;
თანამედროვევ ჩემო, გჯეროდეს,
რომ მივლენ ჩვენი შვილები ზღვამდე.

შთამომავლებო, იმღერეთ მედგრად!
თქვენ შეგიძლიათ ცას ხელით შეწვდეთ
და თუ ჩვენს ხმაში ბრინჯაო ჟღერდა,
თქვენს ხმაში უნდა ბაჯაღლო რეკდეს.

შუალამეა. თვალი ძილს კარგავს.
ირმის ნახტომი ზეცას უხდება

და მოკამკამე ვარსკვლავი ვარსკვლავს
თითქოს კაცურად ესაუბრება.

ვხედავ ვარსკვლავებს მკრთალს და ელვარეს,
ცა სხივებს თოვლის ფიფქივით მაყრის
და ჩემს თოვლიან მთების მწვერვალებს
ჩემი ვარსკვლავიც დაჰყურებს მალღით.

მას სხვა ვარსკვლავი უყვარს ძმასავით
და ძმობას ძმობით უხდიან მასაც.
არ ავიწროებს მას სხვა ვარსკვლავი,
არ ავიწროებს იგი სხვა ვარსკვლავს.

ჩემო ვარსკვლავო, მინათე ასე,
ეგ მშობლიური სხივები მტყორცნე.
დაეტევიან ვარსკვლავნი ცაზე
და დედამიწაც დაიტეეს მგონებს.

თარგმნა გიორგი სალუქვაძემ.

პედრო ხორხე ვერა

ბ რ ი ყ ვ ი

პედრო ხორხე ვერა თანამედროვე პროგრესული ეკვადორელი მწერალია. იგი რეალისტური სიმართლით ასახავს თავისი ხალხის ცხოვრებას.

საჯაროდ უნდა განვაცხადო: ზოგჯერ ისეთ რაღაცას გადაეყრება კაცი, თავგზა აებნევა. ადამიანები ხშირად ისე საკვირველად, უცნაურად იქცევიან, იტყვი, ეს ხალხი ნამდვილად ჭკუიდან გადამცდარანო. აი, თუნდაც, ჩემი საცოლე ავიღოთ.

ადრე სულ იმას მეუბნებოდა, შენისთანა კარგი მეორე არ დადის დედამიწის ზურგზეო. გავიდა ხანი და უცნაური ვინმე ხარო, მითხრა, თუმცა ეს სულაც არ გამკვირვებია, იმიტომ რომ რაც თავი მახსოვს, ყველა ამას მეუბნება. მაგრამ აბა იმას რა მაფიქრებინებდა, რომ ჩვენი ბუღალტერივით ისიც სულელს დამიძახებდა და ზოგიერთი ჩემი ამხანაგით ბრყვს მიწოდებდა.

არადა დანამდვილებით არავინ იცის, სულელი მე ვარ თუ ჩემი საცოლე.

იმ გახმაურებულ ამბავში, ჩემი შვილის თაობაზე რომ ატყდა, სინდის-ნამუსივით სუფთა ვიყავი და, ათასჯერაც რომ შემემთხვეს იგივე, ყოველთვის ისე მოვიქცევი, როგორც მაშინ მოვიქეცი.

მართალია, „ლიბერტი დანსინგის“ მოცეკვავე ქალთან სულ რაღაც ორიოდ კვირას დავდიოდი (მაშაჩემმა საბუღალტერო კურსების დამთავრების აღსანიშნავად ფული რომ მომცა, მეტ ხანს არ მეყო) და, როცა ის კონტორაში მომადგა და განმიცხადა, ამ დღეებში შვილი შემეძინაო, ერთი

წელი მაინც იქნებოდა გასული. აბა იმას რა დიდი ცოდნა უნდა, რომ ბავშვები ცხრა თვეს არაფრით არ გადააცილებენ ამ ქვეყანაზე მოსვლას. მაგრამ ეგეც რომ არ მცოდნოდა, როგორც კი დავხედე ჩვილს, მაშინვე მივხვდი, რომ ჩემი შვილი არ იყო. აბა, რად უნდა დავმალო, რომ ღმერთს თვალ-ტანადი არ გავუჩენივარ და ამ ოქროსთმიანი და ლოყაწითელა ჩვილის მამა მე ვერ ვიქნებოდი. ბავშვი არც დედას, ტიპიურ მულატ პაკის ჰგავდა (როცა წამოიზარდა, სულ უფრო დამსგავსა იმ მეზღვაურს, რომლის სურათი საწოლის თავთან ეკიდა პაკის. ერთხელ ვკითხე, ვინ არის-მეთქი, მიპასუხა: ჩემი სათაყვანო კინომსახიობი ჰარი კუპერიაო. მე ეკვიც კი შემეპარა, ნამდვილად არსებობდა თუ არა ეს მსახიობი, მაგრამ გამოკითხვით თავი არ შემიწუხებია, იმიტომ რომ ასეთ რამეებს საერთოდ არაფრად ვაგდებ).

თანაც უტყუარი საბუთების გამო კი არ დავუთმე პაკის, უბრალოდ გული დამეწვა, როცა წარმოვიდგინე, ბავშვი უმამოდ უნდა გაზრდილიყო. იმ ბავშვზე უარისთქმა მიუტევებელი ცოდვა იქნებოდა. ტყუილად ხომ არა ვარ ქრისტიანი?

აი, ასეთი რამ გადამხდა ჩემი შვილის გამო. ამხანაგები ამაზეც კარგახანს დამცინოდნენ. მე კი არხეინად ვგრძნობ თავს და ეს აზრი-ღა მზარავს: რა დღე დაადგებოდა ბავშვს, რომ არ მეზრუნა მისთვის. წარმოიდგინეთ, ერთი წელიც არ იყო გასული, რომ დედამისმა ორივე მიგვატოვა.

ანდა მამის წყალობით გახსნილი სავაჭრო გავიხსენოთ. მართალია, გავკოტრდი და სავაჭროს დახურვა მომიხდა, მაგრამ განა ამისთვის კაცს სულელი უნდა უძახო?

ბუღალტერიაში განსწავლული ვიყავი და საქონლის თვითღირებულება არ შემეშლებოდა. მაგრამ აბა თვითონ განსაჯეთ. მომადგა ერთი ღარიბ-ღატაკი ქალი — უკანასკნელი ძვირფასეულობა დავაგირავე ლომბარდში, და პირდაპირ თქვენკენ გამოვეშურე, ჩემს ქალიშვილს კაბისათვის სამკაული უნდა ვუყიდო, სადამოზე-საცეკვალად მიდის და იქნება შეძლებულ საქმროს გადაეყაროსო. თვალში რომ მოუვიდა, იმ ნივთისთვის ფული არ ეყო. ისე დაწყდა გული, რომ საბრალო დედა შემეცოდა. მდიდარ სასიძოს რომ ვერ გადაეყაროს მისი ქალიშვილი, გული უფრო დაწყდება და სულ ამ წყეული გულქანდის ბრალი იქნება-მეთქი. ვიფიქრე (სხვათა შორის, დღესაც ამ აზრზე ვდგავარ), კომერსანტს არაფერი დააკლდება, თუ საქონელს მოგების გარეშე გაყიდის-მეთქი. ავდექი და გულქანდა თავის ფასად მივეცი.

შემომეჩვია ეს ქალი. რაკი ჩემს ფინანსურ თეორიას კარგად იცნობდა, აღარ მომასვენა, ესა და ეს ნივთი თავის ფასად ან ცოტა ძვირად მომყიდევო. მომაწყდნენ მისი ნათესავები და მეგობრები, მერე იმათ თავისუფლად ნათესავ-მეგობრები მოჰყვნენ, — ყველა იაფად ითხოვდა ნივთებს. მეუბნებოდნენ: „ჰო, მაშასადამე, იაფად მხოლოდ იმ ქალთან ვაჭრობთ, არა? რას ვიზამთ, გასაგებია, გასაგებია...“ თან ეშმაკურად მილიმოდნენ. აბა, იმ ქალს სახელს ხომ ვერ გავუტეხავდი? ამას გარდა, ასეთი ვაჭრობით ჩემს კაპიტალსაც არაფერი აკლდებოდა. ამას როგორ ვიზამდი! აი, რას ვაკეთებდი: თუ ნივთი ხუთი სუკრე ღირდა, მეც ხუთ სუკრედ ვყიდდი. მართალია, შემოსავალი არა მქონდა, მაგრამ ზარალიც ხომ არ მომდიოდა!

თუნდაც ჩემი ძველი, კოლეჯისდროინდელი მეგობრის ერნესტო ბოორკასის შემთხვევა ავიღოთ. საცოდავი ალებ-მიცემობაში შუამავლობას ეწეოდა და ამით ცხოვრობდა. საკუთარი კონტორის გასახსნელად ფული არ ებადა; მთხოვა, შენს მაღაზიაში მიმიღე სამუშაოდო. რასაკვირველია, დიდი სიამოვნებით დავთანხმდი. როგორც კი ჩადგა ჩემს სავაჭროში, საქმეს მაშინვე დაატყო თავისი ხელი. შეკვეთებს თავს ველარ ვართმევდით. მერე სხვადასხვა წვრილმანი ნივთების და კოსმეტიკისათვის რაღაცეების ყიდვა დავავალე. შუამდგომლობითაც რამდენჯერმე კარგა ბლომა ფული იშოვა და მალე იმდენი დააგროვა, ტოლს ველარ დავუღებდი. რა თქმა უნდა, ისევ გამოჩნდა ხალხი, რომლებიც ბრიყვად მიხსენიებდა. იმიტომო, — მეუბნებოდნენ ისინი, — დიდი სისულელეა, როცა კაცი თავის ხარჯზე „ხელქვეითს“ (ასე ეძახდნენ ბოორკასს) ჯიბეს ასქელებინებსო. კი, მაგრამ განა ხე ყველას უსასყიდლოდ არ იფარებს ჩრდილქვეშ? განა ბოორკასმა თავისი შრომით არ მოიპოვა ქონება? განა ჩემი მიუთვისებია რაიმე?

მართალია, როცა ერთი თვის წინ შეკვეთილი საქონელი მივიღე ფაბრიკიდან, ბოორკასმა დირექციას დებეშა გაუგზავნა, რომელშიც ხელშეკრულების პირობების გადასინჯვას მოითხოვდა და ურჩევდა, საქონელს ნისიად ნულარ მისცემთო. ისიც მართალია, რომ იმ ბანკის მმართველს, რომელთანაც ჩვენ ვთანამშრომლობდით, ჩააგონა, სულსა დაფავს და კრედიტს ნულარ მისცემთო. დიდი ამბავი! პირველ შემთხვევაში ბოორკასი ხომ იმ ფირმის ინტერესებს იცავდა, რომლის წარმომადგენელიც თვითონ იყო, ხოლო მეორე შემთხვევაში — იმ ბანკის ინტერესებს, რომელშიც ანაბრებს ინახავდა და რომლის ნდობის მოპოვებაც ძალიან სჭირდებოდა. აი, ეს იყო ბოორკასის დანაშაულის თავი და ბოლო და, თუ ის ცუდად

მომეჩა, ამით მისდამი ჩემს დამოკიდებულებას, რომელიც მართალი და კეთილშობილური იყო, არაფერი დაკლებია. მეტსაც გეტყვით. ბოორკასის საქმეები კარგად რომ მიდის და ეს კაცი თანდათან შეძლებული კომერსანტი ხდება, დიდ სიამოვნებას მგვრის. მერე რა მშვიდად ვგრძნობ თავს ბუღალტერის თანაშემწის თანამდებობაზე ჩემი თანასკოლელისა და კომპანიონის კონტორაში!

ამ ამბის შემდეგ საბრალო მამაჩემმა დაიჯერა ჩემი სისულელე, ერნესტოს რჩევით საანგარიშო წიგნი გადამისინჯა და ჩემი წილი სავაჭროს გაუქმება გადაწყვიტა. რა დაგიმალოთ და რატომღაც მართლა ვზარალობდი. აჩქარება მაინც არ იყო საჭირო, მშვიდად უნდა გამოგვერკვია ამის მიზეზები. აკი გითხარით, ჩვენ არაფერს ვიგებდით-მეთქი. იქნებ, ეს შენობის ქირის მომატებითაც იყო გამოწვეული. მაგრამ ერნესტომ განმიმარტა (შემორჩენილი საქონელი იმან შეიძინა და ქირის მთლიანად გადახდაც მან იკისრა), კაცმა პატარა საქმე პატარა ხარჯებით უნდა დაიწყოსო. აკი სწორედ ასე მოიქცა თვითონ.

ჩემი ახლანდელი თანამშრომლები ახირებულ კაცად მთვლიან. ჩემი უფროსი ზომ ველარ ისვენებს: „რასა იქ, ჩაღენ? შვილი ზომ კარგადა გყავს? მამიკო როგორა ბრძანდება?“ როცა იმის გულმავიწყობას გავიკვირვებ და შევახსენებ, „აკი ახლახან გარდამეცვალა მამა-მეთქი“, „არა, მე შენი შვილის მამაზე გეკითხებით!“ — გაჰყვირის ხოლმე სიცილით ჩაბყირებულად.

უფრო ხშირად კი ამას მეკითხება: „შენი აზრით, როგორ არის მალაზიის საქმეები?“ ვეუბნები: „მე მგონია, თუ ჩვენ რეკლამას უკეთესად მოვაწყობთ, შემოსავალი საგრძნობლად გაგვეზრდება“. „ჩვენაო?! ვინ „ჩვენზე“ ლაპარაკობ?“ „ჩვენზე — ბოორკასზე და კომპანიაზე მოგახსენებთ“. „აი, თურმე რა! გამოდის, რომ თქვენც ბოორკასის კომპანიონი ხართ, არა? იცით რა, ჩაღენ, დიდი ბრიყვი ვინმე ბრძანდებით!“

მე ასეთ რამეებს მაინც არაფრად ვაგდებდი. მართალია, ჩემი არავის ესმოდა, მაგრამ გვერდში ღვთისნიერი, ნაზი, მოსიყვარულე საცოლე მეგულებოდა. მაგრამ იმანაც...

ორი კვირის წინ მამა გარდამეცვალა. თორმეტი საათისათვის ყველამ პანაშვიდზე მოიყარა თავი. სახლი ხალხით გაივსო, სადარბაზო შესასვლელში და ქუჩებში ტევა არ იყო. ქვევით ჩავედი და ყველას სათითოდ ვთხოვე, ზევით ამობრძანდით-მეთქი. მერე კუბოსთან მივედი და ჩემი დაწვრილი ნეკროლოგის კითხვა დავიწყე. ზოგი კაცი მართლა უცნაური რომ

იქნება! აქა-იქ სიცილი ატეხეს. თვალი მოგვარი, ჩემმა უფროსმა ბუღალტერმა, სიცილი რომ არ წასკდომოდა, პირზე ცხვირსახოცი როგორ აიფარა და ოთახიდან გავარდა. მოვალეობის სერიოზულობას ვგრძნობდი და დინჯად განვაგრძე კითხვა. ის იყო ნეკროლოგს ვამთავრებდი, რომ უცებ საცოლემ ისტერიულად შეჰკივლა: „გეყო ლაქლაქი, შე მართლა ბრიყვო, შე საცოდავო შენა!“

სასაფლაოზე აღარ წამოგვეყვა, ადგა და წავიდა. იმ დღის შემდეგ ჩემი საცოლე თვალით აღარ მინახავს. სახლში მივაღდექი, მაგრამ შიგ არ შემიშვა.

დღემდე ვერ მივხვდი, რაში მიმიძღოდა ბრალი? იმას ხომ არ მითვლიან დანაშაულად, რომ მე, ნიკოლას ჩაღენის შვილმა, რომელიც ასე კარგად ვიცნობდი მამას, გამოსათხოვარი სიტყვა წარმოვთქვი საზოგადოების წინაშე? განა უფლება მქონდა უკანასკნელად არ დამეფასებინა საყვარელი მამა? იქნებ, უბრალო ადამიანებს სამოქალაქო პანაშვიდი ეკრძალებათ? მე ხომ იმ პატიოსანი და გულისხმიერი ადამიანის წინაშე მოვიხადე ვალი, რომელსაც ყველა ჩემს სიკეთეს ვუმაღლი, განსაკუთრებით კი სამართლიანობას, რომელიც სწორედ მისი წაბაძვით შევიყვარე.

იქნებ, ადამიანებს სამართლიანობა არ უყვართ და იმიტომ დამცინიან? ალბათ, მართლა ასეა. არა, ამ ხალხის ნამდვილად არაფერი გამეგება!

თარგმანი პავლე ჩარკვიანისა.

ალექსანდრე ჩხაიძე

იტალიური შთაბეჭდილებანი

— თვალი გაახილე, უკვე იტალიაში ვარ, — მალეძებს ვილად.

ფარდა აუწევიათ, მაგრამ კუბეში ჯერ კიდევ ბნელა. სწრაფად ვდგები და გავდივარ ღერეფანში. აქ საკმაოდ სინათლეა, რადგან ფანჯრებს ალარ ეფარება მატარებელი და მტრედისფერ განთიადში მოჩანს მთები, მთები, მთები...

მღელვარებით გავცქერი ქვეყანას, რომელთან შეხვედრაზე ვოცნებობდი (და განა მართო მე) იმ დღიდან, როცა პირველად გავიგონე სიტყვები: რომი და ვენეცია, გალილეი და სპარტაკი, პომპეა და ვეზუვი, გარიბალდი და დანტე... და აი ახლა, როცა ოცნება რეალობად იქცა და იტალიაში ვარ, როგორღაც ძალიან მაგონებს ეს მთები, ნისლით მოხურული მწვერვალები, ფერდობებზე შეფენილი ნაძვნარი ჩემს სამშობლო კუთხეს — საქართველოს.

ის შავგვრემანი მესაზღვრე ოფიცერიც, ღერეფნის თავში რომ ამოწუმებს საბუთებს, ძალიან ჰგავს ქართველს. მაგრამ ნაცნობი „დილა მშვიდობის“ ნაცვლად მესმის „ჯორნო, სინიორი“ და საბოლოოდ

გრწმუნდები, რომ მართლაც იტალიაში ვარ და ჩემს წინ აზიდულა არა კავკასიონი, არამედ ალპები.

მე ვიღებ ჯიბიდან წითელყდიან საზღვარგარეთულ პასპორტს და მაშინვე მაგონდება მიაიკოვსკის სიტყვები: „წაიკითხვეთ, აღივსეთ შურით, საბჭოთა ქვეყნის ვარ მოქალაქე“. იტალიელი მესაზღვრე ოფიცერი ჩემს პასპორტს დასცქერის პატივისცემით და თავაზიანი ღიმილით მომმართავს: „ზოვიეტ უნიონ“, „დრუება“, „ტერეშკოვა“... იმ დღეებში მთელი მსოფლიო აღტაცებით იმეორებდა პირველი კოსმონავტი ქალის სახელს და იტალიაში მიმავალმა ტურისტებმა პირდაპირ გავცალეთ მოსკოვის კიოსკები ვალენტინა ტერეშკოვას სურათებისაგან. ჩვენ ვასაჩუქრებთ პირველ იტალიელ ნაცნობს ვალია პორტრეტით. მესაზღვრე გულისჯიბიდან იღებს იური გაგარინის სურათს, რომელიც, ალბათ, ჩვენამდე მიუღწევს მას საბჭოთა ტურისტებმა, და ღიმილით ამბობს: „კორომო“.

ამ პატარა სასაზღვრო სადგურს ჰქვია თარვიზიო. აქედან იწყება ჩვენი მოგზა-

ურობა იტალიაში. თარგვიზიში დავცხვდა ტურისტული ბიუროს „კრუის“ წარმომადგენელი — ახალგაზრდა ქალი, რომემელსაც ჰქვია საესებით არაიტალიური სახელი — ლენა. იგი შესანიშნავად ლაპარაკობს რუსულად. როგორც შემდეგ შევიტყვეთ, დედამისი რუსია, მამა — ბერძენი, ხოლო მეუღლე — იტალიელი. ეს პატარა, დაუღალავი ქალი გვახლდა მთელი ჩვენი მოგზაურობის დროს და ყველაფერს აკეთებდა იმისათვის, რომ ამ მოკლე დროში რაც შეიძლება ახლოს და უკეთ გავგვეცნო იტალია და იტალიელები. ლენა არასოდეს არ ყოფილა რუსეთში, მაგრამ იგი შესანიშნავად იცნობს ჩვენს ქვეყანას, რომელსაც სთვლის თავის მეორე სამშობლოდ. ლენას აინტერესებდა ყველაფერი — დაწყებული ახალი საბჭოთა სიმღერით და დამთავრებული რუსული „მატრიოშკით“. განსაკუთრებით ხშირად გვთხოვდა გვემღერა „სიმღერა სამშობლოზე“ და, როცა ჩვენ ვუსრულებდით თხოვნას, მისი შავი თვალები ივსებოდა წაღვლიანი სიხარულით.

ჩვენი ჯგუფი ახალგაზრდულია და უმრავლესობა პირველად არის კაპიტალისტურ სახელმწიფოში. სხვა ქვეყნებთან შედარებით ჩვენ ბევრი რამ ვიცით იტალიაზე და, ალბათ, არ გაგვაკვირვებს ვენეციის წყლით დაფარული ქუჩები, არც კოლიზეუმი იქნება ჩვენთვის უცხო და არც ვატიკანი — ეს „სახელმწიფო სახელმწიფოში“.

უკან ჩამოვიტოვეთ მთები, უამრავი გვირაბი და მიექრიათ საშინელი სისწრაფით. საერთოდ, მატარებლები იტალიაში დადიან სწრაფად და პირველ ხანებში, ცოტა არ იყოს, შიში გვიპყრობდა, როცა ასი-ასათი კილომეტრის სიჩქარით მივკრიალებდით შეუჩერებლად ერთი ქალაქიდან მეორემდე. მაგრამ მალე ამას ისევე შევეჩვიეთ, როგორც იმ რეკამებს, ყველა ნაბიჯზე რომ გიჭრიალებს თვალებს.

ლენა უკვე შეუდგა თავისი მოვალეობის შესრულებას. მხარმარჯვნივ მთავრე-

ხილების ზოლისაკენ გვითითებს და გვეუბნება, ის აპენინებიაო.

დაახლოებით ერთ საათში კი უნდა გამოჩნდეს ვენეცია, ქალაქი, რომლის შესახებ თვითვე ჩვენგანს ამდენი სმენია და წაუკითხავს.

ლენას ზედიზედ აყრიან შეკითხვებს:

— მართლა წყალში დგას მთელი ქალაქი?

— ქუჩაში ფეხით არ გაივლება?

— რაიმე კინოფესტივალი ხომ არ ტარდება ახლა?

ლენა იღიმება და მოკლედ ამბობს:

— ჩახვალთ და ნახავთ.

კეთილი და პატიოსანი, ჩავალთ და ვნახავთ!

* * *

დაბინავებისთანავე დავინტერესდი, რატომ ატარებს ჩვენი პატარა სასტუმრო ტიციანის სახელს, მაგრამ გარკვეულად ვერაფერს მიპასუხა. ბოლოს, დამის პორტიემ მითხრა, ალბათ, იმიტომ, რომ აქვე ახლოს ფრარის ტაძარში ტიციანის ორი სახელგანთქმული მადონა ინახება და პატრონმა ლამაზი რეკლამისათვის უწოდა სასტუმროს გენიალური მხატვრის სახელიო. როგორც კი ვიშოვეთ თავისუფალი დრო, მაშინვე ტიციანის მადონების სანახავად გავეშურე. ეკლესიის მსახურნი ჩვენი სასტუმროს პატრონზე ნაკლებად პრაქტიკული ჰკუთნის როდი აღმოჩნდნენ. ტაძარში რომ შეხვიდე, ფული უნდა გადაიხადო. განა იფიქრებდა ტიციანი, რომ მისი კლემამომისილი მადონები ვატიკანის საღაროს შემოსავლის წყარო გახდებოდა? საბედნიეროდ, წირვა დაიწყო, ხოლო ამ დროს უფასოდ შეიძლება ეკლესიაში შესვლა. მე შევეყვი მლოცველებს და წირვის დამთავრებამდე ვტყებოდი ტიციანის მადონების მშვენიერებით...

სამი დღეა ვცხოვრობთ ამ პატარა სასტუმროში. ხვალ მივემგზავრებით ვენეციიდან. ეს საღამო თავისუფალი გვაქვს. და აი ვზივარ ჩემს პატარა ნომერში ფანჯა-

რასთან და ვისენებ ნანახსა და განცდილს.

თავდაპირველი წარმოდგენა, რომ ვენეცია მთლიანად წყალზე დგას და მას ქუჩებში მხოლოდ ნავით შეიძლება მოძრაობა, მცდარი გამოდგა. მართალია, ქალაქი დაქსელილია 160 დიდი არხით და უამრავი მცირე განშტოებით, მაგრამ ნამდვილი ქუჩები მაინც ჭარბობს — მათი რაოდენობა ორი ათასს აღწევს. კუნძულები ერთმანეთთან დაკავშირებულია ოთხასამდე ხიდით. დიდ არხზე მხოლოდ სამი ხილია, რომელთა შორის მთავარია რიალტო. ვენეციის ქუჩები იმდენად ვიწროა, რომ ზოგიერთ მათგანზე ორი გაველელი ძლივს აუვლის გვერდს ერთმანეთს. ზოგჯერ რამდენიმე ქუჩის გადაკვეთა ქმნის მოედანს, სადაც, როგორც წესი, დგას რაიმე ძეგლი.

მაგრამ ქალაქის სასიცოცხლო არტერიას მაინც წარმოადგენს დიდი არხი, ურომლოსოდაც, და კიდევ უგონდოლოდ, წარმოუდგენელია ვენეცია. გონდოლა! იგი ეკუთვნის მხოლოდ ვენეციას. მას შენარჩუნებული აქვს ძველებური ფორმა — ვიწროა და გრძელი. აწეული და მოკაუქმებული ცხვირი ფრინველის თავს ჩამოგავს და ოსტატურადაა მოჩუქურთმებული. გონდოლა ტრადიციულად შავი ფერისაა. მეგონდოლე ერთადერთი ნიჩბით ხელში დგას კიჩოზე. იმისათვის, რომ ნიჩბის ცალმხრივი მოსმისაგან გონდოლამ მიმართულება შეინარჩუნოს, მისი ერთი ქიმი ოდნავ გამოზნექილია.

გონდოლები ძირითადად უცხოელ ტურისტებს ემსახურებიან. თვითონ ვენეციელები ამჯობინებენ ნაკლებად ეგზოტიკურ, მაგრამ უფრო იაფ და მოხერხებულ კატარებს. სანაპიროზე, ხიდებზე, მოედნებზე დგანან მეგონდოლეები და გთავაზობენ არხზე გასეირნებას. განსაკუთრებით დამამახსოვრდა მოხუცი მეგონდოლე რიალტოს ხიდთან. მან გვითხრა, რომ შემოსავალთან ერთად თანდათან მცირდება გონდოლების რიცხვი. ერთ დროს ვენეციაში ათი ათას გონდოლას

ითვლიდნენ, ახლა კი მათი რიცხვი 400-მდე დასულა. მე შევეცით, რომ არ ემუქრება გონდოლებს გაქრობა მან დასველი ქუჩებით გააქნია თავი: „აქსოვს! აქსოვს! შინ ვენეციაც აღარ იქნება“. მაგრამ ვინ იცის, იქნება გონდოლასაც ემუქრება გადაშენება? საერთოდ, ადგილობრივი მცხოვრებლები უკმაყოფილონი არიან მშობლიური ქალაქის გათანამედროვეობით, ეგრეთ წოდებული „ამერიკული ცხოვრების წესის“ უბოდიშო შემოჭრით. საქმე იქამდე მივიდა, რომ ბიზნესმენებმა წამოაყენეს პრაქტიკული წინადადება: რადგან ვენეციაში ჩასული ტურისტებისათვის სანახევროდაც არ კმარა სასტუმროები, მათ ასაშენებლად ამოივსოს ზოგიერთი არხიო. ვენეციის ქუჩებს არასოდეს სმენიათ ავტომანქანათა ბორბლების რახტნი და მუხრუჭთა ჭრიალი, ბენზინის სუნიც უცხოა ვენეციელთათვის. ბიზნესმენთა გეგმები ამ სიახლესაც ითვალისწინებენ.

მოხუცი მეგონდოლე სავესებით მართალი იყო — ვენეცია უნდა დარჩეს ისეთი, როგორიც არის. და როცა ახლა ვიგონებ ამ განუყოვრებელ ქალაქს, თვალწინ მიდგას სწორედ ის ჭარბავი მეგონდოლე რიალტოსთან, და კიდევ ღამით მეგონდოლეთა ტრადიციული მსვლელობა დიდ არხზე. ეს იყო ერთი იმ საღამოთაგანი, რომელიც არასოდეს წაიშლება მეხსიერებაში. არხის ორივე მხარეს წამომართული კოშკები და სასტუმროები მილიონ შუქთა ციალით ირეკლებიან წყლის ზედაპირზე. ჩვენ ვდგავართ ერთ-ერთ ნავმოსადგომთან და ველოდებით გონდოლების გამოჩენას. აი ისინიც! თითქოს ციცინათელები ჩაყრილანო წყალში საბანაოდ. ისე მოდიან და მოკიაფობენ მაშხალიანი გონდოლები. ისინი ბევრია, ძალზე ბევრი. შუაში ზღაპრული ფასკუნჩივით მოცურავს ყვავილებითა და ნაირფერი ელნათურებით გაცისკროვნებული ვეება კარჭაბი. სირინოზთა გალობა აკლია ამ სიზმარივით სანახაობას და აი ისიც... „ავე მარია!“ კარჭაპზე ორკესტრი მოთავსებუ-

ლა და მიკროფონით გაძლიერებული ქალის საამო ხმა იღვრება ღამის მყუდროებაში. მას მამაკაცის ბელჯანტო სცვლის და ახლა „მარეკიარე“ გვიტყობს სმენას. ორივე ნაპირიდან ტანით აცილებენ მომღერლებს არაჩვეულებრივი კონცერტის მსმენელები და მაყურებლები. იმ დროს, როცა ორკესტრიც და მომღერლებიც ისვენებენ მცირე ხნით, გაისმის მეგონდოლეთა ომახიანი გადაძახილები. ჩვენ ნაპირ-ნაპირ, ფეხდაფეხ მივყავებით გონდოლებს და მათთან ერთად ვამთავრებთ მსვლელობას რიალტოსთან.

შემდეგ იქიდან გავდივართ წმინდა მარკოზის სახელგანთქმულ მოედანზე და შესანიშნავი სიმფონიური ორკესტრის შესრულებით ვისმენთ „რიგოლეტოს“. მოედანზე ირევიან ტურისტები მთელი მსოფლიოდან: ჯგუფ-ჯგუფად და წყვილ-წყვილად, დაჩაჩანაკებული ბერიკაცები და ჯანიანი ვაჟკაცები, სანახევროდ გაშიშვლებული ქალები და ანაფორიანი კაპუტინები. ზოგიერთი მრგვალ მაგიდებთან სხედან და წრუპავენ გამაგრილებელ სასმელებს. სხვები კიდევ პირდაპირ მოედანზე მოკალათებულან. ჩვენს უკან დგას შუახნის, წარმოსადგვი იტალიელი და დაბალი ბანით თავისთვის ღიღინებს რიგოლეტოს პარტიას. ირგვლივ დაფუსფუსებენ საოცრად ენერგიული ადამიანები, რომლებსაც აბსოლუტურად არ აინტერესებთ არც ვერდის მუსიკა და არც დოკების სასახლის სილამაზე. ესენი სუვენირების გამყიდველები არიან. მათ ტანზე აუკიდიათ ყველაფერი — დაწყებული ვენეციური მინის მძივით და დამთავრებული ახალი პაპის მინიატურული სურათით. მოხეტიალე ფოტოგრაფები მოურიდებლად გვიღებენ სურათებს და ხელში გვაჩრიან პატარა ტალონებს მისამართით, სადაც შეგვიძლია ერთ საათში მივიღოთ გამზადებული ფოტოები.

...ვენეციაში არის ქუჩა, რომელსაც ვერავითარ შემთხვევაში ვერ აუვლი გვერდს. შეიძლება იცხოვრო ისე, რომ არ ისარგებლო დიდი არხითა და გონ-

დოლით, მაგრამ შეუძლებელია არ გახვადე მერჩერიაზე. მერჩერია ვენეციის ყველაზე ხალხმრავალი ქუჩაა, რომელზეც მოთავსებულია მაღაზიები და წვრილვაჭართა ღუქნები. აქ საქონელი დევს და ჰკიდია ყველგან — ვიტრინაში და პირდაპირ ტროტუარზე, დახლებზე და შენობათა კედლებზე. აქ იყიდება ყველაფერი — ტანსაცმელი, სურათები, ხილი, სუვენირები. დახლებთან ფუსფუსებენ გამყიდველები, შემოგვქეპრიან თვალებში, გთავაზობენ საქონელს. ისეთი შემოჩენა იციან, რომ გამოუცდელ და ხათრიან კაცს ადვილად დაიყოლიებენ და რაღაცას მაინც აყიდვინებენ.

მერჩერიის ბაზრის თვალისმომჭრელ სიჭრელში ცისარტყელას ყველა ფერით კიაფობენ მთელ მსოფლიოში სახელგანთქმული ვენეციური მინის ნაკეთობანი. ჩვენ ვიმყოფებოდით ქალაქგარეთ, კუნძულ ბურანოზე, სადაც შესანიშნავი ოსტატები, მოყიდებული XIII საუკუნიდან, ამზადებენ ამ მინის ნაკეთობებს. ისინი ტურისტთა თვალწინ სულ ორიოდ წუთში გავარვარებული ფერადი მინიდან აკეთებენ ფრინველებისა და ცხოველების ულამაზეს ფიგურებს. მაგრამ ჩვენ არანაკლებად გავგავკირვა წარმოების კუსტარულმა დონემ და იმ პირობებმა, რომლებშიც უხდებათ მუშაობა საქვეყნოდ ცნობილ მინის ოსტატებს. გავგავკირვა იმანაც, რომ გავარვარებულ ღუმელებთან იდგნენ ათი-თოთხმეტი წლის ბავშვები. ჩვენ აგვიხსენეს, რომ თაობიდან თაობებს გადასცემენ მინის დამზადების ხერხებსა და საიდუმლოებას და ეს ბავშვები ღლე-ვანდელ ოსტატთა შვილები არიან. მერჩერიის გაჩირადდებულ ვიტრინებში გამოფენილი მინის გასაოცარი ნაკეთობანიც და ჭოჯოხეთურ სიცხეში მოფუსფუსე ბიჭუნებიც ერთ-ერთი იმ კონტრასტთაგანი იყო, რაც ყოველ ნაბიჯზე გვხვდებოდა იტალიაში მოგზაურობის დროს.

* * *

ვენეციიდან იტალიის მეორე ულამაზეს ქალაქ ფლორენციაში ღამით ჩავედით და

დილაადრიან უკვე ქუჩაში ვიყავი. ყველ-
გან საშინელი სისწრაფით დაჰქრიან მანქა-
ნები, ავტობუსები, მობროლოტები...
მყუდრო ვენეციის შემდეგ, ცოტა არ
იყოს, გვეხამუშება ასეთი ხმაური. ვენე-
ციისაგან განსხვავებით, ქალაქი მწვანე-
შია ჩაფლული. სიტყვა „ფლორენცია“
ხომ აყვავებულს ნიშნავს.

თითქმის ყველა ნაბიჯზე გვხვდება მე-
მორიალური დაფები. ჰაბობს სიტყვა
„აკადემია“. თვითონ რტალიელები ტყუ-
ილად არ ეძახიან ფლორენციას ქვეყნის
ქულტურული და სამხატვრო ცხოვრე-
ბის ცენტრს.

ქუჩა მთავრდება ტაძრის მოედნით,
რომლის ერთ მხარეზე აღმართულია იტა-
ლიის ერთ-ერთი უდიდესი ტაძარი — სან-
ტა მარია დელ ფოროე. ფერადი მარმა-
რილოთი მოპირკეთებული მისი ულამაზე-
სი კედლები მიმზიდველია. გუმბათს უკ-
ვე აკიაფებს ამომავალი მზის სხივები.
სწორედ ამ გუმბათის მიხედვით შექმნა
მიქელ-ანჯელომ რომში წმინდა პეტრეს
ტაძრის ცნობილი გუმბათი და ამავე დროს
აღიარა: „შეიძლება გააკეთო უფრო დიდი
ზომის გუმბათი, მაგრამ უფრო ლამაზი—
არა“. ტაძრის გვერდით აღმართულია
ცნობილი ტოსკანელი მხატვრისა და ხუ-
როთმოძღვრის ჯოტოს სამრეკლო, რომ-
ლის სიმაღლე ოთხმოცდაცხრა მეტრია.
ტაძრის მოედნის ჰარმონიული ანსამბლის
მესამე ელემენტს შეადგენს სამლოცვე-
ლო, რომლის მოოქროვილ კარებთან ამ
დილაადრიან უკვე ირევიან ტურისტები.
მოხუც ქალს მოლბერტი დაუდგამს წინ
და რაღაცას ხატავს. მტრედები დაფარფა-
ტებენ მოედანს.

ვიცი, სულ ახლოს სინიორიის მოედან-
ია, სადაც დგას მიქელ-ანჯელოს „დავი-
თის“ ტიტანური სკულპტურა. სინიორიის
მოედანზეა მედიჩების ყოფილი რეზიდენ-
ცია, აქამდე ცნობილი მუზეუმი — პა-
ლატო ვეკიო და სურათების სახელგანთ-
ქმული გალერეა — უფიცი, რომელსაც
ამშვენებს ლეონარდო და ვინჩის, რა-
ფაელის, მიქელ-ანჯელოს, ბოტიჩელის,

ტიციანის, ჯორჯონესა და სხვა დიდოს-
ტატთა გენიალური ქმნილებანი. მაგრამ
დრო აღარ რჩება და სწრაფად ვბრუნ-
დები უკან, რათა თანამგზავრ ტურის-
ტებთან ერთად შემდეგ საფუძვლიანად
დავთვალიერო იგი.

ნასაუზმევს ვსხდებით ავტობუსში და
მივმგზავრებით ქალაქის დასათვალიე-
რებლად. თვალი და გონება ვერ ასწრებს
ყველაფრის აღქმას, ჩაწერაზე ხომ ლაპა-
რაკიც ზედმეტია. ფოტომოყვარულები
ადგილზე ცმუკავენ, ხან მარცხნივ, ხან მა-
რჯვნივ აწყდებიან ფანჯრებს. ლენა გვა-
მშვიდებს, რომ ამ ადგილებს ხვალ ფე-
ხით დავივლით. ჩვენ, ცოტა არ იყოს,
შუროთ შევცქერით ეტლებს. მოსიერნე-
ებს შეუძლიათ ყველაფერი საფუძვლია-
ნადაც დაათვალიერონ და იმდენი სურა-
თი გადაიღონ, სანამ ფირი ეყოფათ.

ერთ გზაჯვარედინზე მოძრაობა შეფე-
რხდა. ჩვენს წინ გამოჩნდა დემონს-
ტრანტა კოლონა. ზოგიერთს ხელში
პლაკატი ეკავა. მძღოლი შემობრუნდა და
გავვიღიმა: „გაფიცულებია“. ჩვენ ცხოვ-
რებაში პირველად ვხედავთ გაფიცუ-
ლთა დემონსტრაციას და, რომ გამოვხა-
ტოთ ჩვენი სოლიდარობა მათდამი, უფ-
რო ომახიანად ვმღერით „მოსკოვურ სა-
ლამოებს“. გაფიცულები ღიმილით გვიქნე-
ვენ ხელს, გაიძახან: „ჩაო!“, „სალუტი!“.
რამდენიმე ახალგაზრდა გამოეყო დემონ-
სტრანტთა რიგებს, ავტობუსთან მოიბრ-
ნა და მოგვაჩეჩა მოყვითალო ნაბეჭდი
ფურცლები. ლენა გვითარგმნის: გაფიც-
ნენ ქალაქის ტელეფონის მუშაეები. ფირ-
მა მათ ითხოვს სამსახურიდან იმ მოტი-
ვით, რომ არ არის სამუშაო, მაშინ როცა
მცხოვრებლები წლობით ელიან ტელე-
ფონის დადგმას. გაფიცულები მოუწოდე-
ბენ მოსახლეობას, მხარი დაუჭირონ მათ.

მიაბიჯებენ გაფიცულთა ბოლო რიგე-
ბი. მსვლელობა მთავრდება პოლიციის
ორი მანქანით. წესრიგის დამცველნი ჯე-
რჯერობით შორიდან ადევნებენ თვალ-
ყურს გაფიცულთა მოქმედებას. მოძრაო-
ბა განახლდა და ჩვენც განვაგრძობთ გზას.

სამახსოვროდ ვინახავთ გაფიცულთა პროკლამაციას.

გზადაგზა ვჩერდებით, რათა დავათვალიეროთ განსაკუთრებით ღირსშესანიშნავი ადგილები. წმინდა ლორენცოს ეკლესიასთან გადმოვდივართ ავტობუსიდან. მის გვერდითაა მედიჩების კაპელა მიქელანჯელოს განთქმული შედევრებით. დამთვალეირებლები შედიან და გამოდიან სათითოდ, მბრუნავი კარებით. ისმის მონოტონური კაკუნი. მუზეუმებსა და სამხატვრო გალერეებში სპეციალური მოწყობილობა ავტომატურად ითვლის დამთვალეირებლებს შესვლისას და გამოსვლისას, რათა ღამით არაფერი დარჩეს შიგ. როგორც გვითხრეს, იტალიაში არცთუ იშვიათია სურათების გატაცების შემთხვევა.

კაპელის დიდებულ დარბაზებში ჩვენ ვნახეთ მიქელანჯელოს ალფგორიული სკულპტურები — „დილა“, „სალამო“, „დღე“ და „ღამე“, მედიჩების საგვარეულო სარკოფაგები. გენიალურმა სკულპტორმა თავის ამ ქმნილებებში ალფგორიულად გამოხატა ხალხის ფიქრი და მისწრაფება, დღე-ღამის ცვალებადობაში ასახა დაკარგული თავისუფლებით გამოწვეული წუხილი და ამასთან ნათელი მომაჯლის ღრმა რწმენა.

...დანტე და ლეონარდო და ვინჩი, მიქელანჯელო და გალილეო გალილეი, როსინი და ფოსკოლო... ყველა ესენი ცხოვრებითა და შემოქმედებით მჭიდროდ არიან დაკავშირებული ფლორენციასთან და მათი ნეშტები დღეს განისვენებენ წმიდა ჯვრის ეკლესიაში.

საბედნიეროდ, ჩვენ ეკლესიაში მოგზავლით დახურვის წინ და ამიტომ შიგ შედარებით ნაკლებად ირეოდა ხალხი. მე დავაბიჯებდი მყუდრო სიგრილეში და შევყურებდი საოცარ აკლდამებს. აღტაცებას იწვევდა არა სარკოფაგთა მხატვრული სიდიადე, არამედ ამ ადამიანთა ნიჭი და რწმენა, რამაც ეკლესიის მსახურთ მათ წინაშე ქედი მოახრევეს პატივისცემისა და აღიარების ნიშნად. განა კათო-

ლიკურმა ეკლესიამ არ დასაჯა დიდი გალილეი, ციური სამყაროს მესაიდუმლო? ეკლესიის აღვირახსნილობას კიცხავდამუდამეამ „საიდუმლო სერობის“ ავტორი, დიდი ჰუმანისტი ლეონარდო და ვინჩი. დანტე ალიგიერიმ ერთ-ერთმა პირველმა გადალახა ასკეტური შეხედულება ბუნებასა და ადამიანზე (ჩვენი რუსთაველის შემდეგ), სასტიკად გაილაშქრა პაპიზმისა და ფეოდალური იერარქიის წინააღმდეგ. ამისათვის „ღვთაებრივი კომედიის“ ავტორი განდევნეს კიდევ ფლორენციიდან. შემდეგ ფლორენციის ხელისუფალნი ბევრი ევედრნენ როვენელს (დანტე ქალაქ როვენაში გარდაიცვალა) მიეცათ მათთვის დიდი პოეტის ნეშტი, მაგრამ სასტიკი უარი მიიღეს. ახლა წმიდა ჯვრის ეკლესიაში მაინც დგას დანტეს სარკოფაგი და ეკლესიის წინ დანტეს ფიგურაცაა აღმართული. არაფერი ჰქონდათ საერთო ეკლესიასთან პოეტ-რევოლუციონერ უგო ფოსკოლოს და მხიარულ კომპოზიტორ როსინის. „სევილიელი დალაქის“ ავტორის სამარხის წინ უნებლიეთ წავიდილინე ფიგაროს არიზ, მაგრამ უმაღ წავიკენიტე ენა, რადგან შევამჩნიე, თუ როგორ შემომხედა იქვე მდგომმა ანაფორიანმა ბერმა, როგორც ჩანდა, ამ ეკლესიის მსახურმა, მან შემომხედა და... გამიღიმა. მომეჩვენა, თათქოს თვალიც ჩამიკრა. იგი ტუჩებს აცმატუნებდა და იქნებ გუნებაში ჩემთან ერთად მღეროდა მხიარული დალაქის არიას. ყველაფერი იცვლება ამ ქვეყნად!

...სამშობლოდან დაშორებულებმა თითქმის არ ვიცოდით ჩვენს ქვეყანაში მომხდარი ახალი ამბები. ეს მეტად ამაფორიაქებელი გრძნობაა. ამიტომ დახარბებული ვეცით საბჭოთა გაზეთებს, რომლებიც ჩვენ დავინახეთ მაგიდაზე „იტალიას სარ კავშირის“ საზოგადოების ფლორენციის სექციის ბიბლიოთეკაში. კარადებში ეწყო რუსული წიგნები. კედლებს ამშვენებდა საბჭოთა პლაკატები, ჩვენი კოსმონავტების სურათები, თვალსაჩინოებანი რუსული ენის შემსწავლელთათვის.

გესაუბრეთ სექციის პასუხისმგებელ მდივანს დანილო მაზის. იგი საკმაოდ გამართულად ლაპარაკობს რუსულად. იტალიელი კომუნისტები მოვლედ სთვლიან თავს, რომ იცოდნენ დიდი ლენინის ენა. სექციასთან შექმნილია რუსული ენის შემსწავლელი წრე. საღამოს ჩვენთან სასტუმროში დანილო მაზისთან ერთად მოვიდნენ ამ წრის წევრები, ახალგაზრდა კომუნისტები — ბანკის თანამშრომელი ჯანი ლაძარინი და ერთ-ერთი გამომცემლობის მუშაკი კარლო ბარნი. შესანიშნავი ბიჭები არიან. მაშინვე დავმეგობრდით. რუსულ-იტალიურად გაიბა გულითადი საუბარი. მათ გვაცნობეს, რომ ხვალ საღამოს ფლორენციის ერთ-ერთი რაიონის სახალხო სახლში აპირებენ ჩვენთან შეხვედრას. ჩვენ, რა თქმა უნდა, სიხარულით დავთანხმდით.

...ამ საღამოზე არ ყოფილა არც საქმიანი პრეზიდენტი, არც მოხსენებები. შეკრებილები გველოდნენ ეზოში. უკრავდა მუსიკა და ახალგაზრდები ცეკვავდნენ. გარშემო ისხდნენ დარბაისელი მოხუცები. უმეტესობა ძველი კომუნისტები და ყოფილი პარტიზანებიაო, გვითხრა მაზიმ. ეს სახალხო სახლი ცნობილი იტალიელი პარტიზანის ვირჯილიო სანტის სახელს ატარებს. ჩვენს გამოჩენას ტაშით შეგებნენ. ჭკუფ-ჭკუფად შემოვუსხედით მრგვალ მაგიდებს. მაგიდებზე მაშინვე გაჩნდა მუცელგამობერილი დაწული ბოთლები „კიანტი“ და ჭიქები. გაცნობა ღვინის სმით დაიწყო. ძალზე მინტერესებდა ღვინის სმის იტალიური წესი. არავითარი დაძალება, არავითარი ჭიქის გამოცლა უკანასკნელ წვეთამდე. თვითელი სვამს, რამდენიც სურს. მხიარული განწყობილება კი ყველას ერთნაირად გვეუფლება. ღვინომ აგვიხსნა ენა და თანდათან იბმება საუბარი. კარლო ბარნი გვიწევს თარჯიმნობას. რკინიგზელი ალბერტო ჩიოლი აღტაცებით მიახლოებს, თუ როგორ იმოგზაურა საბჭოთა კავშირში, ხოლო ლენინგრადში ხელი ჩამოართვა „თვითონ იური გაგარინს“. ჩვენს მაგა-

დასთან მოდის ტანმაღალი ჯალარა და სვამს საბჭოთა ხალხის სადღეგრძელოს, რომელმაც იგი გაათავისუფლა ფაშისტურ საკონცენტრაციო ბანაკიდან.

მასპინძლები დიდ ინტერესს იჩენენ საბჭოთა ადამიანების ცხოვრებისადმი. განსაკუთრებით ბევრს მეკითხებოდნენ საქართველოზე, რადგან ჩვენს შორის ძალიან ბევრი რამ აღმოჩნდა საერთო. მე თან მქონდა ბათუმში გამოცემული წიგნი — პროფ. ნიკო ჭეიშვილის „ქართველი პარტიზანები ფაშისტებისაგან იტალიის გაათავისუფლებისათვის ბრძოლაში“. შიგ ფოტოდოკუმენტებიც იყო იტალიურ ენაზე. მასპინძლებმა გულით გაიხარეს, როცა შეიტყვეს, ოთხასზე მეტი ქართველი პარტიზანი იბრძოდა იტალიაში ფაშისტების წინააღმდეგ, ხოლო ქართველთა ერთი რაზმი მუსოლინის შეპყრობაშიც იღებდა უშუალო მონაწილეობას. ზოგიერთებს სმენოდათ ეს ამბავი, პირადად ენახათ ქართველები.

გარიბალდიზე ჩამოვარდა სიტყვა. მოვიგონე, თუ როგორ გულმხურვალედ თანაუგრძნობდნენ ილია ჭავჭავაძის „ივერია“ და იმდროინდელი ქართველი საზოგადოებრიობა იტალიელ პატრიოტთა განათავისუფლებელ ბრძოლას. გამოჩნდნენ მოხალისეებიც, რომლებიც მზად იყვნენ იარაღით ხელში ებრძოლათ გარიბალდიელთა გვერდით. ისიც ვუთხარი მათ, რომ გარიბალდის რომანი „კლელია“ დიდი ხნის წინათ ითარგმნა საქართველოში. რახან ასე გყვარებიათ ქართველებს ჩვენი გარიბალდი, მისი სურათი მაქვს სახლში და სამახსოვრედ მოგიძღვნი, მითხრა ალბერტო ფალერინიმ. მაგრამ ჩვენ დილაადრიან მივემგზავრებოდით ფლორენციიდან და ალბერტომ ჩემი მისამართი დაიწერა, გამოგვიგზავნიო (მართლაც, დაბრუნებისთანავე მივიღე ალბერტო ფალერინისაგან ბარათი და დაპირებული საჩუქარი).

ერთი ჩვენი თანამესუფრე, პატარა, მთლად გათეთრებული მოხუცი დიდხანს შეჰყურებდა, თუ როგორ ცეკვავდნენ

მალს იტალიელი ჭაბუკი და რუსი ქალი-
შეილი, შემდეგ მომიბრუნდა და მითხრა:

— მათ დღეს გაიცნეს ერთმანეთი, მა-
გრამ შეხედეთ, როგორ შეთანხმებულად
ცმკვავენ, თითქოს საგანგებოდ სწავლობ-
დნენ ამ ცეკვას. აი, ასე უნდა ესმოდეთ
ერთმანეთის ყველა ეროვნების ადამი-
ანებს, ასე შეთანხმებული და ლამაზი უნ-
და იყოს მათი ურთიერთობა.

არასოდეს დამავიწყდება, როცა რე-
ვოლუციის მაგვარი სანთებელათი მოუყი-
და დანილო მაზის სიგარეტს თბილისელ-
მა სტუდენტმა გია გოციელმა, მან სე-
რითულად თქვა:

— რა კარგი იქნება, რომ მალე მხო-
ლოდ ასეთი იარაღი დარჩეს მთელ მსო-
ფლიოში.

თითქოს არ ეგუებოდა ამ მომხიბვლელ
სადამოს, დანტესა და ლეონარდო და
ვინჩის, მიქელ-ანჯელოსა და როსინის
ქალაქს იარაღისა და ნგრევის ხსენება,
მაგრამ ამ ოციოდე წლის წინათ ორი-
ვემ — ფლორენციამაც და დანილო მა-
ზიმაც საკმაოდ იწვნიეს ომის სუსხი.

* * *

ძველთაგანვე ნათქვამია, რომ ყველა
გზა რომისაკენ მიემართება. და თუ რო-
მელიმე გზა მართლა მიიყვანს მგზავრს
ამ „მარადიულ ქალაქში“, კიდევ ათასამ-
დე გზა და ამდენივე თავსატეხი პრობ-
ლემა წამოიჭრება მის წინაშე — საით,
რომელ მხარეს წავიდეს, რა ნახოს პირ-
ველად და, საერთოდ, რა შეიძლება გაი-
შვტოს თვალშეუვლებლად, რადგან ოთხ-
ხუთ დღეში ყველგან მისვლა და ყველი-
ფრის ნახვა შეუძლებელია.

რომის ემბლემა კოლიზეუმი. იგი
ერთდროულად გამოხატავს სიძველეს, სი-
დიდეს და სიდიადეს. ზუსტად არავინ
იცის, თუ რატომ დაერქვა ამ ელიფსისე-
ბურ ამფითეატრს კოლიზეუმი — სიდი-
დისათვის („კოლოსიკა“ — კოლოსალური),
თუ იმიტომ, რომ მის მახლობლად ოდეს-
ღაც იდგა ნერონის ვეებერთელა ქანდა-
კება.

ვისმენ გილის საუბარს. უნვბლიეთ ვხუ-

ჭავ თვალებს და თითქოს ცოცხლდება
გონებაში ბავშვობიდან ღრმად აღბეჭ-
დილი ჯოვანიოლის „სპარტაკის“ სურათი
თები: ფარხმალიანი გლადიატორები, სი-
სლით მორწყული არენა, დაჭრილთა
განწირული მზერა... რომაელ მონათა მო-
მავალი ბელადი, მამაცი და ბავშვით
გულჩვილი სპარტაკი ვედრებით შესცქე-
რის არაადამიანურად მოღრიალე ამფი-
თეატრს. იგი მოითხოვს, რომ სპარტაკმა
უკანასკნელი, სასიკვდილო ლახვარი ჩას-
ცეს მისსავე ამხანაგს. ყველაფერი უნდა
გადაწყვიტოს დიქტატორის ზეალმართუ-
ლმა თუ ქვემოთ დაშვებულმა ცერათი-
მა...

ძალზე გაგვივიკირდა, როცა ჩვენთან
ლეგენდად ქცეულ სპარტაკზე თით-
ქმის არაფერია შემორჩენილი რომში —
არც ერთი სურათი, არც ერთი ძეგლი
მამინ, როცა უტვინო და სისხლისმსმელი
დიქტატორებიც კი უკვდავყოფილი არიან
გამოჩენილ დიდოსტატთა მიერ შექმნილ
ტილოებზე და მარმარილოში.

ჩვენ ყველაზე დიდხანს (ხუთი დღე)
დავყავით რომში, მაგრამ რატომღაც ყვე-
ლაზე ნაკლებად დამამახსოვრდა იგი. მა-
რთებულად შენიშნა დიდმა გოეთემ,
„რაც უფრო შორს გადიხარ ზღვაში, მით
უფრო ღრმადდება იგი. ასევე შეიძლება
ითქვას რომზეც“. შეიძლება იმიტომაც,
რომ უკვე საკმაოდ გადავიღალეთ, გაგვი-
ჭირდა ამ ვეება ქალაქის მთლიანი აღ-
ქმა, მაგრამ მისი ცალკეული ადგილები
ღრმად აღიბეჭდა მეხსიერებაში. ჩვენ
გმირულად ვიტანდით უძილობას, რომ
რამდენიმე საათით მეტხანს დავრჩენილი-
ყავით კორსოზე (რომის მთავარი ქუჩა)
და მის ორივე თავში მდებარე პიაცა დელ
პოპოლოსა და ვენეციის მოედანზე. სა-
ერთოდ, რომის აღქმა ძნელია ფანტაზი-
ის, წარმოდგენის გარეშე. ცოტა რამ მისი
წარსულიდანაც უნდა იცოდეთ, თუ არა
მნახველი იქნებ შეცდომაშიც შეიყვა-
ნოს პატარა მოედანმა, რომელიც „ყვავი-
ლების მიწდრის“ სახელს ატარებს. ერთ
ღროს კი პაპის მთავრობა აქ სჯიდა ვრე-

ტიკოსებს, აქ გამუდმებით იდგა სახრჩობელა და გიზგიზებდა კოცონები. ამ მოედანზე 1600 წელს დასწევს ჯორჯანო ბრუნო.

რომში ყველაზე მეტად იგრძნობა ეკლესიის მსახურთა სიმრავლე. ყველა ნაბიჯზე მოჩანს შავი, ლურჯი, ყავისფერი და ალისფერი ანაფორები. სახედამანჭულ ბერებს უკან დასდევენ სულ ნორჩი ყმაწვილები. იტალიელი ბერები სრულებით არ ჰგვანან ეკლესიის მსახურთ ჩვენს წარმოდგენაში. თავდაპირველად გვიკვირდა, როცა ვხედავდით, თუ როგორი სისწრაფით დააქროლებდნენ ანაფორავეცილი კაპუცინები მოტოროლებს ვიქტორ ემანუელის პროსპექტზე.

რომი თანამედროვე ქალაქის იერს იღებს ღამით, როცა სიძველეთა ძეგლები სიბნელეში იძირება და ქუჩებს რეკლამებისა და მაღაზიათა ვიტრინების შუქი აჩირაღდნებს. რომაელთა უმეტესობა კაფეებსა და ბარებში ატარებს საღამოს. ისინი საათობით უსხედან პირდაპირ ქუჩებში გამოდგმულ მრგვალ მაგიდებს და შეექცევიან მსუბუქ ვახშამს, შავ ყავას და გამაგრებელ სასმელებს. ბარებში ტელევიზორები დგას და ეს მეოცე საუკუნის ყველაზე პოპულარული გასართობი სწევს წიგნის, გაზეთისა და კინოს მაგიერობას. რა თქმა უნდა, რომში შესანიშნავად მოწყობილი კინოთეატრებია. ერთერთ მათგანში ღამის სენსებზე ავტომატურად ორ წუთში გადაიხადა მთელი სახურავი. დარბაზებში, როგორც წესი, თამბაქოს ეწევიან. სენსები განუწყვეტლივ მისდევს ერთმანეთს. ეკრანებზე ჭარბობს განგსტერულ-კავბოური ფილმები და ეგრეთწოდებული „სტრეპტიზები“, რომლებიც უჩვენებენ ვარიეტებისა და კაბარეების პორნოგრაფიულ ცხოვრებას. ასეთ ფილმებს თვითონ იტალიელები ათვალისწინებით უყურებენ, კინოთეატრებში დიდი ხალვათობაა.

იტალიაში გამგზავრების წინ ერთმა ჩემმა თბილისელმა მეგობარმა — მხატვარმა გივი ცერაძემ, რომელმაც მანამ-

დე იმოგზაურა ამ ქვეყანაში, მითხრა, თუ ბედმა გაგიღიმა და რომში ყოფნისას „აიდას“ წარმოადგენენ კარაკალის თეატრში, უთუოდ დაესწარით დავვირჩა იღბალი. მრავალჯერ და ბევრგან მინახავს „აიდა“, მაგრამ ასეთი არასოდეს. რომის საოპერო თეატრი ზაფხულობით ღია ცის ქვეშ. კარაკალის თეატრებში უჩვენებს სპექტაკლებს. სცენა მოწყობილია ანტიკური ნანგრევებისა და კვიპაროსების ფონზე. რამდენიმე ათასი მაყურებელი ამფითეატრში ზის. ვარსკვლავებით გაჩახჩალებული ცა და მიფარს შუქი აორკეცებს შთაბეჭდილებას. მომღერალთა ხმებს აძლიერებენ მიკროფონები. საუცხოოდ უღერს სამასკაციანი გუნდი და ორკესტრი. წარმტაცია მოცეკვავეთა ხელოვნება. სცენაზე დაბოტებენ ორკუზიანი აქლემები. გამარჯვებული რადამესი ოთხცხენიანი ეტლით შემოგრიადლება მოედანზე... დიდებული, დაუვიწყარი სანახაობაა.

ჩვენ რომიდან მივემგზავრებოდით შთაბეჭდილებებით და ნანახ-მოსმენილით დაღლილნი და გონებადამძიმებულნი. ჩვენი მარშრუტი მიემართებოდა სამხრეთისაკენ, სადაც გველოდა ნეაპოლი, პომპეა და სამდლიანი დასვენება სორენტოსა და კაპრის ლაქვარდოვან სანაპიროზე.

* * *

— ჩვენთან ამბობენ, იხილავ ნეაპოლს და შემდეგ შეგიძლია მოკვდეთ, — გვითხრა ავტობუსის მძღოლმა და იმავე წუთს თითქოს ვეება ფარდა გადაიწიაო, მოსახვევის იქით გამოჩნდა მთელი ნეაპოლის თვალწარმტაცი პანორამა, შორს გატყორცნილი სანაპირო, ანძებით ჩახერგილი ყურე.

მაგრამ, როგორც კი დავეშვიტ ქვემოთ, და ის იყო სანაპიროზე უნდა გავსულიყავით, მძღოლმა რაღაც უთხრა ლენას, მანაც თანხმობის ნიშნად თავი დაუქნია და ავტობუსმა მკვეთრად მოუხვია მარცხნივ. თითქოს კიდევ ერთი ფარდა გადაიხსნაო, ჩვენ აღმოვჩნდით სულ სხვა ნეაპოლში, ქალაქში, რომელსაც აქამდე ვიცნობდით მოგზაურთა ჩანაწერებით,

იტალიელ ნეორეალისტთა ფილმებითა და ელჟარდო დე ფილიპოს კემპარიტად ხალხური, ეროვნული თეატრით: ძველებური, ვიწრო ქუჩებით მხოლოდ ნეაპოლისათვის დამახასიათებელი სურათებით. სახლების წინ გამოფენილი მრეცხავი ქალები და ქუჩების გარდი-გარდმო გაკიდული თეთრეული. ნარეცხი წყალი იღვრება პირდაპირ ქუჩაში. უამრავი ბავშვი ფუსფუსებს გარშემო. მეწვრილმანეთა დახლებზე ერთმანეთშია არეული სანოვაგე და სამრეწველო საქონელი. აქამდე არასოდეს არ აღწევს მზის სხივები. ეს შავგვრემანი მამაკაცები ირუჭებიან ზღვაზე, რომელიც მათ კვებავს.

ჩვენ შევედით ნეაპოლში „კულისებიდან“.

ავტობუსი ჩერდება ერთ-ერთი კაფეს წინ. აქ გველოდება სადილი. გადმოვდით თუ არა, მაშინვე აღმოვჩნდით საოცრად ცნობისმოყვარე შავტუხა ბავშვებში. ვურიგებთ სამკერდე ნიშნებს. ისინი საღდაც გარბიან და თითოს მოჰყავს ათამდე ამხანაგი. ძლივს ვარღვევთ მათ რკალს და შევდივართ კაფეში.

ნეაპოლი განთქმულია მაკარონის წარმოებით და, რა თქმა უნდა, აქაც სპაგეტით გვიმასპინძლებიან. საიდანაც გვესმის ვიოლინოს ნაზი ჰანგები. მოხუცი კაცი, მუსიკოსის შთაგონებული მზერითა და მხრებზე დაყრილი ჭაღარა თმებით, უახლოვდება ჩვენს მაგიდას და იწყებს სიმღერას. „სანტა ლუჩია!“ ჩვენ უხერხულობას ვგრძნობთ, რომ ეს დროული კაცი გვადგას თავზე და აღარ ვაციოთ, რა ვქნათ — მივიპატიჟოთ თუ გავაგრძოთ სადილობა. ყოველ შემთხვევაში, გარშემო მსხდომნი მას არ აქცევენ არავითარ ყურადღებას. მოხუცი ამთავრებს სიმღერას და ღიმილით შემოგვცქერის. ვიღებ ჯიბიდან რამდენიმე ლირას და უხერხულად ვუწვდი მას. მოხუცი უარის ნიშნად თავს აქნევს და მითითებს მკერდზე. ცოტათი გულს მომეშვა. მაშინვე ვიხსნი ნიშანს კოსმოსის გამოხატულებით და ვუწვდი მას. „სპასიბო“, — იღიმება მოხუცი, ჯდება კუთ-

ხეში და კიდევ დიდხანს გვიცქერის. მეც შევყურებ მას და ვფიქრობ: იქნებ, ამ მოხუცს უსმენდა თვით გორკი.

ვეება ავტობუსმა ძლივს დაადწია თავი დახლართულ ქუჩებს და შეეცადა აღმოვჩნდით სულ სხვა ნეაპოლში: ისტორიული კოშკებითა და მილიონერთა მარმარილოს სასახლეებით ნაგები მუნიციპალიტეტის მოედანი. უცნაური სანახაობა იპყრობს ყურადღებას: ანჯუის ჰერცოგის ციხე-სიმაგრის წინ ირევიან ქალ-ვაჟთა წყვილები შავი ფრაკებითა და თეთრი საქორწილო კაბებითა და ფატებით. პირველად გვეგონა, რომ იღებენ კინოფილმს. მძლოლი გვიხსნის, რომ ესენი ახლად ჯვარდაწერილები არიან. თურმე კვირადღეობით ასე კოლექტიურად იწერენ ჯვარს ნეაპოლში. დავთვალეთ თორმეტი წყვილი.

ნეაპოლში ყველგან ისმის „სანტა ლუჩია“. ასე ეწოდება სანაპიროსაც, რომელიც ზღვასთან თავდება გორაკების ამფითეატრი. აქ მცირე ხნით ვჩერდებით, რათა დავტყუთ მართლაც რომ თვალწარმტაცი სანახაობით. მთელი სანაპირო მოფენილია სუვენირებით მოვაჭრენით. ჰარბობს ნაირნაირი ნაკეთობა ნიჟარებისაგან. ხნიერმა ნეაპოლემა ლოკოკინები შემოგვთავაზა. რა თქმა უნდა, ყველამ უარი თქვა. მასპინძელს გაუკვირდა, ნუთუ ზღვასთან არც ერთი არ ცხოვრობთო. წამომცდა, მე ზღვისპირა ქალაქიდან ვარ-მეთქი. მაშინვე ყველაზე დიდი ნიჟარა გახსნა, ლიმონის წვენი დააწვეთა ლოკოკინას და გამომიწოდა. რაღას ვიზამდი, ზღვისპირელთა სოლიდარობის ნიშნად გიახელთ ის ლოკოკინა და საკმაოდ მეგემრეილა.

ამ დროს ნავი მოგვადგა. მენავემ შიგ ყურეში აღმართული ციხე-კოშკისაკენ მიგვითითა და შემოგვთავაზა, იქითკენ გასეირნებას ხომ არ ინებებთო. უდროობა მოვიმიზეზეთ. ლოკოკინების გამოცდილმა — უმბერტომ გვითხრა, რე კოშკში, რომელსაც უცნაური ფორმისათვის „კვერცხის ციხე-სიმაგრეს“ ეძახიან,

თავის ცნობილ ღრეობებს მართავდა რომელი ფეოდალი ლეკულო. ისიც დასძინა, ბევრი გამოჩენილი ადამიანი დაიღუპა იქ, მათ შორის კამპანელაცო.

გავდივართ ნეაპოლიდან და სანაპიროს გასწვრივ სორენტოსაკენ მივემართებით. მხარმარცხნივ აზიდულა ოდესღაც მრისხანე და ცეცხლისმფრქვეველი, ამჟამად კი საოცრად უწყინარი, კონუსისმაგვარი ვეზუვი. ცხრამეტი საუკუნის წინათ მისმა ლავამ იმსხვერპლა სამი ანტიკური ქალაქი. ჩვენ ვინახულებთ ერთ-ერთ მათგანს — გაქვავებულ პომპეის.

* * *

...სორენტო! ეს პატარა ქალაქი ყველას ხიბლავს თავისი ადგილმდებარეობითა და შეუდარებელი სილამაზით, მაგრამ თვით სორენტოსა და სორენტოელებს ვერაფრით გააოცებთ. მათ უნახავთ ბევრი გამოჩენილი ადამიანი — ბაირთნი და ვალტერ სკოტი, ვაგნერი და ალექსანდრე დიუმა, ვერდი და ლონგფელო, კუპერი და ოსკარ უაილდი, ნიკშე და გრიგი, სტენდალი და ბიჩერ-სტოუ...

სორენტოში ცხოვრობდა და ქმნიდა თავის შესანიშნავ „იტალიურ ზღაპრებს“ მაქსიმ გორკი.

სორენტომ ნახა დიდი ლენინი.

კუნძულ კაპრზე, რომელიც სორენტოდან დაახლოებით საათნახევრის სავალზეა, გვიჩვენებს სახლი, სადაც ცხოვრობდა მაქსიმ გორკი და სადაც დიდ პროლეტარულ მწერალს ესტუმრა ვლადიმერ ილიას-ძე ლენინი.

მთელი მსოფლიოს ტურისტები ეტანებიან ამ კუთხეს. ამიტომაც, რომ აქ ყველაფერს ცეცხლის ფასი ადევს. იგარე სასმელი ან ნივთი, მაგალითად, რომისაგან განსხვავებით, კაპრზე სამმაგად და ზოგჯერ მეტად ფასობს!

ყველა სანახაობიდან განსაკუთრებით დაკავაშისოვრდა კაპრის სახელგანთქმული „ცისფერი მღვიმე“, რომელშიც შევედით ნავის ფსკერზე გაწოლილები. მღვიმეში ვიხილეთ ბუნების ისეთი საკვირველება, ფერთა ისეთი ზღაპრული

გამა, რომლის გადმოცემა არ ძალუძს არც სიტყვას, არც ფოტოსურათს და არც ფერად ფილმს.

სორენტოში ჩვენი ჯგუფი ცხოვრობდა პატარა პანსიონატში, რომელსაც ჰქვია „კაპუცინები“. სასტუმროს პატრონს სინიორ სალვადორეს ეს შენობა უჭირავებია ეკლესიის მსახურთაგან და სახვლიც მათ პატივსაცემად შეურქმევია. ჩვენს გარდა, აქ ცხოვრობენ ფრანგები, ინგლისელები, გერმანელები... სალვადორე ყოველთვის ვერ უსრულებს კაპრიზებს მდიდარ და თავნება ტურისტებს და ჩვენთან ჩივილით იოხებს გულს. სალვადორეს შვიდსულიანი ოჯახი ემსახურება მთელ სასტუმროს. სხვების დასაქირავებლად სახსრები არ ჰყოფნით და წელზე ფეხს იდგამენ, როგორმე თავი რომ გაიტანონ. ბარტოლო ჩივის, რომ ძალზე უძნელდება მდიდრული ოტელების მეტოქეობა.

ერთ საღამოს, პომპეიდან დაბრუნებულნი, პოლში ვზივართ და ვისვენებთ. გაიღო კარები და პირდაპირ ჩვენკენ გამოეშარათა ზნიერი სანდომიანი ქალი. უკან ტანმორჩილი შეგვეკრემანი კაცი მოჰყვებოდა. ქალი მოგვიანლოვდა, ერთხანს გვიტყირა და შემდეგ წყნარად წარმოთქვა: — „გამარჯობათ. მე რუსი ვარ“. ეს თქვა და ალელვებული სავარძელზე ჩამოჯდა. მამაკაცი, ალბათ, ქმარი, იდგა და ღიმილით შემოგვეცქეროდა.

შემდეგ, ცოტათი რომ დამშვიდდა, ქალი გვეცნო და გვიამბო თავისი ისტორია. იაბლონსკები ოდესაში ცხოვრობდნენ. ოცდაათიან წლებში ლენამ გაიცნო ნეაპოლიდან ჩამოსული გემის კაპიტანი და ცოლად გაჰყვა მას. შემდეგ კაპიტანი გარდაიცვალა და ლენა ხელმეორედ გათხოვდა ნეაპოლელ ნავსადგურის ჩინოვიკზე, იმ კაცზე, რომელიც მას თან ახლდა.

— წუხელ ჩვენი სახლის წინ მომესმა რუსული ლაპარაკი. — გვითხრა მან. — მთელი ღამე არ მიძინია. მე ხომ თითქმის ხუთი წელია არც ერთ რუსს არ

შეგვედრებოდა. ამ დღით შევიტყვე, რომ თქვენ „კაპუცინებში“ ცხოვრობთ. შემდეგ მათ შინ მიგვიპატიჟეს. სასტუმროს მახლობლად ცხოვრობდნენ ითხსართულიან სახლში. მაშინვე ვიგრძენით, რომ მოვხვდით საკმაოდ შეძლებულ ოჯახში. მასპინძლები დაუფარავი სიამაყით გვიჩვენებდნენ თავიანთ სახლკარს. დაგვაღვივინეს საკუთარ ვენახში მოწეული ღვინო. შემდეგ დაგვათავლიერებინეს ციტრუსოვანთა და ხეხილის ბაღი, ზერები.

მაგრამ ამ ერთგვარ თვითკმაყოფილებას იქით დიასახლისის ვამჩნევდით ნალევებს, სევდას მიტოვებულ სამშობლოზე. როცა სხვა სუვენირებთან ერთად მე მათ ვუსახსოვრე ფოტოალბომი თბილისის ხედებით (სხვათა შორის, ელენე სტანისლავოვნა ნაყოფია თბილისშიც და ბათუმშიც), დიასახლისმა კარადიდან გაღმალაგა რუსული წიგნები, გრამფირფიტები, „მატრიოშკები“ და, ასე გასინჯეთ, ომისდროინდელი წითელარმიული პაპიროსის კოლოფებიც კი. ერთი სიტყვით, ყველაფერი, რაც მას სამშობლოს აგონებდა.

ფრთხილად შევეკითხე დიასახლისს, ნუთუ ამ ოცდაათი წლის განმავლობაში ერთხელაც არ გაგიწიათ გულმა სამშობლოსაკენ-მეთქი. სახემოღრუბლულმა თქვა:

— მე ამაზე გოცნებობ ყოველ წელს. ხელსაც არაფერი გვიშლის, მაგრამ... — ელენე სტანისლავოვნა ჩაფიქრდა და დასძინა: — ჩემთვის კიდევ უფრო მძიმე იქნება ხელმოკრედ განშორება სამშობლოსთან.

...უკანასკნელ საღამოს გვიანობამდე ვისხედით სასტუმროს მინიატურულ ბაღში და ვტკბებოდით ზღვიდან ამოზოდული კაპრის შუქთა ციმციმით. ჩვენთან ერთად იყო ბარტოლო სალვადორე და ჩვენ ვსაუბრობდით ორ კვირაში ნაწილად იტალიურ ენაზე. ასეთი ღამე თავისთავად ითხოვდა მუსიკას და გაციკითხეთ, ტელევიზორი ან რადიომიმღები

ხომ არ მოგეძებნებათ სასტუმროში-თქო. ბარტოლომ მოგვიბოდიშა, აქ ტურისტები დასასვენებლად ჩამოდიან და სიწყენა არაა, რესამჯობინებენო. და კიდევ... და გვიმაღა, ტელევიზორი და რადიომიმღებიც ძალიან ძვირი ღირსო.

შემდეგ სალვადორე საღაც წავიდა და მცირე ხნის შემდეგ პოლიდან შემოგვესმა როიალის ხმა და გოგონას სიმღერა: „დაბრუნდი სორენტოში“...

იქითკენ გავემართეთ. ვხედავთ, როიალს უზის თვით ბარტოლო და მის აკომპანემენტზე მღერის მასპინძლის ქალიშვილი — თორმეტი წლის ნია.

სალვადორე აქვთ გაღმოგვხედავდა და გაგვიღიმებდა. ვგრძნობდით, ეს იმპროვიზებული კონცერტი მან მოაწყო ჩვენს პატივსაცემად.

მღეროდა ნია გატაცებით, მთელი გრძნობით და მისი სიმღერები, რომლებიც ჩვენ მანამდე მრავალჯერ მოგვესმინა, მით უფრო მომხიბვლელად ჟღერდა აქ, სორენტოში, საიდანაც ისინი მოედო მთელ ქვეყანას.

სასტუმროში ისმოდა მხოლოდ ნიას სიმღერა. აქეთკენ მოემართებოდნენ სასტუმროს ბინადარი და ყველანი — ფრანგები, რუსები, გერმანელები, ინგლისელები, ქართველები, შვედები, იტალიელები — ვუღიმოდით ერთმანეთს და, ალბათ, ყველანი გუნებაში თავის ხმას აყოლებდა ნიას წკრიალა ხმას.

შემდეგ ვმღეროდით ყველა და არავინ არ ფიქრობდა ძილზე.

მეზობელ სახლში, ალბათ, არ ეძინა ელენე სტანისლავოვნას და თრთოლვით ისმენდა ჩვენებურ „მოსკოვურ საღამოებსა“ და „სულიკოს“.

* * *

მეორე დღით დავტოვეთ სორენტო. იმავე გზით, მხოლოდ ამჯერად უკან, სამხრეთიდან ჩრდილოეთით, გადავსერეთ იტალია. თვალის ერთი გადავლებით ვეთხოვებოდით ქალაქებს, სადაც ჩვენ ღაყავით დაუფიწყარი ორი კვი-

რა — ნეპოლი, რომი, ფლორენცია, ვენეცია, ბოლონია...

საზღვრისპირა თარეზიოში გამოგვემშვიდობა ჩვენი ლენა. ეს პატარა ქალი იდგა სადგურის ბაქანზე, დიდხანს გვიქნევდა ხელს და მის შავ თვალეში ბრწყინავდა ცრემლი.

ალბების გვირაბებში საშინელი სისწრაფით მიჰქროდა მატარებელი და თვითელი ჩვენგანი ფიქრობდა იტალიაში ნანახსა და განცდილზე.

და ჩვენ კიდევ ვფიქრობდით იმაზე, რაც უნდა გვენახა და ვერ ვნახეთ ამ კონტრასტების ქვეყანაში.

ჩვენ ვერ შევხვდით ჩოჩიის ხრიოკებზე მცხოვრებ გლეხებს და მხოლოდ სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ შევითყვეთ, სწორედ იმ ხანებში იქაურობა მოცული იყო გაფიცებითა და გლეხთა გამოსვლებით.

ჩვენ არ ვყოფილვართ სამხრეთის რაიონებში და აღშფოთებულნი ვისვენდით ნეპოლიდან დამგზავრებული პალერმოელის ნამბობს სიცილიელ „მაფიათა“ სისხლიან თარეზზე, რომლის ალაგმვა ვერაფრით ვერ მოახერხა იტალიის მთავრობამ.

ჩვენ არ გვინახავს ვენეცია შემოდგომის წვიმების დროს, როცა წყლით იმერება ქვედა სართულებში მცხოვრებთა ბინები.

ჩვენ არც იმ ადგილებში ვიყავით, სადაც იტალიელებთან ერთად სისხლს ღვრიდნენ ფაშისტთა წინააღმდეგ მებრძოლი საქართველოს შვილები.

კიდევ ბევრი რამ არ გვინახავს იტალიაში, რასაც, სამწუხაროდ, არ ითვალისწინებდა ჩვენი ტურისტული მარშრუტი.

...ალბებში მიჰქროდა მატარებელი და ბორბლების დაგდავში თითქოს გვესმოდა სალვადორეს გოგონას ნიას სიმღერა — „დაბრუნდი სორენტოში“... ეს სიმღერა კვლავ გვეპატიებოდა იტალიაში და, თუ ჩვენ ისევ ვეწვევით იტალიას, ძალიან გვინდა, ვნახოთ ყოველივე, რაც არ გვინახავს და კიდევ ის, რომ ეს ქვეყანა იყოს უკეთესი, ვიდრე ახლა.

რომში არის შადრევანი, რომელშიც ყველა, ვისაც სურს კვლავ დაბრუნდეს იტალიაში, ტრადიციულად აგდებს მონეტებს.

ჩვენც ჩავაგდეთ მონეტები ამ შადრევანში.

გრიგოლ ბაბილოძე

განუხრელი კულტურული აღმავლობის გზაზე

ოცი წელი გავიდა საბჭოთა კავშირ-
ჩეხოსლოვაკიის მეგობრობის, ურთი-
ერთდახმარებისა და ომისშემდგომი თა-
ნამშრომლობის ხელშეკრულების დადე-
ბის დღიდან, რომელმაც უდიდესი რო-
ლი შეასრულა ჩეხი და სლოვაკი ხალ-
ხების ცხოვრებაში.

1945 წლის 9 მაისს საბჭოთა კავშირის
მიერ ფაშისტურ გერმანიაზე საბოლოო
გამარჯვების შედეგად ჩეხოსლოვაკიის
ხალხებმა მიიღეს თავისუფლება და გა-
ნახორციელეს მთელი რიგი დემოკრატი-
ული გარდაქმნები. ეს გარდაქმნები წა-
რმოებდა პროლეტარიატსა და ბურჟუა-
ზიას შორის პოლიტიკური ძალაუფლე-
ბისათვის შეუპოვარი ბრძოლის ვითა-
რებაში, რაც დასრულდა 1948 წლის თე-
ბერვალში პროლეტარიატის ბრწყინვალე
გამარჯვებით. ჩეხოსლოვაკიის მშრო-
მელებმა თავისი კომუნისტური პარტიის
ხელმძღვანელობით გადაჭრით უკუაგდეს
რეაქციის ყოველგვარი ცდა აღედგინა

კაპიტალიზმი და გზა გაიკაფეს სოციალი-
ზმის მშენებლობისაკენ.

სახალხო მეურნეობის სოციალისტურ-
მა გარდაქმნამ მოითხოვა კვალიფიცი-
ური კადრების მომზადება, ახალი ინტე-
ლიგენციის შექმნა, რისთვისაც საჭირო
იყო სახალხო განათლების გარდაქმნა.

ჩეხოსლოვაკიის პროგრესული მასწავ-
ლებლობა ჯერ კიდევ ომამდე დიდი ხნით
ადრე იბრძოდა სკოლის დემოკრატიულ
საწყისებზე გარდაქმნისათვის, მაგრამ
ამოდ. სახალხო განათლების ძირეული
გარდაქმნა შესაძლებელი გახდა მხოლოდ
1948 წლის თებერვლიდან — რეაქციაზე
საბოლოო გამარჯვების შემდეგ. 1948
წლის 21 ივნისს ეროვნულმა კრებამ მი-
იღო კანონი ერთიანი სკოლის შემოღე-
ბის შესახებ. ამ კანონით ჩეხოსლოვაკი-
აში შემოღებულია სავალდებულო და
უფასო სწავლება ზოგადსაგანმანათლებ-
ლო რვაწლიან სკოლაში. რვაწლიან სკო-
ლებთან ერთად არსებობენ თერთმეტ-

წლიანი და საშუალო პროფესიული სკოლები, აგრეთვე უმაღლესი სასწავლებლები. იმ ბავშვებისათვის, რომელთა მშობლები დღით დაკავებული არიან საზოგადოებრივი შრომა-საქმიანობით, სკოლების უმრავლესობაში შექმნილია განაგრძილებული დღის კლასები. გარდა ამისა, შექმნილია მთელი რიგი საღამოს სკოლები და კურსები მუშა და გლეხი ახალგაზრდობისათვის, სადაც ისინი იღებენ საშუალო განათლებას. ფართოდაა განვითარებული დაუსწრებელი საშუალო და უმაღლესი სწავლება.

სახალხო მთავრობის შეუწყნებელი ზრუნვის შედეგად სისტემატურად იზრდება სკოლებისა და მოსწავლეთა რიცხვი. ასე, მაგალითად, თუ 1937 წელს ჩეხოსლოვაკიაში იყო 1.368 ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა, 1950 წლისათვის არსებობდა 1.839, ხოლო 1956 წელს — 9.259 სკოლა, ე. ი. დაახლოებით შვიდჯერ მეტი, ვიდრე 1937 წელს.

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში სხვა საგნებთან ერთად ისწავლება რუსული ენა და სსრ კავშირის კონსტიტუცია.

გარდა სკოლებისა, რუსული ენის შესწავლა წარმოებს სპეციალურ სახალხო კურსებზე. მარტო ერთ — 1955 წელს სახალხო კურსებზე ფაბრიკა-ქარხნებში, დაწესებულებებში, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებში რუსულ ენას სწავლობდა 216 ათასი კაცი.

სახალხო განათლების მნიშვნელოვან როლს წარმოადგენს სკოლამდელი აღზრდა. აღსანიშნავია, რომ რევოლუციამდე ჩეხოსლოვაკიაში თითქმის არ არსებობდა ბავშვთა ბაგები, 1959 წელს კი იქ მუშაობდა ორმოცი ათასი ბავშვთა ბაგა. სახელმწიფო ყოველწლიურად ზრუნავს აგრეთვე საბავშვო ბაღების ქსელის გაფართოებისათვის.

სწრაფი ტემპით ვითარდება უმაღლესი განათლება. ბურჟუაზიულ ჩეხოსლოვაკიაში იყო ცხრა უმაღლესი სასწავლებელი. 1956 წლისათვის კი მათი რიცხვი გაიზარდა ორმოცამდე. ბევრ უმაღლეს

სასწავლებელთან შექმნილია სოლამოს და დაუსწრებელი განყოფილება. სხვათა შორის, ცალკე არსებობს რუსული ენის ინსტიტუტი. საგულისხმოა, რომ სტუდენტთა რაოდენობის მხრივ, ყოველ 100 ათას მცხოვრებზე გაანგარიშებით, ჩეხოსლოვაკიას სსრ კავშირის შემდეგ მეორე ადგილი უკავია მსოფლიოში.

განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობას მოზრდილ მოსახლეობაში. ამას მოწმობს კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებათა ფართო ქსელის შექმნა და მისი განუხრელი გაფართოება. რესპუბლიკის უდიდესი ბიბლიოთეკა კომენსკის სახელობის სახელმწიფო ბიბლიოთეკა. გარდა ბიბლიოთეკა-სამკითხველოებისა, არსებობს სხვადასხვა ტიპის 380 მუზეუმი და ოცდაოთხი სამხატვრო გალერეა. მუზეუმებს შორის განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს პრაღის ეროვნული მუზეუმი, ეროვნული სამხატვრო გალერეა, ეროვნული ტექნიკური მუზეუმი, ლენინის, დვორჟაკისა და სხვათა მუზეუმები.

ფართოდ ვითარდება თეატრალური და მუსიკალური კულტურა. ჩეხოსლოვაკიაში არის 76 სტაციონარული თეატრი, მათ შორის თორმეტი საოპერო.

ბურჟუაზიულ ჩეხოსლოვაკიაში 1948 წელს იყო მხოლოდ თვრამეტი თეატრი, აქედან სლოვაკიაში სამი. 1956 წელს კი სლოვაკიაში უკვე თერთმეტი დრამატული თეატრი მუშაობდა. არა მარტო ქალაქებში, არამედ სოფელ ადგილებშიც შექმნილია და მოქმედებს ბევრი შესანიშნავი პროფესიული და თვითმოქმედი კოლექტივი. მარტო დედაქალაქ პრაღაში ჯერ კიდევ 1956 წლისათვის იყო 10-მდე დიდი თეატრი.

უკანასკნელ წლებში დიდად წავიდა წინ ჩეხოსლოვაკიის კინემატოგრაფია, რომელმაც შექმნა მრავალი ცნობილი ფილმი. რესპუბლიკაში 1955 წლისათვის იყო ოთხი ათასი სტაციონარული კინოთეატრი და ცამეტი ათასი ხმოვანი სა-

პროექტით აპარატი. პრაღაში, ბრატი-
სლავაში, ბრნოში და სხვ. მუშაობს კი-
ნოსტრუდები, ხოლო პრაღაში — კინემა-
ტოგრაფიის ინსტიტუტი. მარტო ერთ —
1954 წელს ჩეხოსლოვაკიის კინემატო-
გრაფიულმა მრეწველობამ გამოუშვა 529
დოკუმენტური და მეცნიერულ-პოპულა-
რული კინოფილმი. ამ ფილმებში ასახუ-
ლია ახალი ცხოვრება, ახალი საზოგადო-
ებრივი ურთიერთობანი, ხალხთა მეგო-
ბრობა, მშვიდობისათვის ბრძოლა და
სხვ.

ასევე დიდი მიღწევებია მოპოვებული
ქვეყნის რადიოფიკაციის საქმეში. საქმა-
რისია აღინიშნოს, რომ რესპუბლიკაში
ყოველ სამ-ოთხ მცხოვრებზე 1961 წელს
მოდიოდა ერთი რადიომიმღები.

სახალხო ხელისუფლება ყოველმხრივ
უწყობს ხელს ჩეხებისა და სლოვაკების
ეროვნული მუსიკალური კულტურის გა-
ნვითარებას. ჩეხოსლოვაკია ცნობილია
ბრწყინვალე მუსიკოსებით და კომპოზი-
ტორებით, რომლებიც ქმნიან შესანიშნავ
ნაწარმოებებს. მუსიკისა და ქორეოგრა-
ფიული ხელოვნებისადმი დიდი სიყვარ-
ულის მატყვენებელია ეროვნული საოპე-
რა თეატრისა და სახალხო არმიის თარ-
თოდ ცნობილი ანსამბლის შექმნა.

სწრაფად განვითარდა და აყვავდა მე-
ცნიერება, ლიტერატურა და ხელოვნება.
ძველ ჩეხოსლოვაკიაში თითქმის არ იყო
სამეცნიერო დაწესებულებები, ხოლო
1953 წლისათვის მათი რიცხვი 48-მდე
აღწევდა, რომლებშიც მუშაობდა 1.619
მეცნიერი თანამშრომელი. 1952 წელს
შექმნა ჩეხოსლოვაკიის მეცნიერებათა
აკადემია 90-მდე სამეცნიერო დაწესე-
ბულებით, რომელთაც ხელმძღვანელო-
ბენ გამოჩენილი მეცნიერები. დაარსდა
აგრეთვე სლოვაკიის მეცნიერებათა აკა-
დემია.

ჩეხოსლოვაკიის უახლესი კულტურის
შექმნასა და მეცნიერების განვითარება-
ში დიდ როლს ასრულებს კავშირუთი-
ერთობა საბჭოთა კავშირთან, მისი კულ-
ტურის წარმომადგენლებთან. ჩეხოსლო-

ვაკიელ მეცნიერებს მჭიდრო კავშირ
აქვთ სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკა-
დემიასთან, რომლისგანაც ისინი ყოველ
თვის იღებენ ძმურ დახმარებას.

დიდი ყურადღება ექცევა ლიტერატუ-
რისა და საგამომცემლო საქმის განვი-
თარებას. ასე, მაგალითად, 1959 წელს
ჩეხოსლოვაკიაში გამოიცა 4.800 წიგნი
51 მილიონი საერთო ტირაჟით, 1960
წელს კი 5.818 წიგნი 59 მილიონამდე
ტირაჟით. 1955 წლისათვის ყოველ ერთ
მცხოვრებზე მოდიოდა 27 წიგნი. იგივე
ითქმის პრესის შესახებაც. რესპუბლი-
კაში გამოდის 688 სხვადასხვა გაზეთი და
ჟურნალი. ამას ემატება 1.282 საფაბრი-
კო-საქარხნო მრავალტირაჟიანი გაზეთი
და 269 სასოფლო გაზეთი.

მეცნიერება, კულტურა და ხელოვნება
სოციალისტურ ჩეხოსლოვაკიაში ვითარ-
დება თანამედროვეობის ყველაზე მოწი-
ნავე იდეების — მარქსიზმ-ლენინიზმის
იდეების საფუძველზე. მშრომელთა ფარ-
თო მასებში ბურჟუაზიული იდეოლოგიის
ყველა გავლენის აღმოფხვრისა და კო-
მუნისტური იდეების გავრცელების მიზ-
ნით ჩეხოსლოვაკიის კომუნისტური პარ-
ტია აწარმოებს უდიდეს მუშაობას. გან-
საკუთრებული ყურადღება ეთმობა კო-
მუნისტებისა და ყველა მშრომელის პო-
ლიტიკურ განათლებას. მრავალი ათასი
კაცი სწავლობს პოლიტსკოლებსა და
წრეებში, დამოუკიდებლად ან საღამოს
კურსებზე, სადაც ეცნობიან მარქსიზმ-
ლენინიზმის კლასიკოსების ნაშრომებს,
ეუფლებიან სკკპ და ჩეხოსლოვაკიის
კომუნისტური პარტიის ისტორიას. დიდი
ტირაჟით გამოდის კ. მარქსის, ფ. ენგელ-
სის, ვ. ლენინის, ნ. ხრუშჩოვის თხზუ-
ლებები.

ჩეხმა და სლოვაკმა ხალხებმა შედარე-
ბით მოკლე ისტორიულ დროში მოიპო-
ვეს შესანიშნავი მიღწევები სამეურნეო,
პოლიტიკური და კულტურული ცხოვ-
რების ყველა დარგში. ახლა სოციალის-
ტური ჩეხოსლოვაკია კულტურისა და
განათლების განვითარების მხრივ ერთ-

ერთ პირველ ადგილზეა მსოფლიოში.
ისე, როგორც ყველა სოციალისტურ
ქვეყანაში, ჩეხოსლოვაკიაშიც ხორცი-
ელდება დიდი ლენინის გენიალური წი-
ნასწარმეტყველება იმის შესახებ, რომ
მუშებისა და მშრომელი გლეხების ხე-
ლისუფლების დამყარებით, მეცნიერებრ-
სა და კულტურის დარგში ყველა მონა-
პოვარი, ტექნიკის ყველა სასწაული გაზ-
დება საყოველთაო-სახალხო საკუთრებად

და არასოდეს კაცობრიობის გონება და
გენია არ იქნება გამოყენებული ძალა-
დობის საშუალებად, ექსპლუატაციისა
და ჩაგვრის საშუალებად.

სოციალისტური ჩეხოსლოვაკია საბ-
ჭოთა კავშირთან და სახალხო დემოკრა-
ტიის მეგობრულ ქვეყნებთან ერთად
მთელ კაცობრიობას უჩვენებს ახალი,
ბედნიერი ცხოვრების შექმნის მაგა-
ლითს.

უაზა სიხიაშვილი

სიმონ ჩიქოვანის მხაგვრული აზროვნების სკეპციზიკის შესახებ

(რამდენიმე შენიშვნა)

სიმონ ჩიქოვანი თანამედროვე ქართული ლექსის ერთ-ერთი დიდოსტატია. მის მდიდარ შემოქმედებას თავიდან ბოლომდე სიახლისა და ორიგინალობის ბეჭედი აზის. მიუხედავად იმისა, რომ ფერისცვალება და კილოს შეცვლა დასჭირდა, რათა ახლოს მოსულიყო ჩვენს დღევანდლობასთან, დღევანდელ ახალ ადამიანთან, ს. ჩიქოვანის ხმა დარჩა გაუნუმერებელ და ბოლომდე ორიგინალურ ტონად ქართულ პოეზიაში.

სიმონ ჩიქოვანის ისევე, როგორც ყველა ქვეყნარბიტი ხელოვანის, შემოქმედებითი გზა არ ყოფილა სწორხაზოვანი. ხელოვანი ხომ უბირველეს ყოვლისა ადამიანია, ხოლო ადამიანი ხანდახან ცდებდა... ამიტომ არის, რომ ს. ჩიქოვანი არა მარტო „სიჭაბუკის ბორძიკზე“ ლაბარაკობს, არამედ უფრო შორსაც მიდის და გულწრფელად მიმართავს მამულს, ხალხს:

„მეც ვახმაურე ჩემი ნაღარა,
თმას მიღებადა განვლილი წლები,
თუ გაზაფხულიც თოვლმა მახარა,
რა ვუყოთ მერე, ხანდახან ცდებდი“.

ეს „ხანდახან“, უფრო სწორად, უწინ. დღეს ჩვენ ს. ჩიქოვანის გამარჯვებებს უფრო ვართ მიჩვეული, ვიდრე შეცდომებს.

სიმონ ჩიქოვანმა თავიდანვე „ხალხის გული გაინაწილა“ და იქვე პოვა შთაგონების უშრეტე წყარო და დღემდე არ უღალატია არც თავისი მოქალაქეობრივი მრწამსისათვის, არც თავისი მხატვრული კონცეფციისათვის.

სიმონ ჩიქოვანის პოეზია მრავალმხრივი და ბევრისმომცველია; გარდა გამოსახვის საშუალებათა დიდი სიახლისა, მას, როგორც მეტად თავისებურ პოეტს, ახასიათებს უაღრესად მდიდარი და ინდივიდუალური შინაგანი სამყარო.

სწორედ ეს მრავალმხრიობა, ბევრისმომცველობაა მიზეზი იმისა, რომ ს. ჩიქოვანის ლექსში ხშირად ერთდროულად გვხვდება როგორც მგზნებარე მოქალაქეობრივი პათეტიკა, ისე წმინდა სუბიექტური ხილვა მოვლენისა თუ ნივთისა, ანდა უაღრესად რთული, ფილოსოფიური ასპექტში აყვანილი მსჯელობები. მისი ლექსი ყოველთვის მკვრივად არის შე-

რული და არათუ რაიმე ზედმეტი სტრიქონი, ზედმეტი სიტყვაც კი არ ზედება ყურს — დანახვის მრავალფეროვნება განცდის მრავალფეროვნებას იწვევს. ლექსის კითხვისას იგრძნობა დიდი სივრცე, უსაზღვროება, პაერი...

უაღრესად თანამედროვე და მოწინავე როგორც იდეურად, ისე მხატვრულად, მკვეთრი ინდივიდუალობით გამოჩენილი ლექსი ს. ჩიქოვანისა მოქნილია და დინამიკური, როგორც ჩვენი დღევანდელი ცხოვრება; ინტელექტუალურია და ჯანმრთელი, როგორც ჩვენი დღევანდელი ადამიანი.

ერთი სიტყვით, ს. ჩიქოვანი რთული აღქმების, მეტად ძნელი პოეტია და ეს, რა თქმა უნდა, აძნელებს წერას მის პოეზიაზე. ს. ჩიქოვანის ლექსების უკანასკნელ დიდ კრებულს კრიტიკოსი ადვილად ვერ მოერევა, მსგავსი პრეტენზია არც ამ მცირე წერილს გააჩნია. მხოლოდ რამდენიმე შენიშვნა, რამდენიმე ფიქრი, ს. ჩიქოვანის ლექსებით გამოწვეული...

* * *

პლასტიკა ს. ჩიქოვანის პოეზიის ისეთი მხარეა, რომელსაც ყველა ნათლად ხედავს. პლასტიკური წარმოსახვა — ეს არის ხელოვანის უაღრესად კეთილშობილური უნარი, არა მარტო გვიჩვენებს, არამედ გვიჩვენებს კიდევაც ის, რის შესახებაც გვესაუბრება. თავის მხრივ დაძაბულობას ქმნიან ის მიმართებები და ასოციაციები, რომლებსაც წარმოსახვის საგანი იწვევს პოეტის ფანტაზიაში და შემდეგ თვით ნაწარმოებში.

არიან დიდი პოეტები, რომელთა ვირტუოზობის საფუძველი სიტყვის მიმოხრა, სიტყვის სურნელებაა და რომელთა სხვა ენაზე თარგმნა ძნელი ან, უფრო ზუსტად, შეუძლებელია, რადგან მეტად ღარიბულად გამოიყურებიან, როგორც კი მშობლიური ენის სტიქიას მოწყვეტენ. ერთნაირად ამდელგებელია როგორც ორიგინალში, ისე თარგმანშიც

ისეთი პოეტების შემოქმედება, რომელნიც სიტყვასთან ერთად კარგად თვლიან ფერსა და ხაზს, ე. ი. „არა მარტო გვეუბნებიან, არამედ გვიჩვენებენ კიდევაც...“ და რაც უფრო პოეტურია ეს „ჩვენება“, მით უფრო სრულფასოვანი იქნება იგი, რომელ ენაზეც არ უნდა ითარგმნოს (არ გვსურს ვინმემ იფიქროს, თითქმის ამ სიტყვებით ვამცირებდეთ, ან რაიმე ჩრდილს ვაყენებდეთ „სიტყვის“ პოეტებს, ანდა რაიმე უპირატესობას ვანიჭებდეთ „მხატვარ“ პოეტებს, — აქ, უბრალოდ, სხვა ენაზე თარგმნის აუკარგიანობის „საიდუმლოება“ ზეა“ ლაპარაკი).

დიდი ხანია ცნობილია, რომ სიმონ ჩიქოვანი ფერს ლექსის უმთავრეს ფაქტორად თვლის. მართლაც, თუ კარგად დავუკვირდებით, იგანა ფერი არ ქმნის განწყობილებას, რომლის გარეშე ლექსის აღქმა წარმოუდგენელია? ს. ჩიქოვანის შემოქმედებაში ეს სამი ფაქტორი — სიტყვა, ფერი, ხაზი — ოსტატურად არის გამთლიანებული და მისთვის ორგანულად დამახასიათებელია.

რადგან საუბარი სიტყვაზეც ჩამოვარდა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ს. ჩიქოვანი აქაც დამახასიათებელ და განსაკუთრებულ პოზიციებზე დგას. ცნობილი ანბანია, რომ თუ მკვეთრად არ გამომეტლავდა მწერლის მიმართება ენასთან, სიტყვასთან, ისე ძნელია ვილაპარაკოთ მასზე, როგორც გარკვეული ფასეულობის შემოქმედზე.

როგორც შუა საუკუნეების ოქრომჭედელი ძვირფას ქვას, როგორც არქიტექტორი შუშასა და ბეტონს, ისე ეყრდნობა ს. ჩიქოვანი ქართულ ენას, ანდა, უფრო სწორი იქნება, თუ ვიტყვით, რომ აღქმიანობის ფანატიკური ექსტაზით ეკიდება იგი სიტყვას. უბრალო, ხშირად ერთი შეხედვით მეტიმეტად უფარულ სიტყვას ს. ჩიქოვანი ურთულესი პოე-

ტური ცნებების გამოსახატავად ზმარობს და ალქიმეოსებისაგან განსხვავებით იშვიათად ცდება თავის ექსპერიმენტებში.

* * *

„ფეტვს კენკავდნენ სულში
წიწილები...“

ეს არის ერთი სტრიქონი „ფიროსმანის ლამეებიდან“.

როდესაც მსგავს გამოთქმას წააწყდები, არ შეიძლება არ დაფიქრდე იმაზე, თუ რა უზარმაზარი შესაძლებლობები აქვს პოეზიას, თუ რამდენად თვითმყოფი (სულერთია, დიდი თუ საშუალო, მთავარია — თვითმყოფი!) შეიძლება იყოს მწერალი. მწუხარების განცდა ათასნაირად გამოხატულა ხელოვნებაში, თითქოს როგორღაც შეიძლება ამ გრძნობის გადმოცემა სიტყვიერ პლასტიკაში, მაგრამ უცებ —

„ფეტვს კენკავდნენ სულში
წიწილები!“

და ეს გამონაკლისი კი არ არის — ს. ჩიქოვანის პოეზია თავიდან ბოლომდე ასეთი ორიგინალური და სურათოვანია.

აზრის ჩიქოვანისეულ გადმოცემაში არის რაღაც მათემატიკური პრინციპი — ერთი საგანი ან ცნება ხსნის მეორეს, მეორე — მესამეს და ა. შ. მაგალითად, წვიმა სულ ორ სტრიქონში:

„წვეთი წყდება თუ იპნევა ფეტვი,
თუ ფრთის შრიალი მოუნდა
არწივს...“

ორი მეტად რეალისტური და პოეტური ასოციაცია, ერთი ხილვით —

„წვეთი წყდება თუ იპნევა ფეტვი“, მეორე სმენით —

„თუ ფრთის შრიალი მოუნდა
არწივს“.

ზოგიერთს მსგავსი განზოგადება პოეტური სახისა უარყოფითად მიაჩნია, ზოგი ამას კოსმიურობას უწოდებს აგრეთვე უარყოფითი მნიშვნელობით. სინამდვილეში აქ საქმე გვაქვს მკვეთრ პოეტურ ხილვებთან, უაღრესად მგრძნობიარე პოეტურ თვალთან და სმენასთან, ურომ-

ლისოდაც წარმოუდგენელია ნამდვილი პოეზია.

ამ წერილის დასაწყისში ვიხმარე სიტყვა „მწერალი“ თუ მთლად ზუსტი გამოთქმა — „მწერალი პოეტი“. აქ საშუალება გვქვია დავაზუსტოთ იგი. მთელი სიძნელე ს. ჩიქოვანის პოეზიისა სხვა, უკვე გარკვეულ ფაქტორებთან ერთად, იქმნება კიდევ ერთი მისთვის დამახასიათებელი თვისებითაც. კერძოდ, არის მოვლენა, არის საგანი, რომელიც მთავარია და რომლის გარშემო თავს იყრიან სხვა საგნები თუ მოვლენები, რომლებიც ხსნიან, აზუსტებენ და ამთავრებენ მას. მეტიც, ს. ჩიქოვანი თვითონ საგანშივე პოულობს სულ სხვა ნივთს, რომელსაც შემდეგ გვერდში ამოუყენებს მთავარს და ამით კიდევ უფრო ამძაფრებს, მეტ დინამიკასა და ექსპრესიას აძლევს ალქმის მომენტს (დაახლოებით იგივე მოვლენა შენიშნა გ. მარგველაშვილმა. მართალია იგი, როდესაც წერს, რომ საგანს სიმონ ჩიქოვანი ხედავს „არა ერთ სიბრტყეში, არამედ მის ყველა განზომილებაში...“ და, რაც მთავარია, „ხედავს მის მიღმა, მის გარშემოც“).

„წვიმა მიპყრობს თუ წკრიალი
შუშის,

თუ ცით ეშვება ბეწვები ფეხვის?“

ამგვარი მკაცრი შერწყმა ასეთი შორეული საგნებისა დიდ გამბედაობას მოითხოვს მწერლისაგან. აქ ქრთვად რისკთან გვაქვს საქმე... და შეიძლება ვთქვათ: რაც უფრო შორეული საგნებია მოქცეული ერთ სიბრტყეზე, მით უფრო ახალია ფრაზა (ხოლო სიახლე ყოველთვის უშუალოების საწინდარია). ს. ჩიქოვანი სრულიად ჩვეულებრივად ამბობს:

„შენი ფეხის ხმა მეგონა თქორი...“

იგი ისეთივე უშუალობით ლაპარაკობს ქუხილის ფერზე, როგორც რომელიმე მეოცნებარისხოვანი მწერალი ფოთლის ფერზე ილაპარაკებდა.

რისთვის ვამახვილებთ ყურადღებას სიმონ ჩიქოვანის ლექსების ამ მხარეებზე, ანდა რისთვის ვხმარობთ სიტყვა

„ძნელს“? ჯერ ერთი, ამით ხაზს ვუსვამთ იმას, რომ ს. ჩიქოვანი მეტად თავისებური და თვითმყოფი ხელოვანია და ამას გაგება თუ გარკვევა ესაჭიროება და, მეორეც, განსაზღვრება „ძნელი“ ან „რთული“ მიგვიჩივებს იმაზე, რომ ს. ჩიქოვანი თავისი ნატურით თანამედროვე ოსტატია; ამას ისიც უნდა დავმატოვო, რომ დღეს, როდესაც ლექსის „წერა“ ერთი შეხედვით მეტისმეტად გაიოლდა და ბევრს შეუძლია გარითმოს ოთხი სტრიქონი, სადაც ლექსს მოჩვენებითად შეიძლება არც აკლდეს რაიმე, — სწორედ ეს სირთულე პოეტიკისა და შინაარსის სიღრმე განასხვავებს სიმონ ჩიქოვანს სხვადასხვა ფერმკრთალ და უღონო მწერლებისაგან. რა თქმა უნდა, პოეტიკის სირთულესა და შინაარსის სიღრმეს უნდა ახლდეს ყველასათვის მისაწვდომი აზროვნების მანერა, მაღალი იდეურობა. ეს კარგად ესმის სიმონ ჩიქოვანს. უამისოდ იგი ვერ იქნებოდა სიმონ ჩიქოვანი:

„ვინა სთქვა, თითქო პატარა იყოს ჩემი სამშობლო, დიდების ღირსი, ქართლში ვინ ჰპოვა პატარა ციხე, ვინ მოიგონა სიმცირე მისი.

აბა შეადგით ერთმანეთს მთები, მთები შემკული სხივების სირმით, ააშრიალეთ არწივის ფრთები, კლდით გაიგონეთ ყვირილი ირმის.

ყოველ მაღლობზე ციხე და კოშკი ნახეთ, აზომეთ ოსტატის მზერით, ან მოაგროვეთ უხსოვარ დროში ჩვენში დაღვრილი ბუნების ფერი.

გაზომეთ ქარი თუ ქარიშხალი, ჩამწყვდეული რომ ღმუროდა ხევით. წყალი მქუხარი და საშიშარი და ავარდნილი გუმბათი ზევით.

წინაპრის მიერ განვლილი სივრცე, უამი ძლეული გაფრენილ ცხენით და გორგასალის ნაბიჯი მტკიცე, მთად აღბეჭდილი ქართველის რწმენით.

შეახეთ ბრძოლით გაწვრთნილი ხელო დარუბანდიდან მოტანილ კარებს და გამოჩნდება სამშობლო ჩემი, უსასრულობის შემცველი მხარე.

ვინა სთქვა, თითქო პატარა იყოს ჩემი სამშობლო, დიდების ღირსი, ქართლში ვინ ჰპოვა პატარა ციხე, ვინ მოიგონა სიმცირე მისი“.

წვიმა ს. ჩიქოვანის სტიქიაა. არც ერთ პოეტს ბუნების რაიმე მოვლენა არ დაუსახავს შთაგონების ასეთ მნიშვნელოვან მომენტად.

წვიმაში, მართლაც, არის რაღაც იდეალური, რაღაც განყენებულად ლამაზი და ღრმა. ყველა ადამიანმა იცის, რომ წვიმა საოცრად ცვლის განწყობილებას, ხასიათს, ფიქრებს. ორი დიდი ხნის ნაცნობი ადამიანის სულიერი ურთიერთობაც კი სულ სხვანაირ ელფერს იღებს წვიმიან ამინდში. ს. ჩიქოვანის საუკეთესო ლირიკულ ლექსებში წვიმის წვეთების ხმაური ისმის.

დაწყებული 1925 წლიდან, როცა ოცდაორი წლის პოეტი წერდა:

„წაველით შორს, ხეებიდან მოშორებული, ტრიალ მინდორზე ორი ტანი ისრისებური. მთით ქარიშხალი ავდრის სიმგებს მოაშრიალებს, თითქო ეანგია წვეთთა ხმებით შესრულებული. მოგვისწრო წვიმამ...“

და შემდეგ:

„წვიმის თმებიდან გავიგონებთ ნესტიან ტირილს და თბილი ტანი ვეღარ იტანს დაშვებულ წვიმას“

(ამავე ლექსშია კლასიკური შედარება წვიმისა ანკესებთან, რომელიც საოცრად ჰგავს კულისევიჩის ნახატებს — პორტეტებს, წვიმიან კონკორდასა და შიშველ ანძებიან ბარკასებს), დღემდე ს. ჩიქოვანი მშვიდად მიაბიჯებს თქორში და ფი-

ქრობს თავის მშვენიერ ფიქრებს, რომელთაც ჩვენც კარგად ვიცნობთ ლექსებით — „საუბარი წვიმაში“, „მე საუბარი მშვეწყიტოთ წუთით“ და სხვ.

„ჩერ წვიმის გამო ვერაფერს გატყვი, თუმცა თბილისში მოვარდა თქვენი, თუთა ცვივა თუ იპნევა ფეტვი, წვიმით მევსება გაწვდილი პეშვი. წვეთი წყდება თუ იპნევა ფეტვი, თუ ფრთის შრიალი მოუნდა

არწივს?

მე პირველ ქუხილს სიყრმიდან
ვეტრფი,
აწვიმს კრწანისს და მთაწმინდას
აწვიმს.

სმენა და ფიქრი მივაპყროთ
წვეთებს,
გაშლილი ქოლგით ჭადრებთან
შევედგეთ,
წვიმა ეხვევა იმედის სვეტებს
და მთაწმინდისკენ მიფრინავს
შემდეგ.

წვიმა მიპყრობს თუ წკრიალი შუშის,
თუ ცით ეშვება ბეწვები ფესვის?
შენი თვალები მინთია გულში,
წვიმაში შენი ძახილი მესმის.

წვიმა წავა და გაქრება ნესტი,
ხვალ ცისარტყელა შეგვხვდება ორი,
წვიმის ლოდინში მრავალგზის
შევეცი,

შენი ფეხის ხმა მეგონა თქორი.
მე მეშინია მთის გაღმა სეტყვის,
სადაც ვაზებზე მტევნები ბრწყინავს.
შენ ჩემზე უკეთ ვერაფერს გატყვის,
როგორ მოპყვება ტრფიალი

წვიმას“...

(„საუბარი წვიმაში“).

მრავალ ლექსში პოეტი წვიმას განუყვანებულადაც იყენებს, სახის ან განწყობილების შესაქმნელად:

„...ჩამავალი მზე ტატრებში

ღათრთის,

ღრუბელი თითქო თეთრი ბეწვია,
შენი მყუდრო ხმა სიმღერისათვის
მთაში ვით წვიმა წამომეწვია“.

„შენს თმას აპრილის ჯეჯილს

ვადარებ

და შინ თქორივით მოვეჩქარებდი“

(„ბარათი ტატრთან“)

„არ ცივდება ღედის ხმა და სისხლი,
ქართლის ნისლით სახე დაებანა,
მწვერვალივით უხდებოდა ნისლი,
მისღ თმები წვიმას დაემგვანა“.

(„ქართველი ღელა“)

მოუხედავად იმ მშვენიერებისა, რომელიც წვიმას, როგორც ბუნების მოვლენას, თავისთავად ახასიათებს, მაინც არის მასში რაღაც შინაგანი მელანქოლია, მუქი მორაბი ფერები და დაღლილი, დაღლილი ერთფეროვანი სევდა. სიმონ ჩიქოვანი აქაც ახერხებს სინათლის კონების მიშუქებას და ნამდვილი ფერწერული ოსტატობით აბნევს მიმწუხრებაში მხიარულ ტონებს:

„თქორში წითელი ვარდები

ჰყვავის“...

* * *

არ შეიძლება ს. ჩიქოვანზე ლაპარაკობდე და რამდენჯერმე არ მოგიხდეს მხატვრობასთან, კერძოდ, ფერწერასთან პარალელების ძიება.

ის, რომ ს. ჩიქოვანი მეტაფორულად აზროვნებს და ლექსის სურათოვნებაში ერთ-ერთი მთავარი პრინციპია, უკვე აღიარებული ჭეშმარიტებაა. იყო ცდები სიმონ ჩიქოვანის პოეტური სახეების პირდაპირ ფერწერულ სფეროში გადატანისა და მის შუქზე განხილვისა, მაგრამ ერთი მომენტი ყოველთვის ავიწყდებოდათ კრიტიკოსებს...

პოეზია სახეებით აზროვნებაა (ეს კლასიკური განმარტება თითქმის ყველა კრიტიკულ წერილში გვხვდება; ვერც აქ ავუარეთ გვერდი...), მაგრამ გააჩნია როგორი სახეებით! თუ თანამედროვე მწერალი, რაც არ უნდა პროგრესული იდეების მატარებელი იყოს იგი, აზროვნებს მოძველებული და დრომოკმული სახეებით, ისიც ხომ იცავს სახეებით აზროვნების პრინციპს, მაგრამ საბოლოო ჯამში რას ეღებულობთ?

ამიტომ, როცა დგება საკითხი პოეტის ნათესაობაზე ფერწერასთან, აუცილებელია აღინიშნოს, თუ რამდენად ახალია, რამდენად თანამედროვეა მისი მიდგომა, მისი მიმართება „ხილულ მშვენიერებასთან“.

„სამეგრელოს საღამოებში“ დონჩუშე-მოყრილი ქალი შედარებულია დოქთან. თავი დავანებოთ იმის ძიებას, თუ როგორი სახეა ეს პოეზიის თვალსაზრისით და მოვაქციოთ ფერწერის სფეროში. სა-ით წაგვყვანს საგნების ასეთი დანახვა?

ჩემი აზრით, ასეთი დამოკიდებულება სამყაროსთან, ასეთ ხაზებში მისი აღქმა და, საერთოდ, ამგვარი პერსპექტივა ნივთის ხილვისა პირდაპირ მიდის უახლესი სახვითი ხელოვნების მიჯნასთან.

პაბლო პიკასოს (რომელსაც, როგორც ამბობენ, ძალიან უყვარს პოეზია) აქვს ერთი საკმაოდ ცნობილი ტილო „პოლ პიკასო სახეღარზე“ (1923 წ.). არ ვიცი, იცნობდა თუ არა ამ სურათს ს. ჩიქოვა-ნი, როდესაც წერდა:

„...და შენ უშგულში, როგორც
ვარსკვლავი,
თეთრი სახედრით მწუხრზე
ჩახვედი“.

ის გარეგნული სხვაობა, რომ ერთ შემთხვევაში ბიჭუნა ზის სახეღარზე, ხოლო მეორეში ქალი, ძალიან ცოტას ნიშნავს. მთავარია, რომ ეს ორი სახე-სურათი პრინციპში, სილამაზის თავისე-ბურ დანახვასა და აღქმაში ერთმანეთს პგავს.

გარდა იმისა, რომ ჩვენ საქმე გვაქვს უაღრესად საინტერესო პოეზიასთან, არის კიდევ ერთი გარემოებაც, რის გა-მოც ღირს ასეთი პარალელების მონახ-ვა, — ეს ცოცხალი მაგალითია იმისა, თუ როგორი უნდა იყოს დღეს მწერლის გზა, რომ არც ეროვნულ ნიადაგს მოწ-ყდეს და არც თავისი ეპოქის მოწინავე მხატვრულ აზროვნებას ჩამორჩეს.

ყველასათვის ცხადია, რომ ტრადიციულ გაგრძელება მის განმეორებაში კი არ მდგომარეობს, არამედ ამაღლებაში, ახა-

ლი და ახალი პორიზონტების აღმოჩენა-ში. იყო ტრადიციული — ეს ნიშნავს იყო უაღრესად მოწინავე, რადგან ჩვენ მიზნებსა და იდეებს ვლუბუღობთ ტრა-დიციით და არა მზამზარეულ ლიტერა-ტურულ-მხატვრულ ფორმებსა და ფაქ-ტურას.

როგორც ქვემოთ დავინახავთ, ს. ჩიქო-ვანმა ესეც კარგად იცის. ლექსში „გუ-რამიშვილის და ვაჟას ფერი“ პირდაპირ მიგვითითებს, თუ რა ღრმა ფესვებით არის იგი დაკავშირებული ჩვენი დიდი ლიტერატურის ტრადიციებთან, თავის ღირსეულ წინამორბედებთან:

გურამიშვილის და ვაჟას დარი,
სიმართლის მთქმელი, მე ვარ მესამე.
მათთან ყანები მქონდა ზიარი
და მძიმე უღლით ბევრჯერ ვეწამე.

* * *

თავისი ხასიათით ეპოსი, ცხადია, არა-თუ იტანს თხრობას, არამედ მისი პირ-დაპირი ამოცანა სწორედ პოეტური თხრობაა, მაგრამ მეოცე საუკუნეში, რო-დესაც პროზის ენა ისე დაიხვეწა, რომ პოეზიის ენისაგან დიდად არ განსხვავ-დება, როდესაც პროზის ფორმა და გამო-სახვის საშუალებანი ესოდენ გაიზარდა, დიდი ღირებულებები საერთოდ ერიდებიან ეპოსს, მისი ძველი ტრადიციული გაგე-ბით.

ეს სრულიად კანონზომიერი მოვლენაა, რადგან თუ რაიმე ზღვარი კიდევ დარ-ჩა პროზასა და პოეზიას შორის, ეს იმით უნდა გამოიხატებოდეს, რომ პროზაში ვერ ითქვას პოეზიაში სათქმელი, ხოლო პოეზია უნდა მოიქცეს რაინდულად და ის, რაც პროზაშიც ადვილად (და შეიძ-ლება გაცილებით უკეთესადაც) გაკეთ-დება, პროზასვე მიანებოს.

მართალია, ცნობილი არ არის, ს. ჩი-ქოვანის თვალსაზრისი ამ საკითხზე, მა-გრამ თავისი პოემით, თავისი მხატვრუ-ლი პრაქტიკით იგი მთლიანად ამ მოსაზ-რების მხარეზე დგას.

„სიმღერა დავით გურამიშვილზე“ ტი-

პიუტი მაგალითია იმისა, თუ როგორ უნდა იწერებოდეს პოემა დღეს (რომ ხალხმა ბოლომდე წაიკითხოს).

ამით იმის თქმა კი არ გვინდა, თითქოს ყველა ს. ჩიქოვანიც უნდა წერდეს, — ყველა უნდა ეცადოს, რომ თავი დააღწიოს მომავლებზე რითმის თხრობას, ე. ი. მოკლედ რომ ვთქვათ, პოემის, ეპიკური ნაწარმოების კომპოზიცია, არქიტექტონიკა მკვეთრად უნდა განსხვავდებოდეს მოთხრობის, რომანის აგებულებისაგან... სხვა პრინციპი, ვფიქრობთ, დღეს მიუღებელია.

„სიმღერა დავით გურამიშვილზე“ ლექსების ციკლია, თემატიკურად გაერთიანებული. პოემის ყოველი თავი ცალკეული ლირიკული ლექსია და ამავდროს ეს ლექსები ისეა შეკრული, ისე კანონზომიერად ვითარდება თხრობის ელემენტი და სიუჟეტი, რომ საბოლოოდ იგი ამბის მოცულობით არაფრით ჩამოუვარდება კლასიკურ პოემას.

ამ ნაწარმოებზე ბევრი დაწერილა, ამიტომ არ მინდა სიტყვა გამიგრძელდეს, მაგრამ ერთი მაინც აუცილებლად უნდა აღინიშნოს. პოემის ცალკეულ ლექსებში სიმონ ჩიქოვანმა ისეთ შემოქმედებით სიმალეებს მიაღწია, რაც რუსთველის, ილიასა და ვაჟას შემდეგ იშვიათი იყო ეპიკურ უარში.

„გამოთხოვება და ომში წასვლა“ არამტელ უძლიერესი ადგილია პოემისა, არამედ ერთ-ერთი საუკეთესო ლექსია ს. ჩიქოვანის მთელ შემოქმედებაში:

„...მეამება სამაია,
ივერიის ღვთისმშობელის ბაია.
შენი თვალი ღია სამარეა,
შენი კაბა ჭრელი ჭიამაია“.

სხვა საუკეთესო თვისებებთან ერთად, ამ ლექსში სიმონ ჩიქოვანმა გამოამჟღავნა მუსიკის უაღრესად დახვეწილი გრძნობა. რიტმი ამ ლექსისა საოცრად კეთილზომიერია და უჩვეულოა.

„მეორე მინაწერში“ არის ასეთი სტროფი:

„ხმების ოსტატი არა ვარ, ვიცი,
ხმა მიწყდება თუ მიწივის ყური,
მე მხოლოდ ხილულ მშვენიერებით

და ბალს მიაგავს პატარა გულში“

ის, რომ ს. ჩიქოვანი „ხილულ მშვენიერებით იწვის“ — დადგენილი ჭეშმარიტებაა, რადგან ეს მხარე მისი პოეზიის ისე მკაფიოდ არის წინწამოწეული პოეტის შემოქმედებაში და ისე ადვილად დასაანახავია, რომ კრიტიკოსს ამის დასამტკიცებლად ბევრი კვლევა-ძიება არ დასჭირდება: აიღებ ს. ჩიქოვანის ნებისმიერ ლექსს და დაწვრილები, რომ იგი მართლაც „ხილულ მშვენიერებით იწვის“. კრიტიკოსები გაბედულად დაეთანხმნენ პოეტს ამ საკითხში. ასევე ერთხმადვე იმეორებენ ისინი, რომ სიმონ ჩიქოვანი არ არის „ხმების ოსტატი“, რომ მუსიკალური სახეები უცხოა მისთვის.

მაგრამ ჩვენ ვერ დავეთანხმებით ვერც პოეტს, ვერც კრიტიკოსებს.

რომ არაფერი ვთქვათ ს. ჩიქოვანის მთელ რიგ ლირიკულ ლექსებზე, რომლებითაც პოეტმა არაერთი უაღრესად ნათელი და დახვეწილი მუსიკალური სახე შექმნა, საკმარისია მოვიშველიოთ „სიმღერა დავით გურამიშვილზე“ და დავუბუღებოთ, რომ ს. ჩიქოვანი „ხმების ოსტატი“ არ არის, უკუგდებულ იქნება. „გამოთხოვება და ომში წასვლა“, „შემღერება“, „მოსკოვში შესვლა“, „ლოდინი ვსესვიატსკოეში“ და ბევრი სხვა თითქმის სრულიად ახალი სიტყვაა ქართული ლექსის მუსიკალური სრულყოფის საქმეში:

„კვირა დილით ცას სწვდებოდა
თლილი

მრავალი გუმბათის სინათლე;
ჩინურ კედელს გადმოეგდო ჩრდილი
და ჩრდილში ცხოვრება ინატრე.
თვალეbs გჭრიდა უთვალავი ჭვარი,
ჩუქურთმით მორჭმული კარები,
გუგუნებდა ხანდაზმული ზარი
და ზარებს უხმოზდნენ ზარები.“

თავლი იწვა თუ სპეტაკი ხავსი?
გეგონა დასრულდა წრილი.
მარხილები ბუდეების მსგავსი,
მიჰქროდნენ ექვნების წკრიალით“...
(„მოსკოვში შესვლა“)

მიუხედავად იმისა, რომ „სიმღერა დავით გურამიშვილზე“ ცალკეული ლირიკული ლექსებისგან აგებული პოემაა, რაც, ერთი შეხედვით, უარყოფითად უნდა მოქმედებდეს მის მთლიანობაზე, იგი მაინც ინარჩუნებს საგრძნობ მონუმენტურობას. ამ უკანასკნელის საიდუმლოება არ არის ძნელად ასახსნელი: მონუმენტურობას ქმნის თვით დავითის დრამატული სახე, მისი სულიერი სიდიადე და სისპეტაკე, რომელიც ასეთი დიდი სიმართლითა და მღელვარებით გამოძერწა სიმონ ჩიქოვანმა. ხომ მონუმენტური იქნებოდა დავით გურამიშვილის ქანდაკება მხატვრის მიერ ს. ჩიქოვანის გულმოდგინებითა და გემოვნებით შესრულებული...

შემთხვევითი არ არის, რომ პირველ რიგში პოემის გარეგნულ თვისებებზე შევაჩერეთ ჩვენი ყურადღება. თუ პოემის ფორმა, მხატვრული გამოსახვის საშუალებანი ახალი და ორიგინალურია, აგვალევენ და დაგვაფიქრებს, არ შეიძლება მისი შინაარსიც იმავე სიმძლავრეზე არ იდგეს.

პოემის მნიშვნელობა მისმა ეპოქალურმა რეზონანსმა განსაზღვრა. მართალია, „სიმღერის“ გმირი დავით გურამიშვილია, ისიც მართალია, რომ იგი შესანიშნავად დახატა ს. ჩიქოვანმა, მაგრამ პოემა ასეთ აღიარებას ვერ მოიპოვებდა, რომ მისი მნიშვნელობა მხოლოდ დავითის პიროვნების გაშუქებით ამოწურულიყო.

დავით გურამიშვილი საბაბი გახდა ს. ჩიქოვანის მოგზაურობისა საქართველოს ისტორიის ერთ-ერთ უძნელეს და უადრესად ტრაგიკულ ეპოქაში. დ. გურამიშვილი ერთ-ერთი მსხვერპლია იმ ეროვნული ტრაგედიისა, რომელსაც თვითონვე მოუწია მეტისმეტად ლაკონიუ-

რი და ზუსტი სათაური — „ქართლის ჭირი“.

„სიმღერა დავით გურამიშვილზე“ — წინაპართა სევდის გაზიარებაა და მთავარია, ეროვნული ისტორიის დასხვა ეპოქების გამოლიანების ცდა, რაც ეროვნული შეგნების მთავარი პირობაა თავისთავად.

და, მეორეც, პოემა დაიწერა 1942 წელს, დიდი სამამულო ომის დროს და მისი მებრძოლი პათოსი, მისი რწმენა, ადამიანური ოპტიმიზმი არანაკლებ მნიშვნელობას ანიჭებდა უშუალოდ იმ დროისთვის, — ისტორიაში ქართლის ჭირი კერძოდ ქართლის ჭირია და მეტი არაფერი, ხოლო პოემის „ქართლის ჭირი“ შეუძლია აიყვანოს ეპოქის, კაცობრიობის განსაცდელის ასპექტი.

დაბოლოს, „სიმღერა დავით გურამიშვილზე“ — ეს არის ეპოქათა მიმართება. თუ პოემის დასაწყისში თვითონ ს. ჩიქოვანი გადადის საუკუნეთა მიღმა, პოემის დასასრულს უკვე გურამიშვილის აჩრდილს უხმობს ჩვენს სინამდვილეში და ხდება ერთგვარი შედარება ქართლის ჭირისა და დღევანდელი ბედნიერი საქართველოსი.

* * *

ს. ჩიქოვანი მშვიდი, ჩაფიქრებული პოეტია. ასეთ პოეტებს კრიტიკოსები ინტელექტუალურს უწოდებენ. მაგრამ მის შემოქმედებაში არის მომენტები, როდესაც ჩვეულ წონასწორობას კარგავს და მოვლენებს ისეთ მძაფრ სახეებში წარმოგვიდგენს, ისეთ უჩვეულო გაქანებაში, რომ ხშირად მკითხველიც იძულებულია მასთან ერთად ამოვარდეს კალაპოტიდან:

„მცხეთის ღამე გახლართულა

სუროში,

ქვას ატყვია ძველი დროის ჭვარტლი.
სერაფიტი წვეს გარანდულ კუბოში,
მისი თმებით მორთულია ქართლი“.

„მისი თმებით მორთულია ქართლი“... უჩვეულოა თითქოს, მაგრამ უზარმაზარი პოეტური სახეა. ისეთი სახეა, რომ ვერც

იტყვი, ვერც დაასაბუთებ, თუ რატომ მოგწონს, სიტყვები ზედმეტია, შეიძლება მრავალსიტყვაობით გააფუჭო კიდევ. იქნებ, ერთადერთი დასაბუთება ამ სტრიქონისა თვითონ ლექსია თავისი მთლიანობით, თავისი მეტისმეტად წრფელი და ამალღებული პათოსით („ფიქრი სერაფიტზე“ ციკლიდან „არმაზის აჩრდილები“).

კიდევ ერთი დასკვნის გაკეთება შეიძლება ამავე ლექსის მიხედვით, რომელიც გვიჩვენებს ს. ჩიქოვანის კიდევ ერთ მეტად დამახასიათებელ თვისებას, ჟღერესა და სტრუქტურისა და ინდივიდუალურს. როდესაც სიმონ ჩიქოვანი ისტორიას ეხება, როდესაც ისტორიულ პიროვნებაზე წერს, ერთ სიბრტყეზე ათავსებს წარსულსა და დღევანდლობას. ისპობა დროის ზღვარი და ხდება უშუალო შეხება და სწორედ ამ მომენტში აღწევს ლექსი თავის პოეტური სიმძაფრის კულმინაციას. ამისათვის ან თვითონ პოეტი გადადის წარსულში, ანდა, პირიქით, წარსულის აჩრდილებს ათანადროულებს (ეს უკანასკნელი სიტყვა პირობითია). ცხადია, ეს ყველაფერი ყოველგვარი ანაქრონიზმისა და დისონანსის გარეშე ხდება, წინააღმდეგ შემთხვევაში ნამდვილ პოეზიასთან არ გვექნებოდა საქმე (არ შეიძლება აქ არ ვახსენოთ ზოგიერთი თანამედროვე ევროპელი მოდერნისტი. ცნობილია, რომ მათი პოემების პერსონაჟები ერთდროულად ისტორიული პირობები და ჩვენი საუკუნის მოქალაქენი არიან, ვთქვათ, ჰომეროსის „ოდისეას“ გმირი ტელემაქე და ლონდონის რომელიმე მცირე კონტორის კლერკი ან ბირჟის მაკლერი... აქ, რა თქმა უნდა, პოეზიაც და ისტორიაც თვითმზიანია).

თუ როგორ ოსტატურად, როგორ დამაჯერებლად აკეთებს ს. ჩიქოვანი დროთა შერწყმას, ეროვნული ისტორიის ერთიან ნაკადად პოეტურ გადმოცემას, საკმარისია გავიხსენოთ თუნდაც მისი „სე-

რაფიტის გამოხმობა“ ციკლიდან „არმაზის აჩრდილები“.

„ქარიშხალმა დაგვიმსხვრია დარბაზი,
ფრთამომტყდარი დაგვტოვა
არმაზი.

იმ დროიდან მტკვრის ნაპირზე

გელოდი,

დავიღალე, მოიგვალვა ველობი.

ახლა შეგხვდი, მოშრილდი

კალომდი,

კვლავ მიმღერე, რასაც ძველად

გალობდი.

უხსოვარ დროს რომ ვგალობდით

მე და შენ,

ორ მდინარედ შემოსულნი

მცხეთაში.

დამიჯერე, მეწვის სულის სანათი,
მოგიტანე ხილით სავსე კალათი“.

* * *

პოეზია ადამიანური, მეტისმეტად ადამიანური მოვლენაა. ამიტომ იგი სხვა არა არის რა, თუ არა სიყვარული, ან სიძულვილი, — უფრო კი სიყვარული, ისევე, როგორც ცნობვებაში.

სიმონ ჩიქოვანის პოეზია — სიყვარულის პოეზიაა. პოეტის მიერ სიყვარულისადმი, საყვარელი ქალისა და უახლოესი მეგობრებისადმი მიძღვნილი ლექსები გაერთიანებულია ციკლში — „თანდაყოლილი გრძნობები“. ეს სათაური მრავალსმეტყველია. პოეტისათვის სიყვარული ისევე ბუნებრივია, ისევე თანდაყოლილია, როგორც გრძნობა ხედვისა და გრძნობა სმენისა და, შეიძლება ითქვას, რომ ს. ჩიქოვანის არაერთი რომელიმე ციკლი, არამედ მთელი შემოქმედება შეგვიძლია გავაერთიანოთ სათაურით — თანდაყოლილი გრძნობები, რადგან მთელი მისი პოეზია უდიდესი სიყვარულის გრძნობით არის გაედინებული.

ს. ჩიქოვანს აქვს მამულის გულწრფელი, ადამიანური სიყვარულით გამთბარი ბევრი ლექსი. მაგრამ პოეტს უშუალოდ

სამშობლოზე რომც არ დაეწერა რაიმე, მაინც გარკვეული იქნებოდა მისი თვალსაზრისი: ს. ჩიქოვანის ყოველი სტრიქონი გამსჭვალულია დიდი განცდით, დიდი ერთგულებით, პასუხისმგებლობით სალხისადმი, მამულისადმი.

ნანგრევის სურო, გრემის თეთრი გუმბათი, თუ ზღვაში გასული გემის მაღალი ანძები, — ყველაფერი, რაც მშობლიურია, რაიც სამშობლოს ნაწილია, — ს. ჩიქოვანის ზრუნვისა და სიყვარულის საგანი ხდება. სამშობლოს თვით უმცირესი ტბაც კი ზოგჯერ პოეტის საუკეთესო ლექსების შექმნის მიზეზი ხდება:

„ცისკარმა შვა მთებში რიწა,
თუ შენს ცალ თვალს გაელვია.
მთის უბეში ჩაქედილა,
ეგებ ცრემლი ჩარჩა ცირას,
ბინდში ტბა წევს, როგორც დილა
და შენ გნატრობ ამ ტბის პირას“.
(„რიწას ტბაზე თქმული“).

ს. ჩიქოვანს უყვარს და მისი სიყვარული განუყოფელია. ალბათ, ამიტომ არის, რომ ლექსებში, სადაც სამშობლოს სიყვარულზეა საუბარი, ყოველთვის ტრიალებს ლანდი საყვარელი ქალისა,

როგორც მამულის მცირე, მაგრამ განუყოფელი ნაწილი, და საყვარელი ქალისადმი მიმართულ ლექსებში ფონი ყოველთვის მამულია, სამშობლო, როგორც მიზეზი მათი ერთიანობის, მათი სიყვარულის. ერთ-ერთ ადრინდელ ლექსში ს. ჩიქოვანი წერდა:

„შენზე ვიფიქრო თუ
სამშობლოზე...“

ეს სიჭაბუკეშია ნათქვამი, შემდგომ მისი სიყვარული, მისი ფიქრი დაიხვეწა, დაიწმინდა და პარმონიულ მთლიანობად იქცა — სამშობლო და შენ... შენ და სამშობლო... სიყვარულის განაწილება არ შეიძლება, სიყვარული ერთია, მთლიანია...

ესეც ს. ჩიქოვანის პოეზიის ერთი თვისებათაგანია.

ამით პოეტი კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს ადამიანისა და მიწის, იმ მიწის, რომელზეც ადამიანი გაჩენილა, გაზრდილა, — ერთიანობასა და განუყოფლობას:

„შენი ყელი ვარ, შენი საყვირი
და შენი ფესვიც მალე ვიქნები...“

გულწრფელად უთხრა ს. ჩიქოვანმა თბილისის მიწას, საქართველოს.

პასო გომოლაძე

ილია ჭავჭავაძის ეჭიურდი „უცნაური ამბავი“

ამ წერილის მიზანია მკითხველს გა-
ახსენოს ილია ჭავჭავაძის ერთი დაუმ-
თავრებელი ეტიუდი „უცნაური ამბავი“,
რომელშიც იგი ეხება ბავშვის აღზრდას,
მასწავლებლისა და სკოლის დანიშნულე-
ბის საკითხებს.

ცნობილია, რომ ილია სკოლისაგან მო-
ითხოვდა ბავშვის წრთვნას და მეცნიერე-
ბათა საფუძვლების შესწავლას. „წურთვ-
ნა სხვაა და სწავლა სხვა, — წერს
ილია. — წურთვნა მიმართულია ზნე-
ხასიათის ზრდასა და განვითარებაზე და
სწავლა-კი—გონების გახსნასა და მსჯელო-
ბის გაძლიერებაზე. საკმაო არ არის, რომ
კაცი მეცნიერი იყოს, დიდი სწავლა მიე-
ლოს, ბევრი ცოდნა შეეძინოს. ამასთანა-
ვე იგი კაი კაციც უნდა იყოს და კაი-
კაცობის შემძლებელობაც ჰქონდეს. ეს
კაი-კაცობა და კაი-კაცობის შემძლებელო-
ბა მარტო ზნე-ხასიათისაგან ეძლევა ადამ-
იანს. ავი კაცი რამოდენადაც მეცნიერია
და დიდად სწავლული, იმოდენად უფრო
ძლიერ საშიშარია, უფრო დიდად მავნე-
ბელია“ (თხზ., ტ. IV, გვ. 293, 1955 წ.).
აქ ილია, როგორც ვხედავთ, უპირატე-
სობას ანიჭებს ბავშვის წრთვნას, მასში
„ზნე-ხასიათის“ შემუშავებას, „კაი-კა-
ცად“ აღზრდას.

ეტიუდი „უცნაური ამბავი“ ილიამ და-
წერა 1893 წელს. მისი მთავარი გმირი
სოლომანი ერთი უღარიბესი სოფლის
მღვდლის შვილია, რომელსაც თავისი
ბეჯითობით ჯერ სემინარიაში გამოუჩე-
ნია თავი და შემდეგ უნივერსიტეტში. მა-
რთალია, უნივერსიტეტში მხოლოდ ორ
წელიწადს სწავლობდა, მაგრამ მუყაითო-
ბითა და წიგნების სიყვარულით საკმაო
ცოდნა მიიღო. სოლომანმა არ ისურვა
ქალაქში დარჩენა, სადაც მას შეეძლო
უკეთ მოეწყო საკუთარი ცხოვრება, და
მამა-პაპის მიწურს დაუბრუნდა. საგულო-
სხმოა, რომ მამა-პაპურ ქოხში მკვიდრ-
თაგან არავინ დარჩენია—არც მშობლები,
არც დამა, მაგრამ მაინც იქ ერჩივნა
ცხოვრება, სადაც დარწმუნა მისი აყვანი.

სოლომანი მუშაობას იწყებს სოფლის
მწერლად და თვითურად იღებს თუმანს.
ცხოვრობს ღარიბად, მაგრამ ბედის კმა-
ყოფილია, ჩაკირკიტებს წიგნებს, ეწაფე-
ბა ცოდნას. იმავე სოფლის მკვიდრი და-
ვითი გაციებულია სოლომანის საქციე-
ლით, უკვირს, რად იკადრა ამ განათლე-
ბულმა კაცმა სოფლის მწერლობა, რისი
გაკეთებაც უბრალო დიაკვნასაც კი შე-
ეძლო. ამიტომ იგი ურჩევს სოლომანს აღ-
საზრდელად აიყვანოს ბავშვი. სოლომანი

მას უპასუხებს: „აი, ნეტავი, შენის დღეგრძელობით, ეგ შემეძლოს და უკეთესს საქმეს მე ვერ ავიჩენდი. უნდა გითხრა, ჩემო დავით, ჩემი სიზმარი ცხოვრებისა, დიად, სწორედ სიზმარი, მარტო ეგ საქმეა. ბევრსა ვცდილობ წიგნით, ხილვით, თუ სმენით, რომ წრთენა ყრმისა ვისწავლო, შევიგნო და მაგ, ჩემის ფიქრით, უუდიდეს საქმეს ისე მოვკიდო ხელი, ისე ვემსახურო. მაგ საქმის სიყვარული სემინარიიდანვე დამყვა და დღეს-აქამომდე ჩემს ჰკუთ-გონებას მაგ საქმეს ვანდომებ. ძნელი საქმეა და უფრო დიდი და მძიმე ვალია. მზრდელი ყრმისა მეორე შემოქმედი. რასაც ერთი მიჰმადლებს ბავშს, მეორემ უნდა წრთენას და ჰზარდოს. მე თუ ამ მიწურს დავანებებდი ოდესმე თავს, მარტო მაგ საქმისათვის. დიდი გაბედვა კი უნდა, რომ ეგ საქმე კაცმა თავს იღოს“ (თხზ., ტ. II, 1950 წ., გვ. 476).

ეს ილიას პედაგოგიური კრედიოა. ყრმის წრთენას იგი უკეთილშობილეს საქმედ თვლის, მაგრამ განა ყველას შეუძლია ეს დიდი საქმე? არა. ილია გმობს ზოგიერთი ადამიანის გამბედაობას ხელი მოკიდოს მასწავლებლობას, ბავშვის წრთენას, როცა საამისო ცოდნა და მონაცემები არ გააჩნია. სოლომანიც კი, ეს ნიჭიერი, განათლებული და ცხოვრების გამგები ადამიანი, თანაც მასწავლებლობის მეოცნებე, ვერ ბედავს იკისროს ყრმის აღზრდა. სოლომანმა იცის, რომ „თუ წრთენა გინდა ბავშვისა, იგი შენ უნდა ჩაისო გულში და იმან შენ“, ეს კი სოფლის სკოლაში, სადაც ბევრი ბავშვი სწავლობს, შეუძლებლად მიაჩნია.

ბოლოს, დავითმა დაიყოლია სოლომანი აღზარდოს, ცოდნა, კაცობა მისცეს ამირინდო დებედაძის ერთადერთ ბავშვს პატიკოს, რის გასამრჯელოდაც თვითონ მიიღებდა ორ თუმანს, ბინას და ჭამას მითაც უზრუნველყოფილი იქნებოდა.

როგორც ეტიუდიდან ჩანს, დავითი კეთილშობილი ადამიანია, რომელსაც ენება უსწავლელი მშობლების ამარად

დარჩენილი ბავშვი. რატომ? მოუღმინოთ თვითონ დავითს.

„ჩემს სიცოცხლეში ბალღი ბევრჯერ მხახავს და მაგისტანა კი ჯერ არა მსუქნოცხალი, მალხაზი ბიჭია, და თუმცა ხუთი-ექვსის წლისაა, მაგრამ უეცრად რაღაც მოუვლის ხოლმე, ჩაფიქრდება. თითქო რთული აზრი რამ გამოეკანდა და იმისი გამოსნა უნდაო. მაშინ სახეზე აშკარად დაეტყობა ხოლმე, რომ მისი პატარა ტვინი და გული იძვრის და მუშაობს... მის დედ-მამას, რომელთაც გაგიჟებით უყვართ შვილი, არ ესმით ეს სულის ძვრა პატარა ადამიანისა“ (იქვე, გვ. 479).

დავითი უყვება სოლომანს ერთ მეტად საინტერესო ეპიზოდს. სადილზე მშობლებს ხაშლამა შემოუტანიათ. „დედამ აიღო და ერთი ნაჭერი დაუღო შვილს თეფშზე. ბავშვი ჯერ წასწვდა ნაჭერს, მაგრამ, თითქო რაღაცამ დაუშალაო, ხელი ჰაერში გაუჩერდა.

— დედა, — ჰკითხა პატარამ, — ხორცი საიღამ არის?

— როგორ თუ საიღამ? ძროხას დაჰკვლენ და იჭიდამ.

— მერე ცოდო არ არის?

— რა ვუყოთ, რომ ცოდოა, — უთხრა დედამ.

სოლომანს როგორღაც ეჩხელიტა ამისთანა პასუხი დედისა, შეჰკრთა და ისე უეცრად გაიძრა, თითქო ეტყინა რამეო. დავითმა ეს ვერ შენიშნა და განაგრძო:

— არ მინდა!.. — სთქვა ბავშვმა და თეფში თავის კერძით იჭით გადასდგა.

რამდენი არ ეხვეწნენ მშობლები, რამდენი არ ემუდარნენ—ეჭამა ხორცი, პატიკო მაინც უარზე იდგა და ხორცს ხელი არ ახლო. კიდევ მეტიც, „მთელი სადილი აღარც ხმა ამოუღია, აღარც პირი მოუკარებია რისთვისმე...“

დავითი დიდად გააკვირვა პატიკოს საქციელმა, მაგრამ ეს სრულებით არ გაკვირვებია ბავშვის ბუნების კარგად მცოდნე სოლომანს. „...ბავშვის ბუნება საიდუმლოთა საიდუმლოა, — ამბობს სოლომანი. — ბავშვი იგივე ადამიანია და მით

უფრო ძნელი საცნობელია, რომ ძნელ წასაკითხ ქარაგმით დაწერილია, თუ ესე იქმის, და არა სხვილ და სრულ ასოებით, როგორც დამთავრებული კაცი. არ უნდა გვეკვირდეს, რომ რასაც დიდ მდინარეში ვპოულობთ, იმას მის პატარა სათავეშიაც ვხედავთ. ბავში სათავეა, დასაწყისია დიდის ადამიანისა“.

სოლომანს უკვირს, რომ უსწავლელმა მშობლებმა დროზე იფიქრეს შვილის სწავლა-აღზრდისათვის. მაგრამ ირკვევა, რომ მათ ეს არ უნდოდათ, განსაკუთრებით დედას. მხოლოდ კეთილმა დავითმა, რომელმაც გუშანით შეიცნო ბავშვის ნიჭიერება და ენანებოდა მისი უსწავლელად დარჩენა, დაიყოლია ისინი.

საქმე დავითის სურვილისამებრ გადაწყდა.

სოლომანი სიხარულით ჰკიდებს ხელს პატარა პატიკოს აღზრდა-წრთვნას. კიდევ მეტი, მას ღრმად სწამს, რომ პატიკო ის ხნულია, რომელიც მზად არის თესლის მისაღებად, რომ პატიკოსაგან კაცური კაცი დადგება.

საინტერესოა სოლომანისა და ბავშვის პირველი შეხვედრა.

დავითმა სოლომანი დილაადრიან მიიყვანა ამირინდოს ოჯახში. გახარებული მშობლები ტკბილად შეეგებნენ მასწავლებელს, თან ბავშვს დაუწყეს ძებნა, რომელსაც ბუდიდან ჩამოვარდნილი ბარტყი ბუჩქიდან გამოჰყავდა. სოლომანის რჩევით, ბავშვმა ბარტყი დედაჩიტს ჩაუსვა ბუდეში. ამ შემთხვევამ მეგობრობის ხიდი გასდო სოლომანსა და პატიკოს შორის. ამით კმაყოფილმა სოლომანმა თავის უბის წიგნში ჩასწერა: „დღეს 15 მაისს 18... წლისას, ჩემი პირველი გაკვეთილი იყო. ღმერთო შენით!.. ბავში ძალიან მომეწონა. ძნელი დასაწყისი სწავლა-წრთვნისა ერთ დღეს მომიხერხდა: მე და ბავში დავმეგობრდით. ბეწვის ხიდი გავიარე...“

სამწუხაროდ, ეტიუდი აქ წყდება. ვერ მოტყუვით, რომ მოთხრობა არ გავგრძელებინოს ილიას. იქნებ, გააგრძელა კი-

დედაც, მაგრამ დაიკარგა. ერთი კი აშკარაა — ეს ეტიუდი სავსებით ენაშურება და ემთხვევა იმ შეხედულებებს, რომლებიც ილიამ თავისი წერილების ციკლში „პედაგოგიის საფუძვლები“ განავითარა.

როგორც ცნობილია, ილიამ ამ სტატიებში მიმოიხილა გამოჩენილ პედაგოგთა და მოაზროვნეთა დებულებები სკოლის, მასწავლებლის, გარემოს შესახებ და იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ: 1. იყო მასწავლებელი, ყრმათა მწრთნელი ნიშნავს იმას, რომ თვით იყო მომზადებული, ნასწავლი, ნაკითხი, ცხოვრებაში ღრმად ჩახედული; 2. პედაგოგი შეიძლება იყოს ის, ვისაც შეუძლია მთელი არსებით შეიყვაროს აღსაზრდელი, თავის მხრივ თავი შეაყვაროს აღსაზრდელსაც („მეგობრობის ხიდი“ გადოს); 3. სკოლა ბავშვებს უნდა აძლევდეს არა მარტო მეცნიერულ ცოდნას, არამედ კიდევაც წრთვინდეს, ზრდიდეს ნამდვილ ადამიანს. საუკეთესო ადამიანური თვისებებით, ისეთი თვისებებით, როცა კაცი სამართლიანია, შემბრალეა, ქველმოქმედი, სიკეთის მთესველი; 4. არა მარტო მასწავლებელი და სკოლა ზრდის ბავშვს, არამედ გარემოც. „იმ წრეს, საცა ბავში პირველ ხანიდამვე პტრიალებს, დიდი გავლენა აქვს მთელს ადამიანის მერმისზედ. ბავშვის ნორჩი სული და გული მეტად მგრძნობიერია და მალე დამჩნევი ავისა და კარგისა, და ამიტომაც წრე, საცა ბავში და მოზარდი სულს იბრუნებს, თავის ბეჭედს ავისას და კარგისას აუცილებლად ზედ დაასვამს ხოლმე“ (თხზ., ტ. IV, 1955 წ., გვ. 292).

„სწავლა და ცოდნა, რომელსაც სკოლა იძლევა, — ამბობს ილია, — ისე უნდა იყოს გაანგარიშებული და შერჩეული, რომ ზნე-ხასიათის, წრთვნას... გაუძღვეს და ემსახურებოდეს. სწავლა-ცოდნის ძლევა მარტო იმ აზრით, რომ კაცი სწავლული და მცოდნე იყოსო, ამაო და ბოლო-მოუბმელი წადილია სკოლისა“ (იქვე, გვ. 297).

ილიას აზრით, ბავშვს არავითარ შემთხვევაში არ უნდა მიეცეთ იმაზე მეტი მა-

სალა შესასწავლად, რასაც ვერ მოერე-
ვა. თავისი დებულების დასამტკიცებლად
მას მოაქვს ვრცელი ამონაწერები იმ გა-
მოჩენილ პედაგოგთა თხზულებებიდან,
რომლებიც წინააღმდეგი არიან სქოლას-
ტიკისა, როცა ბავშვებს აზერებინებენ
გრამატიკას, არითმეტიკას, გეოგრაფიას,
ისტორიას და სხვა საგნებს ისე, რომ
მოსწავლეებმა არც კი იციან რისთვის
სწავლობენ, სად და როდის შეიძლება
დასჭირდეს მათ ეს ცოდნა, ხოლო „კაცთ-
მოყვარეობა და სამართლიანობა“ მათ-
თვის მიუწვდომელი რჩება.

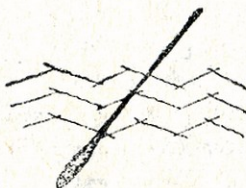
„კაცურის“ კაცობის თავი-და-თავი ღირ-
სება. — დაასკენიდა ილია ჭავჭავაძე, —
ეს ორი გრძნობაა. თუ სამართლიანი ხარ
და კაცთმოყვარე, მაშინ ყველაფერი ხარ,
სახე კაცი ხარ, იმიტომ რომ იღვაწებ და
იმოქმედებ შეძლებისამებრ, რადგანაც უქ-
მად ყოფნის ნებას გრძნობა სამართლია-
ნობისა არ მოგცემს ამ წუთისოფელში,
საცა ოფლის წურვით უნდა ჰყიდულობ-
დეს თვითოეული თავის კერძს ცხოვრები-
სას, და კეთილის-მომქმედიც იქნები, რა-
დგანაც ავკაცობის ნებას არ მოგცემს
გრძნობა კაცთმოყვარეობისა... და სკო-
ლამ სწორედ ამისთანა შვილი უნდა გა-
უზარდოს ქვეყანას, ამისათვის გაუხსნას
გონება, ამისათვის გაუღოს გული“ (იქვე,
გვ. 299).

ერთი სიტყვით, ილია ჭავჭავაძის პრი-
ციპებს იზიარებს. აქი ასე ლაღად ალა-
პარაკებს იგი სტოლმანს, როცა გაიგო
პატიკოს „შემცოდნეული“ გულის შესა-
ზებ. ადამიანი, მისი აზრით, უნდა შეჰხა-

როდეს ცხოვრებას, ამასთან უნდა აფასე-
ბდნენ, პატივს სცემდნენ ადამიანის ღირ-
სებას. ილია აღტაცებულია იტალიელი
ჭუმანისტის პიკო-დელა-მირანდოლას
მსჯელობით, მისი დებულებებით. „ამ პი-
კოს სიტყვით, — წერს ილია, — აი რას
უბრძანებს ღმერთი პირველს კაცს ადამ-
სა: „მე შენთვის, ადამო, არავითარი სა-
მუდამო ბინა და სადგური არ მომიცია,
არავითარი სამუდამო და უცვალვლელი
საქმე არ ამიჩენია. ეს იმისთვის, რომ სა-
ცა შენ გაიმოს, იქ იცხოვრო, რაც გინდო-
დეს, ის საქმე აიჩინო. მე შენ არც სა-
სიკვდილოდ გამიჩენიხარ, არც უკვდავად
დამინიშენიხარ. ეს იმისთვის, რომ შენ
თითონ იყო შენის თავის მკეთებელი და
ისეთი სახე მიიღო, როგორიც შენ თითონა
გსურს: შენ შეგიძლიან პირუტყვამდინაც
ძირს ჩამოხვიდე და ანგელოზამდინაც ზე
ახვიდე“ (იქვე, გვ. 302).

რასაკვირველია, ეს მაშინ, ანტაგონის-
ტურ კლასებად დანაწილებულ საზოგა-
დობაში შეუძლებელი იყო, მაგრამ დღეს
კი ნამდვილად შეუძლია ადამიანს იყოს
თავისი თავის მკეთებელი და ისეთი სა-
ხე მიიღოს, როგორიც მას სურს.

სტატიათა მთელი ამ ციკლის („პედაგო-
გიის საფუძვლები“) შესწავლა იმ დასკვ-
ნამდე მიგვიყვანს, რომ ილიას უცდია
პუბლიცისტურ წერილებში გადმოცემუ-
ლი დებულება მხატვრულად ეჩვენებინა.
ამიტომ ადვილი წარმოსადგენია, თუ რო-
გორ წარმართავდა და დაამთავრებდა იგი
ეტიუდს „უცნაური ამბავი“.

ესთეტიკურის არსის შესახებ

ამ უკანასკნელად დიდი ყურადღება დაეთმო ესთეტიკურის არსის კვლევას. იმართება დისკუსიები, წარმოებს პოლემიკა პრესაში. ეს ასეც უნდა იყოს. რომ არაფერზე ედავთ, მეცნიერები ვერც ვერაფერზე შეთანხმდებოდნენ. მაგრამ თავისთავად ცხადია, დავა-პოლემიკა უნდა წარმოებდეს და მოწინააღმდეგეთა შეთანხმება მოხდეს პრინციპულ საფუძველზე, მარქსისტულ-ლენინური მეთოდის გამოყენების საფუძველზე.

ჩვენ ამ თვალსაზრისით დაგვანტერესა კრებულმა „ლიტერატურის თეორიისა და ესთეტიკის საკითხები“, რომელიც ახლახან გამოაქვეყნა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობამ. იგი მოამზადა ამავე აკადემიის რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის ლიტერატურის თეორიის განყოფილების კოლექტივმა. კრებულში მოთავსებული შრომები ატარებს არა მარტო ცალკეულ ავტორთა ინდივიდუალურ იერს — მასში ჩანს კოლექტივისათვის დამახასიათებელი მრავალფეროვნება.

წიგნი იწყება პროფ. მამია ღუდუჩავას შრომით „ხელოვნების ესთეტიკური არსის შესახებ“ და ჩვენც მის გარშემო

გვსურს შევაჩეროთ მკითხველის ყურადღება.

ცნობილია, რომ ხელოვნება უდიდეს შემოქმედებას ახდენს ადამიანის სულიერ სამყაროზე, რასაც განაპირობებს თვით ხელოვნების სპეციფიკა, მისი ესთეტიკური არსი. ამ უკანასკნელთან დაკავშირებულია რიგი პრობლემებისა, რომელთაგან პროფ. მ. ღუდუჩავა გამოყოფს და სპეციალურად განიხილავს სინამდვილისადმი ხელოვნების დამოკიდებულების საკითხს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ პრობლემის გარშემო დიდი ხნის წინათ დაწყებული დავა დღესაც გრძელდება. ზოგიერთი ესთეტიკოსი ურთიერთგამომრიცხველი პრინციპების შერიგებით ცდილობს საკითხის გადაწყვეტას, ზოგს კიდევ მხოლოდ საპირისპირო შეხედულებებზე გადააქვს აქცენტი, ხოლო ზოგიერთი ისეთ ბეწვის ხიდს აგებს, რომ თუ მასზე გადი, მხოლოდ შემმეცნებლის თვისებებით შეიზღუდები, თუ კი არა — ვულგარული მატერიალიზმის ტყვეობაში აღმოჩნდები.

პროფ. მ. ღუდუჩავა შემოქმედებით ესთეტიკურს, როგორც ხელოვნების თვითმყოფ, სპეციფიკურ მოვლენას, გა-

ნიხილავს სინამდვილის მშვენიერებასთან მისი დამოკიდებულების გარშემო არსებული კონცეფციების დამაჯერებელი ანალიზის ფონზე. იგი ცხადყოფს, რომ ცნობილი თეორიებისა და დებულებების ცალმხრივი კომენტირება ტრადიციასთან კავშირის ყველაზე ცუდი ფორმაა. მხედველობაში გვაქვს მშვენიერების ჩერნიშევსკისეული განსაზღვრების „უსასრულო თანაშემოილების“ ნიმუშად მიჩნევა და უკრიტიკო კონცეფციად გამოცხადება. ჩვენი აზრით, პროფ. მ. ლუღუჩაძე სწორად იტყევს, როცა მშვენიერების ჩერნიშევსკისეული გაგების მარქსისტულ-ლენინური ანალიზისას ეყრდნობა დიდი რუსი ფილოსოფოსის არა მარტო ცალკეულ გამონათქვამებს, არამედ მთელ მის თეორიას, ამ თეორიის შინაგან ერთიანობას.

რომ მიჩქმალოს ჩერნიშევსკის მსოფლმხედველობის შეზღუდულობა, რაც ესთეტიკურის არსის გაგებაში გამოვლინდა, ზოგიერთი ესთეტიკოსი აცხადებს, თითქოს მისი ესთეტიკური თეორია არ დაიყვანება გამონათქვამამდე „მშვენიერება არის ცხოვრება“, ზოგის აზრით კი დეზუტულა „მშვენიერება არის ცხოვრება“ ხელოვნებას არ ეხება, იგი თითქოს ეხება იმას, რაც მშვენიერია თავისი არსით. მაგრამ პროფ. მ. ლუღუჩაძესთან ერთად მიგვაჩნია, რომ ეს არის ჩერნიშევსკის დიდი შემკვიდრების შესწავლისა და გამოყენების მიუღებელი პოზიცია, მისი ესთეტიკური თეორიისათვის რაღაც გარეგანი საყრდენის მოძებნის ცდა. აი რას წერს ჩერნიშევსკი მშვენიერების არსის შესახებ: „მე ვლაპარაკობ იმაზე, რაც მშვენიერია თავისი არსით და არა მარტო იმიტომ, რომ მშვენიერად არის გამოხატული ხელოვნების მიერ, ვლპარაკობ მშვენიერ საგნებზე და მოვლენებზე“ (სარეცენზიო წიგნი, გვ. 7). პროფ. მ. ლუღუჩაძეს მოაქვს აგრეთვე სხვა არგუმენტები, რომლებიც ცხადყოფენ, რომ ჩერნიშევსკის მიხედვით ნამდვილი მშვენიერება სინამდვილის საკუთრებაა,

ხოლო ხელოვნება უფრო დაბალ ფორმაში იმეორებს იმას, რაც სინამდვილეში მოცემული.

საგულისხმოა, რომ სინამდვილისა და ხელოვნების ურთიერთობის ჩერნიშევსკისეულ გაგებას ეწინააღმდეგებოდნენ წარსულის გამოჩენილი მოღვაწეები. ასე, მაგალითად, ბელინსკი წერდა: „ხელოვნებაში სინამდვილე უფრო ჰგავს სინამდვილეს, ვიდრე სინამდვილეში—და გამოვლენაზე დამყარებული ნაწარმოები ყოველ ნამდვილ ამბავზე მაღალია“ (იქვე, გვ. 28). ასეთსავე თვალსაზრისს ავითარებს ილია ჭავჭავაძეც. მისი სიტყვით, „არყოფილისა ყოფილად“ ქმნა მარტო შემოქმედს შეუძლია. მოაქვს რა ბევრი სხვა არგუმენტიც, პროფ. მ. ლუღუჩაძე დაასკვნის, რომ მშვენიერების ჩერნიშევსკისეული გაგება არა მარტო ვერ ცხადყოფს მშვენიერების სპეციფიკურ არსს, არამედ ობიექტურად კიდევაც გამორიცხავს მას. მაშასადამე, შეუძლებელია პირდაპირ გამოვიყენოთ როგორც საერთოდ მშვენიერების, ისე კერძოდ სინამდვილესთან ხელოვნების ესთეტიკური დამოკიდებულების ჩერნიშევსკისეული გაგება.

მ. ლუღუჩაძე დადებითად აფასებს ამ საკითხში ჩერნიშევსკის ერთ-ერთი მიმდევრის ვ. ვანსლოვის სიფრთხილეს, რაც მიმართული იყო ნატურალიზმის წინააღმდეგ; მაგრამ ვანსლოვი მაინც არ დგას სწორ პოზიციაზე. მართლაც, იგი (ვანსლოვი) არ უარყოფს ხელოვნების ესთეტიკური არსის მნიშვნელობას, ე. ი. აქ ზუსტად არ მიჰყვება ჩერნიშევსკის, მაგრამ იმ კვლევა-ძიებასთან დაკავშირებით, რომ ხელოვნება მახინჯ მოვლენებსაც ასახავს, წინააღმდეგობაში ვარდება და ერთსა და იმავე მოვლენაში ორი კანონზომიერების აღიარებამდე მიდის. პროფ. მ. ლუღუჩაძე გულისტყვილია წერს, რომ ხელოვნების ესთეტიკური არსის ობიექტივისტურ-ნატურალისტურმა გაგებამ თავი იჩინა ავტორთა ძლიერი კოლექტივის ისეთ შემაჯამებელ ნაშრომ-

ში, როგორცაა სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუტის მიერ მომზადებული „მარქსისტულ-ლენინური ესთეტიკის საფუძვლები“.

სარეცენზიო ნაშრომის ავტორი ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ესთეტიკური დამოკიდებულება სინამდვილესთან ხელოვნებაში ვლინდება მხოლოდ მხატვრული ასახვის ასპექტში და, მაშასადამე, იგი ხელოვნების საგანი კი არ არის, არამედ განსახოვნების პროცესის სპეციფიკურ მხარეს განეკუთვნება და ხელოვნის ესთეტიკურ იდეალს გამოხატავს.

ჩვენი აზრით, მ. დუდუჩავა სწორად არაქმევს სუბიექტ-ობიექტის ურთიერთობას და მათ შორის დიალექტიკურ კავშირს ამყარებს. მისი მტკიცებით, სინამდვილის მშვენიერება ობიექტურად არ არსებობს, მაგრამ მთელი თავისი არსებით ობიექტური მოვლენაა. საგნისა თუ მოვლენის მშვენიერად ან მახინჯად მიჩნევა ყოველთვის თვით საგნის, მოვლენის თვისებების შეფასებას გულისხმობს

გარკვეული ესთეტიკური იდეალის თვალსაზრისით. ნამდვილი მხატვრული ქმნილება არა მარტო ობიექტურია, არამედ ობიექტურადაც არსებობს. ხელოვნების ობიექტურობა ესთეტიკური განსჯის ბუნებაში კი არ პოულობს ახსნას, არამედ თვით ხელოვნების ესთეტიკურ არსში. მაშასადამე, ის სპეციფიკური საფუძველი, რომლის გამო ხელოვნება გარკვეული ობიექტური საზღვრებით ხასიათდება და საყოველთაოა, თვით ხელოვნებაშია მოცემული. ეს არის ხელოვნების სპეციფიკური ანუ იგივე ესთეტიკური არსი, რომელსაც ხელოვნება ქმნის „სილამაზის კანონების მიხედვით“.

ამრიგად, პროფ. მ. დუდუჩავას სარწმუნო დასკვნით, ხელოვნების ესთეტიკური არსი არის თვითმყოფი, სინამდვილის ესთეტიკური ღირსებიდან სრულიად დამოუკიდებელი მოვლენა. სინამდვილის მშვენიერება ხელოვნებაში აისახება როგორც საგნებისა და მოვლენების ერთ-ერთი მხარე და არა როგორც შემოქმედებითი ესთეტიკურის საფუძველი.

დ. კილაძე,

ფილოსოფიურ მეცნიერებათა კანდიდატი.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 6/II 1964 წ. საბეჭდი 6, საგამომცემლო 5 თაბახი.
შეკვეთის № 372, ემ 00611, ქაღალდის ზომა 60X92. ტირაჟი 2.600.

* * *

საქ. სსრ კულტურის სამინისტროს მთავარბიბლიოგრაფიკომცემლობათა
აამმართველოს ბათუმის სტამბა-ლითოგრაფია
(ლუქსემბურგის, 22)

ბ 35/56

ფანი 40 კპპ.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ლიტერატურული აჭარა“

ОРГАН АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ ГРУЗИИ

ИНДЕКС 76118